

«Ey yer ve göklerin Hükümrani! Vatan ve din düşmanlarına
karşı cihadımızda bize yardım et ve bizi düşmanların zulmünden koru!»

— İmam Şamil —

Birleşik Kafkasya

ÜÇ AYLIK DERGİ



SAYI : 6

KASIM - ARALIK - OCAK

1965 - 76

İÇİNDEKİLER

Milli Hareketlerin İdeolojik Esasları	Balo Bilâtti	1
Tarihin En Büyük Şer Teşkilâtı Olan Komünizmin Akıbeti	Yılmaz Öztuna	11
Yalnız Yürüyorum (Şiir)	Rezzan Dinçer	18
Ahulgo'nun Son Günü	Zübeyde Şaplı	19
Komünizm ve Türkiye...	Kadircan Kafı	22
Kuzeyde... Kuzeyde... (Şiir)	Güsan Boğatır	25
Kazanukua Cebağı	Tarik Carım	27
Selâm — Vatan'a — (Şiir)	Rüşdi Balcı	33
Garbi Adıgey Kahramanları	A. Canbek Havjoko	34
Virispi	M. L. İkiz	38
Kuzey Kafkasya'nın İstiklâl İlânı ve Türkiye (Osmanlı) Basınındaki Akisleri (1918)	A. Hazer Hızal	39
Ağıt (Şiir)	Yücel İpek	40
General Sultan Kılıç Girey	Sefer E. Berzeg	41
O Benim Dağlarımda (Şiir)	Şaplı Bereketuko Zübeyde	46
Nida-i Vatan	Şaplı Bereketuko Gazi Muhammed	48
Kafkas Dilleri Ocağı ve Gürcü Dili	Ahmet Özkan	49
«Türk Kültürü» Dergisi...	Yaşar Şengün	51
TEMEL ve MALZEMESİ («Volga Kızı Akarkes» in yayımlanması münasebetiyle)	Osman Çelik	56
Batı Avrupa İslâm Cemiyeti'nin Bildirisi	İbrahim Gacaoğlu	61
Birleşik Kafkasya'dan Haberler...		63

Birleşik
KAFKASYA
Üç Aylık Dergi

Sahibi :

Yılmaz NEVRUZ

Yazı İşleri Müdürü :

Mustafa BEŞTOY

Her türlü haberleşme ve
havale adresi :

P. K. : 34

Fatih - İstanbul

İdare :

Akdeniz Caddesi No. 15
Fatih - İstanbul

Fiat : 250 Kuruş
Yıllık abone : 10 TL.
Amerika : 4 \$
Almanya : 7 D.M.

Dergideki yazılar
Kaynak gösterilmek
suretiyle alınabilir.

Dizilip basıldığı yer :
Matbaa Teknisyenleri
Basımevi

Millî Hareketlerin İdeolojik Esasları

Balo BİLATTİ

Millî kurtuluş hareketi ideologlarının ekseriyetle dayandıkları esas, *milletlerin istiklâl hakkıdır*. Bu haktan, onlar yalnız faaliyetlerinin ideolojik esaslarını yaratmak için değil, programlarının konstruktif kısmına hukukî bir şekil vermek maksadıyla da istifade ederler.

Milletlerin istiklâli prensibi yeni değildir. Daha 17. asrın ikinci yarısında gelmiş ve o zaman için yeni olan rasyonalizm gibi çok kuvvetli felsefî cereyanın esaslarını çizmiş mütefekkirlerin eserlerinde, istiklâl prensibinin başlangıcına tesadüf etmekteyiz. Rasyonalist namı altında yâd edilen bu mektep taraftarlarına ilmin bütün sahalarında yapılan bir çok keşfiyatın (Newton v.s.) tesiri altında *«insan aklının muvaffak olamayacağı hiçbir şey mevcut değildir»* gibi bir kanaat gelmişti. İnsan aklını lüzumundan fazla takdir o dereceyi bulmuştur ki, rasyonalistler aklı yüksek bir kuvvet ve tabiatın bütün esrarını anla-

mak hususunda sonsuz bir kabiliyeti haiz gibi kabul etmekte tereddüt göstermiyorlardı. Onlara göre herşeye muktedir ve herşeyden kuvvetli olan insan aklı hayatın idare hususunda yegâne âmil olmalıdır ve akli muhakeme tarikiyle bir esasa bağlanılamayan şeyler tamamen atılmalıdır.

Bu noktadan hareketle rasyonalistler zamanın içtimai siyasi hayatına ait kaideleri ve aklın en basit anlayışına zıt birşey gibi telâkki ettikleri dinî doğma (nas) ları şiddetle tenkide başladılar. Rasyonalistlerce gerek din gerekse devlet hayatında mevcut içtimai ve siyasi şekiller aklın isteğine zıt ve beşeriyetin medenî inkişafını tevakkufa uğratan eski prensiplerden başka birşey değillerdi. Bunun için de onlar mantukî tefekkür neticesinde elde edilen ve akla dayanan yeni islâhatlar talep ediyorlardı.

Bu kabil görüşler, bilhassa başta maruf Con Lok olmak üzere İngiliz ras-

yonalistleri tarafından 17. asrın sonlarında ve 18. asrın başlarında ileri sürülmüştü.

O sıralarda İngilterede iki siyasi cereyan çarpışıyordu. Bir tarafta, şimdiki muhafazakârların banileri Stuart Hanedanının mutlakiyeti taraftarları, diğer tarafta da liberaller sırf parlamentarizm ve Hanover Hanedanı taraftarları vardı. Malûm olduğu üzere bu mücadele liberallerin zaferiyle neticelenmişti. Stuart Hanedanı kaldırılarak İngiliz tahtına III. Vilhelm Oranski getirilmişti. Yeni kral *«İngiltere halkının hürriyet beyanamesi»* ni imzalamak suretiyle, parlamentodaki mümessillerin şahsında, halkın tekmil haklarını tanımış bulunuyordu.

Bu ihtilâli esaslandırmak maksadıyla Con Lok *«Halk hükûmeti hakkında traktat»* namı altında bir eser nesretti. Lok bu eserinde monarşi hâkimiyetinin menşei hakkında yeni bir nazariye ortaya atarak monarşi hâkimiyetinin mutlakiyetçilerin zannettiği gibi Allah'tan değil, halkın iradesinden geldiğini ispat ediyordu. Lok'un talimine göre, Kral halk tarafından kendisine verilmiş vekâlet hududnu aşar ve mütebitçe idareye kalkışırsa *«tabii hukukun tazyikine yol verdiği için derhal krallıktan atılabilir»* İngiliz mütefekkirlerinin bu görüşleri o zamanki Avrupa'ya çok yayılmıştı. Bilhassa Fransa'da çok hararetle karşılanmıştı. Nitekim bu görüşlerin bilâhare daha fazla taammüm ve inkişaf ettiği yer de Fransa oldu.

Fransa'da Rasyonalizm'i devam ettirenler Montesquieu, Rousseau, Voltaire, Diderot, D'Alemberte ve diğerleri gibi ansiklopedistlerdi. Bunların şahsında, ras-

yonelizm çok hararetle prestîşkârlar bulmuş ve inkişaf etmişti. Ansiklopedistler selefleri İngiliz rasyonalistlerinin fikirlerini daha fazla tatbik ederek noktayı nazarlarını o zamanın Avrupa Cemiyetine mal etmeğe muvaffak olmuşlardı.

Fransa mütefekkirleri, İngiliz mütefekkirlerin halk hâkimiyetinin tamamiyeti ve tekmil hâkimiyetin ilk kaynağı olan halk hakkındaki görüşlerini tahlil ederken muhakemelerinde daha ileri gidiyorlardı. *«Ruhulkavanın»* nam eserinde zamanın muhtelif devletlerindeki siyasi sistemleri tahlil ederken Montesquieu, en iyi siyasi sistem olmak üzere vatandaşa tam bir hürriyet temin edebilecek sistemi kabul ediyor. Rousseau ise *«İçtimai mukavele»* sinde insanların hür ve müstakil olarak dünyaya geldiklerini, binaenaleyh, kral da dahil olmak üzere hiç kimsenin halkı tazyik ve tahakküm altına almaya hakkı olmadığını ispata çalışıyor. Rousseau'ya göre halkı muhtelif tabakalara ayırmak beşerin tabii hakkına zıt bir harekettir ve muzur neticeler doğurur. Bu mazeret, diğer tabakaları tazyik için cemiyet dahilinde muayyen bir tabakaya istinat etmek isteyenlerin zihniyetî neticesinde husule gelen mazeretten hiçte aşağı değildir.

Görüldüğü vechiyle, bütün bu nazariyeler, esasen ayrı ayrı fertlerin menafii korumağa matuf olmuş, ferdin menafii namına içtimai istahatlar talebinde bulunarak ayrı ayrı vatandaşın hürriyet ve hak davası fikrini ileri sürmüşlerdir.

Maamafih şuna hak vermek lâzım ki, bu mütefekkirler tarafından ileri sürülen fikirler kendi kuvvetini göstermek-

gecikmemiş ve birçok memleketlerde muhtelif şekillerde muhtelif şekilde akisler uyandırmıştır.

Fransa ihtilâli başta olmak üzere 18 ve 19. asırlarda Avrupa'da kendini gösteren içtimai mahiyeti haiz müteaddit ihtilâllerden sarfı nazar, beynelmilel hukuk kaideleri ve milletlerin istiklâl hakları hep bu mütefekkirlerin tesiri altında vücuda gelmişti. Aynı ayrı fertlerin hakkı, bir bütün olmak üzere, halk ve milletlere de tammim edilmişti.

Milletlerin istiklâl hakkı prensibi pratik olarak ilk defa 1776 yılında Birleşik Amerika Cumhuriyeti'nin siyasi istiklâl savaşı esnasında tatbik edilmişti.

Bu savaşın ideologları İngiliz Rasyonalistleri ve Fransız Ansiklopedistlerinin tesbit etmiş oldukları prensiplerden hareket ediyor ve ilham alıyorlardı.

Onlarda insanların hür olarak doğduklarını söylüyor ve her hangi bir hâkimiyetin halktan çıktığı fikrini müdafaa ederek ayrı ayrı fertlerden ziyade bir bütün olan halkın hakkını dava ediyorlardı.

İngiltere'nin sabık Şimali Amerika kolonilerinin kendi istiklâl haklarını tesbit için yazmış oldukları beyannamede milletlerin istiklâl hakkı prensibi çok aydın ve müşahhas bir şekilde formüle edilmişti. O derecedeki bu beyanname,



1932-40 yılları arasında, Warschowa'da KAFKASYA DAĞLILARI ve ŞİMALİ KAFKASYA dergilerini muvaffakiyetle neşrederek Kafkas millî idealine hizmet eden milliyetperver Şimali Kafkasyahlardan bir grup, sağdan sola (ön sıradakiler): İbrahim Çulık, Miralay Bahaeddin Hurş, Senatör Stantslav Siedleski (Polonyalı, büyük Kafkas muhibbi), Mehmet Girey Sunç, Kosta Zangl; (ayaktakiler): A. Canbek Havjoko, Barasbi Baytugan ve Balı Bı-lattı.

muasır millî - kurtuluş hareketleri için dahi mükemmel bir esas teşkil ediyor. Bununla beraber, Birleşik Amerika Cumhuriyeti'nin kurtuluş hareketi, kavmi alâmetlerin yeni bir milletin vücuda gelmesi işinde her zaman mühim bir âmil olmadığını dahi göstermiş oluyordu.

Bir müddet sonra, milletlerin istiklâl prensibi bir dereceye kadar I. Napolyon'un hâkimiyeti devrinde dahi kendini gösteriyor. Avrupa'nın siyasi haritasını değiştiren I. Napolyon bu prensibe defalarca dayanmıştır.

Viyana Kongresi dahi — I. Napolyon'a nazaran daha tahrif edilmiş şekilde olsa bile — bu prensipten istifade etmiştir. O zamanın Fransa aleyhtarı koalisyonu bu prensibe dayanarak İsviçre ve bazı İtalya ve Almanya devletlerinin istiklâlini emniyet altına almıştı.

Daha geç olmak üzere 1821 de aynı istiklâl prensibi şiarı altında Yunanlılar, İstiklâl savaşına başlıyor, ve 1829 da savaşı muvaffakiyetle bitiriyorlar. 1822 den itibaren Orta ve Cenubi Amerika'daki İspanyol ve Portukal müstemlekeleri dahi biri biri arkasınca istiklâllerini ilân ediyorlar. 1839 da da Belçika ilân istiklâl ediyor. Tarihin 19. asrın siyasi hayatını tenvir eden sayfalarını tetkik edecek olursak, cereyan etmiş siyasi hâdiselerden çoğunun, milletlerin istiklâl line matuf olduğunu görürüz.

19. asrın millî hareketi iki cereyan takip etmiştir: Bunlardan biri, büyük devletlerden ayrılarak, tazyikten kurtulmak için mahkûm milletlerin vücuda getirdikleri cereyanıdır. Vaktiyle Avusturya, Türkiye ve Rusya hudutları da-

hilinde kendini gösteren ayrılma hareketlerinde olduğu gibi.

Diğeri de ufak devletlerin daha büyük siyasi bir küll haline gelebilmek için müttehit bir hale gelmeleri cereyanıdır. İtalya'da ve Almanya'da olduğu gibi...

Milletlerin istiklâl hareketleri Avrupa'nın medenî kısımlarında ve Amerika'da şu veya bu şekilde müsbet neticeler verirken, Şarkî Avrupa'da, Rusya hudutları dahilinde mahkûm milletlerin tabii hareketlerine karşı amansız bir mücadele yapıyordu. Leh, Fin ve diğerlerinin istiklâl hareketleri uğrunda yapılan en ufak teşebbüsleri en vahşi bir şekilde tenkit ediliyor ve neticede binlerce vatanseverin kanına mal oluyordu.

Fakat aynı zamanda, Rusya hariçte milletlerin istiklâl hakkını müdafaa ediyor ve hodkâm maksatlar güden harici siyaseti namına bu prensibe dayanıyor. Meselâ 19. cu asır bidâyetinde Yunan vatanseverlerine her türlü yardımda bulunan zât, İmperator I. ci Aleksander olmuştur. Hakeza daha geç bir zamanda «İslâvları koruma» bahanesiyle Balkanlarda harekete geçen devlet Rusya olmuştur. Kendi memleketi dahilinde müfrit bir merkezîyet sistemi vücuda getirerek, silâh gücüyle birçok milletleri kendine ilhak eden ve bu milletler arasında kendini gösteren her türlü millî hareketi vahşice tenkilden çekinmeyen Rusya, hariçte, kendisine «kardeş» olan ve olmayan milletlerin hürriyet müdafaacısı kesiliye ve hariçte kurtarmak isteyen milletlerin hareketine yardımda bulunuyordu.

Milletlerin istiklâlî prensibinin ha geniş surette tatbikine, en nihayet

manımızda, yani harp yapan koalisyonun kendi hotkâm niyetlerini daha derin ideolojik formüllerle setr etmek maksadıyla bu şiarı ortaya attıkları sırada şahit oluyoruz.

Milletlerin istiklâl prensipi daha bariz olmak üzere Reisiicumhur Wilson'un maruf 14 maddelik beyannamesinde iletilmişür. Bu beyanname malûm olduğu üzere, mağlûp, muzaffer ve yeni teşekkül eden milletlerin mukadderatını halletmek işinde esaslı bir rol oynamıştır.

Bu suretle görülüyor ki, milletlerin istiklâl prensibi birçok millet ve devletlerin tarihi hayatında mühim bir âmil olmuştur. *Bu hak, yalnız bir halk zümresinin müşterek menafîi etrafında birleşerek kendisini bir millet olarak bildiği zamandır ki, dinamik bir kuvvet hâline gelebilmiştir.* Milletlerin istiklâl hakkı, ayrı ayrı fertlerin hakkı, vatandaşın hukuku gibi fikirleri terviç eden XVII ve XVIII ci asır felsefi cereyanlarının mahsulünden başka birşey değildir.

Şimalî Kafkasya, dahi kendi istiklâl savaşında milletlerin istiklâl prensibinden hareket ediyor ve ona dayanıyor.

Şimali Kafkasya kurtuluş hareketi bu haktan istifade ederek bütün dağlıkların millî birliğine dayanıyor. Dağlıklar tek bir millet gibi hareket ederek, hakları olan millî arzularının tahakkukuna çalışıyorlar.

Rus Hükümeti Şimali Kafkasya'yı işgal ettikten sonra herşeyden evvel dağlıklarda müşterek bir evsaf ve mukadde-

ratı haiz olduklarına dair bir şüphe uyardırmağa çalıştı. Bu suretle tebellür etmeye başlayan millî ideolojiyi, manevî esaslardan mahrum etmek istiyordu. Bu maksatla bir sürü «ilim işçileri» seferber halle getirilerek, Şimalî Kafkasya ahalisini «tetkike» koyuldu. Asırlardan beri mevcut hakikatler tahrif edilmeğe başlandı. Rus Emperyalizminin menfaati icabı o'mak üzere mahkûm halkın «muhtelif ırk ve kavimden» teşekkül ettiği hakkındaki bütün dünyaya yalan malûmatlar ve esatiri nazariyeler yayıldı. Rusya müstemlekecilik sisteminin gaasibâne metodlarını Şimali Kafkasya'da daha fazla esaslandırmak gayesiyle, muhtelif «müdekkikler» ilmî kıymeti olmayan eserlerinde Şimali Kafkasya'nın «vahşi ve nim vahşi kavimlerle» meskûn bulunduğunu bütün dünyaya ispat etmeye çalışıyorlardı. Bu «müdekkiklere» göre «vahşi» kavimlerin yegâne meşguliyeti «bitmek bilmeyen husumet, kendi kendini imhadır.» «Bunlar devlet kurmaya katıyyen müsait değiller.» Binaenaleyh Rus Hükümetinin, çok sert fakat babaca himayesine muhtaçtırlar.

Bu çürük nazariyeyi vak'alarla takviye etmek maksadıyla Rus hükümeti, dağlıkların müttehit cephesini parçalamaya ve 150 seneden fazla bir müddet zarfında Ruslarla yapılan harplerde Şimali Kafkasya'lılara yardım eden birliği kırmağa çalışıyorlardı. Satılık adamlar kazanmak, ahalinin bir kısmını diğer kısma karşı ayaklandırmak suretiyle Rus hükümeti asırlardan beri devam edegelen müşterek hayatı bozmağa, ahalinin muhtelif tabakaları arasında husumeti kö-

rüklemeye, bilhassa kabileler arasına zıddiyet salmağa gayret ediyordu.

Bütün bu tedbirler, Rus «âlimleri-
nin» ilmî eser diye ortaya attıkları heze-
yanlarla beraber, Şimalî Kafkasya hak-
kında malûmatı olmayan yahut sathî ma-
lûmat sahibî muhit üzerine Rusyanın işi-
ne gelir bir şekilde tesir yapıyordu. Bu
tesire kapılanlara yalnız ecnebler değil,
maalesef kendi halkımız arasında dahi
tesadûf ediyorduk. Bereket versin ki «Rus
âlimlerinin» ağına düşenler parmakla sa-
yılacak kadar azdır.

Burada ilmi kıymetten mahrum ve hodkâm maksatlarla alelacele yapılmış olan nazariyeleri telkike girişecek değiliz. Zira bunların çoğu zamanın tesiriyle tamamen çürümüş ve ortadan kalkmıştır. Mevcut kısmı da ortadan kalkmak arefesindedir.

Bu makalede bilhassa, tek mil milli kurtuluş hareketlerini doğuran ve halkın ruhunu koruyan vak'aların mahiyetini ve Şimali Kafkasya'daki tecellisini araştıracağız.

Bahsedeceğimiz vak'a muayyen bir halk zümresinin kendi millî birliğini meş'ur bulunması, kendisini bir millet gibi telâkki etmesi ve bununla alâkadar olarak yalnız kendi camiası dahilinde müstakil yaşamak arzusudur. Bunun da pratik olarak tahakkuku ancak milliye-tini müdrik zümrenin kendi devlet hu-dutları dahilinde yaşmasıyla mümkün-dür.

Bu şuur ne gibi bir saiktir? Milli his ve millet nedir?

«Millet» mefhumunun tarifi ve bu kelimenin ifade ettiği hakikî mânâ üzerinde sosyologlar ve sosyoloji ilmine yakın sair ilimlerle uğraşanlar öteden beri çalışmaktadırlar.

Bugün hemen hemen herkes tarafından kabul edilen ve uzun uzadıya devam eden münakaşalar neticesinde tesbit olunan tarif, hiç şüphesiz tarihin ayrı ayrı devirlerinde beynelmîl devlet münasebetlerine göre muhtelif merhalelerden geçmiştir.

Şuna da işaret edelim ki, gerek kadim devirde ve gerekse Orta çağlarda, hatta 19 cu asra gelinceye kadar, yeni zamanda bu mesele üzerinde hemen hemen hiç durulmamıştır. Bu saydığımız devirlerde devletler daha başka esaslar üzerinde kurularak, bu tarife pek te ihtiyaç göstermeyen diğer şerait tahtında inkişaf etmişlerdi. Bu yüzdendir ki ilim müdekkikleri bu mes'eleye asgarî bir alâka göstermekle iktifa etmişlerdi.

Yalnız 19 cu asrın ilk yarısındadır ki, milletlerin istiklâl arzusu etrafında çıkan vak'aya, ilim mehafili bu hareket için nazari esaslar aramaya ve milletlerin kurtuluş hareketini idare eden dahi ve harici âmillerin tayin ve tarifine sevketmiştir. Elde edilen ilmi mütalâalara dayanılarak «millet» mefhumunun tarifine teşebbüs edilmiştir.

Bu sahada yapılan ilk denemeye pek de muvaffak olmuş nazariyle bakılmasın. İlk sıralarda en fazla ehemmiyetli telâki edilen şey, menşee ve kan yakınlığı idi. Diğer tâbirle kavmi ve ırkî hususiyetleri ileri sürülerek «millet» mefhumu buna göre tarif edilmek isteniliyordu.

Halbuki, çok kere hakikat, bu kabil tarife hiçte tevafuk etmiyordu. Bu nazariye, mevcut milletlerin son derece müdâhil şekil ayrılıklarını izahtan ve bu milletlerin menşeiini tesbit etmekten acizdi. Zira, gerek kavmi ve gerekse ırkî unsurlarla karışarak uzun zamanlar neticesinde tebellur etmiş muhtelif milletlerin bu tarifle izahtan ve tahlil kabil değildi.

Umumi bir kaide olmak üzere şuna işaret edelim ki, az çok büyük sayılan milletler, miktarda daha çok muhtelif unsurlardan teşekkül etmişlerdir. Meselâ İtalyan milleti Etrüsk, Kadim - Roma, Kelt, Yunan, Cermen, Arap v.s. milletlerinin bir halitası neticesinde vücut bulmuştur. Fakat İtalyan milletine vücut veren bu muhtelif milletler uzun asırlar boyunca umumi hayat kazanında o derece kaynamış ki, bugün İtalyan milletini tekparçâ bir kütle ve millet gibi kabulde kimse tereddüt etmiyor. Aynı şey Hall, Romalı, Kelt v.s. kavimlerden terekkep etmiş Fransa için dahi söylenebilir. Rus milleti de İslav ve gayri İslav olan Ugro Fin, Mogol v.s. kavimlerden terekkep etmiştir. Yeni milletlere gelince bunlardan meselâ Şimalî Amerika hemen mevcut bütün ırk ve milletlerden teşekkül etmiş bulunuyor.

Bütün bu misaller «millet» mefhumunu tarif ederken ırkî ve kavmi esaslara dayanmanın katiyen doğru olmadığını sarahatle göstermektedir.

Nisbeten sonra gelen müdekkikler, daha iyi ve muvafık bir tarif bulmak emelile dil ve din gibi afaki âlâmetlerden hareket ederek bu âmilleri daha derinden tetkike koyuldular. Bu suretle hakikata

daha yakın bir tarif bulacaklarını zannediyorlardı. M. Block, Blunchli, Schaffle ve başta maruf P. S. Mazzini olmak üzere tekmi İtalyan nazariyatçıları hep bu mektebe mensup müdekkiklerdi.

Mazzini'nin tarifine göre, millet aynı hudutlar dahilinde meskûn, menşei, dil, âdet, müşterek hayat ve siyasi şuur itibarile aynı ve müttehid tabii bir halk camiasıdır.

Görüldüğü veçhiyle, bu tarife dahil bulunan bazı unsur ve âmilleri yukarıda tahlil edilmiştir. Binaenaleyh bunlar üzerinde bir daha tevakkuf etmiyeceğiz. Yalnız yukarıdaki tarifte mühim bir yer işgal eden dil âmiline dikkat edelim. Bu tarif taraftarlarının hemen hepsi, milletin teşekkülü içinde dil âmiline mühim bir yer ayırıyorlar.

Nitekim, tarifi yapan Mazzini dahi aynı noktayı nazardan hareket ediyor.

Yalnız şu var ki, Mazzini kendi tezini geçen asrın ortalarında, birkaç parçaya bölünerek kısmen mahkûm bulunan İtalyan halkının bir millet olmağa başladığı, bir araya gelerek ecnebi boyunduruğu altından kurtarmağa çalıştığı bir sırada ileri sürmüştü. Bu hareket ideologlarından biri olan Mazzini, herşeyden evvel bu teziyle İtalyan milletini kastediyor, ve onun menafii nokta-i nazarından hareket ediyordu. Mazzini, kendi formülü ile İtalyan milletini birleştirecek âmilleri esaslandırmak istediği için nazariyesini, İtalyan milletinibirleştirmeğe yardım eden âmilleri üzerine kurmuştu. Bunun içindir ki Mazzini'nin bu tarifi bir taraflı olmaktan kurtulamamış ve her ta-

rafta tatbik edilmekten çok uzak bulun-
muştur.

Millî bir âmil olması itibariyle dil
birliğinin Mazzini ve taraftarlarının zan-
n ettiği gibi pek büyük bir ehemmiyeti
yoktur. Meselâ İngiliz, İrlandalı, Şimalî
Amerikalılarda olduğu gibi aynı bir dili
konuşan milletler vardır ki, bunları aynı
bir millet gibi telâkki etmek kimsenin
hatırına gelmez.

*Aynı şey Norveçli, Danimarka'lı,
İspanya'daki İspanyollar ve bunun eski
Güney Amerika kolonisi halkları hak-
kında dahi söylenebilir ki, buralarda dev-
let lisanı hâkâ İspanyolcadır.*

Bununla beraber, biz aynı dili ko-
nuşan milletlere tesadüf ettiğimiz gibi,
birkaç muhtelif dil gurubundan teşekkül
etmiş çok dilli milletlere de rastlıyoruz.
Meselâ İspanyol ve katalanlardan ibaret
İspanyol milleti, Fransız ve Bretonlardan
ibaret Fransız milleti, Alman, Fransız,
İtalyan ve Retoromanlardan müteşekkil
İsviçre milleti, hep bu muhtelif lisanlı
milletler gurubuna dahildir. Hatta Prof.
Fellink daha ileri giderek Alman dilinin
iki ayrı lehçesi (Hochdeutsch ve Nieder-
deutsch) ve Fransızca lehçeleri (Şimalî
Fransa ve Provansal lehçeleri) için ayrı-
ca bir istiklâl hakkı tanıyor. Zira profe-
söre göre bu lehçeler arasındaki fark o
derece mühim ki, bunları ayrı birer lisan
gibi kabulde tereddüt edilemez.

İşte görülüyor ki, bütün bu «muh-
telif diller» Fransız ve Alman milletin
birliğine hiçte mâni değildir.

Mazzini'den sonra gelen millî mese-
le nazariyatçıları hakikata daha fazla te-
vaffuk edebilecek bir tarif bulmak yolun-

da çalışmışlardır. Yeni zaman müdekkik-
leri «millet» âmillerini enfusi cihetlerde
aramak yolunu tuttular ki neticede «mil-
let» mefhumunu bihakkın ifade edecek
yeni bir millî hareket nazariyesi vücuda
getirdiler.

Bu nazariye taraftarlarından en ile-
ri geleni E. Renan'dır. Renan «Qu'est-
ce qu'une nation» nam eserinde Mazzi-
ni'nin tezini cerh ederek diyor ki:

*«İnsan bir nehirin akışı ve dağ sü-
silesi gibi, ne kendi ırkının ve ne de ken-
di dil ve dininin esiri olamaz... Millet
denilen şey, manevî şuurı doğuran sağ-
lam ruhlu ve sıcak kanlı insanların bü-
yük yığındır.*

Aynı nokta-i nazar Prof. Gum-
płowicz tarafından dahi müdafaa edilmekte-
dir. Gumpłowicz'e göre millet, kavmi bir
mefhumdan ziyade, asırlar boyunca teş-
ekkül etmiş ve yerleşmiş tarihi bir kon-
sepsiyon mefhumudur. Ve millî birliğin
esasını teşkil eden âmil ruhidir ve bu da
ancak dilin yardımıyla ifade edilir.

Bu söylenenleri Viyana'da hukuk
dâim profesörü Fellink daha sarîh bir
kat'iyetle ifade ediyor. Renan'ın iziyle
giden Fellink'e göre milletin teşekkülü
işinde mühim olan şey, lisan, menze, din
gibi âfakî âlâmetler değildir. «Millet» in-
târifi için bunlar esas olarak alınamaz.
Asıl esas, bizi son hedefe götürebilecek
enfusi âmillerdir. Herhangi bir halk ken-
disini her türlü karışma ameliyelerinden
korumaya muvaffak olduğu takdirde da-
hi, bunu ancak tarihî mukadderat birli-
ğini ve müayyen hars unsurları muhaf-
za etmek suretiyle yapabiliyor. Hatta ka-
bile birliği dahi kendi başına birleşir.

âmîl olamaz. Zira tam birliği temin için kabîle yakınlığı şuurunu husule getirebilecek muayyen hislerin mevcut olması lâzımdır. Viyana âliminin fikrince millî şûur ve milletin mahiyeti dinamik bir evsafı haizdir. Millî camia mümessil-leri arasında harsî birlik kuvvetli ise, aynı suretle millî inkişafın tarihi seyrinde birleştirici âmilleri de çoksa millî his dahi kuvvetle inkişaf etmiş demektir.

Bütün bunları izah ettikten sonra Fellink «Millet»'in tarifini yapıyor ve diyor ki: «Ancak hususî, harsî unsurlara, müşterek tarihi geçmişe dayanan ve kendisini diğer guruplardan ayrı olarak telâkki eden insan guruplarına millet namı verilebilir.»

Millî mesele Leh âlimlerinin tetkiklerinde dahi mühim bir yer işgal eder. Bunlar da ekseriyetle yukarıda ismi geçen ilim otoritelerinin nokta-i nazarlarına meyyaldırlar. Meselâ Prof. Kulezycski «Sosyolojinin esasları» ve «Devlet ilmi» namlı eserlerinde «milletin» tarifini zahiri alâmetlere göre yapanların nokta-i nazarlarını şerh ederek şu formülü teklif ediyor: «Millet — Kendisini millet telâkki eden ve bunu işle teyid eden gurup ve fertlerden ibaret içtimâî bir ittihadıdır. Hukukî düvel profesörü W. Komarnicki'ye göre «millet» kavmi — ırkî unsurlara dayanan tabii bir gurup olmadı gibi, dil ve din birliği cihetile birleşmiş guruplar da değildir. Biz milleti, herşeyden evvel tarih ve harsın mahsulü neticesinde husule gelen bir gurup gibi telâkki ediyoruz. Millet — tarihi ve harsî bir vahdettir. Halk tarihi yaratıyor, tarihte ayrı ayrı insan guruplarını bir-kül

haline getiren hâtıralar ve tradisyonlar vücuda getiriyor. Binaenaleyh bu gurubun manevî sermayesi ve malî olmuş olan esaslar üzerindedir ki, arzu ve emellerde birlik hisleri ve müşterek teşkilât- lar, müesseseler kuruluyor. Milletin mahiyeti emel ve arzuların şuurlu vahdeti üzerine müessesedir.»

Bu suretle görüyoruz ki, yeni ilmi tefekkür, geçen asrın ortalarında gelen nazariyatçıların millî mes'ele ve «millet» mefhumunu tarif hususundaki mihaniki görüşlerden tamamen ayrılarak hakikata daha fazla uyar bir tarif yapmağa muvaffak olmuştur.

Biraz evvel bahsettiğimiz muhtelif milletlere mensup mütefekkirler, netice itibariyle aynı şeyi söylüyorlar. Hepsi muhtelif şekil altında aynı fikri söylüyor ve aynı şeyi teyid ediyorlar. Hepsinin müttefiken teyid ettiğine göre, millet, herşeyden evvel müşterek his ve emel, müşterek tarihi geçmişte saklı ruh, ve müşterek hayat yolunda gösterilen irade kuvveti demektir.

Bu tarif, Şimalî Kafkasya'ya tamamiyle tatbik edilebilir. Kabîle ayrılıkları-na rağmen Şimalî Kafkasya'luların müşterek bir geçmişi vardır. Herkes nazarında bu geçmiş aynı derecede mukadderdir. Medenî ve harsî kayımlar uzun asırlar boyunca aynı hudutlar dahilinde devam edegelen müşterek hayatın mahsulüdür. Nihayet onların yegâne emeli, kendi millî hudutları dahilinde müşterek yaşamaktır.

Şimalî Kafkasya'nın millî birliği için müsait olmayan bir vaziyet varsa, o da müşterek bir dilin mevcut olmaması-

dır. Fakat yukarda gördüğümüz gibi, dil birliğinin, milli birlik üzerinde pekte mühim bir rolü yoktur ve bu zarurî bir âmil değildir.

Maamafih lisan hususunda dahi, yafetidoloji namiyle yad edilen yeni Kafkasya lisaniyatı, Şimali Kafkasya'nın milli hareketi için mühim ufuklar açmaktadır.

Yafetidolojinin isbat ettiğine göre, Kafkasya dil ve lehçeleri, hatta esasen yafetik kökten gelmeyen, meselâ: Şimali Kafkasya'nın Osetin ve Türk lisan ve lehçeleri dahi birbirine çok yakındır. Binaenaleyh bu yakınlık olduktan sonra müstakil bir devlet haline gelince müşterek bir dil vücuda getirmek pekte zor olamaz. Bu sahada 1926 - 29 senelerinde bazı denemeler bile yapılmıştır. Şimali Kafkasya'nın ilim adamları bu meseleyi müzakere ederek, ilk iş olmak üzere bütün Şimali Kafkasya alfabesini birleştirmeyi düşünmek suretiyle, bu sahada ilk adımı atmışlardır. Fakat Şimali Kafkasya'yı muhtelif milletlere parçalamaya çalışan Sovyet Hükûmeti, bu mevzu dair faaliyete nihayet verdiği için, teknil projeler akim kalmıştır. Halkın arzusuna rağmen, değil yalnız müşterek lisan vücuda getirmek, hatta daha 1926 dan itibaren Don üzerindeki Rostof'ta,

Şimali Kafkasya alfabesini birleştiren komisyon» nam bir heyet mevcut olmasına rağmen Şimali Kafkasya alfabesi dahi birleştirilememiştir.

Fakat şüphe yok ki, Şimali Kafkasya milli inkişafına mâni olan engeller kalktıktan ve yurdumuz tam mânasıyla hür ve müstakil olduktan sonra müşterek lisan meselesi tamamen halledilmiş olacaktır. Yafetidoloji'nin tesbit etmiş olduğu bu dil yakınlığı, Şimali Kafkasya'da dil meselesini hal için diğer çok dilli memleketlere nazaran daha müsait bir zemin yaratmıştır. Şimali Kafkasya'nın vaziyeti bu hususta İsviçre, Belçika ve diğer çok dilli milletlerden daha iyidir.

Binaenaleyh çok dilli bir millet olmamız bizi düşündürmemelidir; zira, milli birlik unsurlarımız çok kuvvetli olduğu için bu mâniayı her zaman kaldıracak vaziyetteyiz.

İşte, bu esas birliğin dinamik kuvveti, bizi hürriyete kavuşturacak ve sonra kendi müstakil milli devletimiz dahilinde teknil zarurî meseleleri o cümleden müşterek dil meselesini müsbit şekilde halletmemize yardım edecektir.

(Les Montagnards du Caucase —
No. 50, Warşova — 1934)



Tarihin en büyük şer teşkilâtı olan Komünizmin Akıbeti

Yılmaz ÖZTUNA

TARİHİN en belirli vasıflarından biri, istikrarsızlık vasfıdır. Tarihin hiç bir çağında istikrar olmamış, kuvvet dengeleri daima şu taraftan, öteki tarafa kaymıştır. Tarih, hazin aklın zor kabul edeceği batıp çıkmalarla yüklüdür. En kadretli, en yıkılmaz sanılan sistemlerden, zamanla eser kalmamıştır. Bu, 6.000 yıl dır (1) insanların içinde yaşadığı tarih çağlarının değişmez kaderidir.

Dünyanın kaderi her zaman için büyük devletlerin elinde olmuştur. Küçük devletler, ancak büyük devletlerin arasındaki rekabet, anlaşmazlık ve düşmanlıklardan faydalanarak hayatlarını devam ettirebilmişlerdir. Acıklı olmakla beraber gerçek budur. Bugün de, milletlerin küçük olsun, büyük olsun, aynı derecede bağımsızlık hakkına sahip oldukları kabul edilmekle beraber, küçük milletlerin bütün hakları büyüklerden koparılmış değildir. Bugün de dünyanın geleceği, iki büyük devletin arasındaki dengeye bağlıdır.

SİYASİ SİSTEMLER NASIL YIKILDI?

İlk büyük devletler, ilk imparatorluklar Mısır'da Nil vâdisinde ve Mezopotamya'da Fırat - Dicle vâdilerinde te-

şekkül etmiştir. Devamlılık bakımından tarihte pek az büyük devlet, Mısır Firavunluğu ile mukayese edilebilir. Mısır imparatorluğunun bu gücü, M. Ö. 2100 yıllarına doğru genişlemeye başlayan Eski Bâbil İmparatorluğu'nun ortaya çıkmasıyla denge bulmuştur. M. Ö. 1400 lere doğru Anadolu'daki Hititler de büyük bir imparatorluk halinde, Ön Asya'nın kaderinde birinci derecede söz sahibi olurlar. M. Ö. VII. yüzyılda Mezopotamya'da Eski Bâbil İmparatorluğu'nun yerine geçen Âsurlular, Mısır'ı ve Anadolu'nun önemli bir parçasını da ele geçirip devleşirlerse de, büyüklüklerini az zamanda kaybederler. Gene Mezopotamya'dan çıkan Yeni Bâbil İmparatorluğu, Âsurluların yerine geçer. Ancak VI. yüzyılda İran İmparatorluğu, yani Medler, Mısır dışında bütün Ön Asya'yı ele geçirip Bâbil'e son verirler. Medler'in yerine geçen Persler ise, V. yüzyıl başlarından, Hindistan ve Orta Asya ile Sudan ve Kafkasya ve Tuna arasında uzanan, o zamana kadar tarihin gördüğü en bü-

(1) Tarih, Sumerler'in M. Ö. 4000 yıllarına doğru yazıyı bulmalarıyla başlar. Ondan önceki çağlar, «tarihöncesi» çağlardır ve tarih ilmine dahil değildir.

yük imparatorluğa sahip olurlar. Fakat hemen M. Ö. IV. yüzyılda Büyük İskender'in Makedonyalıları, Pers İmparatorluğu'nun yerine geçer. Makedonya imparatorluğu da uzun ömürlü olmaz. Daha kurucusu ölür ölmez parçalanır. Parçalarından Selevkos (Asya) ve Ptolemai-os (Mısır) imparatorlukları, büyük devletler arasındadır.

Ön Asya'da durum bu şekilde gelişirken, Uzak Doğu'da büyük bir Çin İmparatorluğu teşekkül eder. Çin, Milâd'dan çok öncelere kadar uzanan çağlardan, günümüze kadar hiç bir zaman büyük devlet vasfını kaybetmeyen tarihin tek devletidir. Fakat, tarihin hiç bir çağında dünyanın en büyük veya ikinci devleti haline yükselememiştir. M. Ö. 220 de Türkler, ilk imparatorluklarını kurarlar. Teoman ve oğlu Mete (Oğuz Han), Hun hanedanının ilk hükümdarları olarak, Büyük Türk Hakanlığı'na, Büyük Okyanus'la Doğu Avrupa arasında uzanan bir genişlik kazandırır. Bu tarihin o zamana kadar gördüğü en geniş imparatorluktur. Türk ve Çin devletlerinin karşılıklı durumu, Asya'da dengeyi sağlar. Bununla beraber Türkler, birçok defalar Çin'e hâkim oluktan geri kalmazlar. Hindistan'da da yukarıda anılan devletler derecesinde cihan çapında olmamakla beraber, birtakım büyük devletler ortaya çıkar.

Dünyanın dengesi, M. Ö. I. yüzyılda Roma'nın bütün Akdeniz havzasını ele geçirmesiyle o çağa kadar görülmemiş bir derecede tek devletin lehine bozulur. M. S. II. yüzyılda Roma İmparatorluğu, Avrupa'nın en büyük kısmına, bütün Kuzey Afrika ve Ön Asya'ya hâ-

kimdir. Fakat gerileme, hatta çökme, hemen bu derece genişlediği anda başlar. Önce Partlar, sonra onların yerine geçen Sâsâniler'in dirilttikleri İran İmparatorluğu, Roma'ya bütün doğu yollarını kapar. Gelişmesinin zirvesini bulan Roma dağılır. Onun bir parçası olan Bizans, VI. yüzyılda Akdeniz havzasını ele geçirirse de, Sâsâniler ve onların yerine geçen Müslümanlar, Bizans'ın cihan devleti durumuna hemen son verirler.

VII. yüzyılın ikinci yarısında Müslüman Araplar, Atlantik'le Hindistan, Orta Afrika ile Orta Asya arasında dünyanın en büyük devletini kurarlar. İtalya'nın ve Fransa'nın birçok eyaletlerini de egemenlikleri altına alırlar. Fakat hemen VIII. yüzyıldan itibaren parçalanma başlar. Aynı yüzyılın sonlarına doğru Charlemagne, Batı ve Orta Avrupa'nın en büyük kısmını ele geçirir; onun dev imparatorluğu da pek ömürsüz olur. Diğer taraftan Kuzey Asya, Doğu, hatta Orta Avrupa, Türkler'in elindedir. Attila, V. yüzyılda Avrupa'nın efendisi görünürse de, ölür ölmez imparatorluğu dağılır. Yerine geçen Avar Türkleri, daha belirli sınırlara çekilirler. Bütün Kuzey Asya'nın hâkimi olan Büyük Türk Hakanlığı, Göktürkler çağında en büyük duruma gelir. Büyük Okyanus ile Kırım arasında uzanır. Fakat VIII. yüzyıl ortalarında parçalanır.

Büyük Türk Hakanlığı, Karahanlılar çağında X. yüzyıl ortalarında Müslüman olur. XI. yüzyılın ilk çeyreği içinde Gazneli Mahmut, Hindistan ile İran'ın en büyük kısmında pek kudretli bir Türk devleti kurar. Fakat bu devlet, 1040 ta Selçuklular'ın ortaya çıkmasıyla

büyükliğini kaybeder. XII. yüzyıl ortalarına kadar Selçuklular, cihanın en büyük devleti durumunu korurlar. Anadolu'yu fetheder ve Türkiye devletini kurarlar. XIII. yüzyıl başlarında Selçuklu Türkiye'si, dünyanın en müreffeh ve zengin devleti haline gelir. Fakat hemen Cengiz Han ortaya çıkar. Moğollar, Asya ve Avrupa'nın en büyük kısmını ellerine geçirirler. 6.000 yıllık tarihin en geniş sınırlı devleti olurlar. Türkleşirler, az zamanda dağılırlar. Avrupa'daki büyük devletler, Asya'dakilerle mukayese kabul etmeyecek derecede cılız siyasi varlıklardır.

OSMANLI İMPARATORLUĞU

XIV. yüzyıl sonlarında Timur ortaya çıkar. Çok büyük bir Türk imparatorluğu halinde bir an için cihanı titretirse de, az zamanda gücünü yitirir. XV. - XVII. yüzyıllar Osmanlı devletinin cihan imparatorluğu halinde geliştiği çağlardır. XVI. yüzyıl sonlarında Osmanlı devleti Atlantik'le İndonezya arasında uzanır. İran'da Safeviler, Hindistan'da Timuroğulları, Türkistan'da Özbekler, muazzam Türk devletleri halinde gelişirler. XVI. yüzyılda ortaya çıkan gayri tabii bir dev, Charles - Quint, Kanuni tarafından yenilir ve Habsburglar'ın gücü, makul hadlere indirilir.

İNGİLTERE VE FRANSA

XVII. yüzyılda İspanya gücünü kaybeder. Almanya muhafaza eder, fakat İngiltere ile Fransa olağanüstü gelişir. İsveç ve Rusya da ciddi kuvvetler halinde ortaya çıkar. Gittikçe çözülmekle be-

raber Türkiye, 1769 a kadar hâlâ en önemli dünya devletidir. Ancak Rus ve Alman darbeleri altında geriler. İçtimai düzeni felce uğramıştır. İngiltere, en büyük dünya devleti olur. Fransa, bu vasfı onunla çekişmeye başlar.

XIX. YÜZYIL

XIX. yüzyıl başlarında Fransız İhtilâlinin ortaya çıkardığı dev, Napoléon, 15 yıl kadar Avrupa'nın efendisi halindedir. Fakat 1915 te tasfiye edilir. Avrupa ve cihan devletleri arasında makul bir denge kurulur. Bu yüzyılda İngiltere imparatorluğu, başta Hindistan olmak üzere cihanın en büyük parçalarını ele geçirmiş, Roma ve Türk - Osmanlı devletlerinden sonra tarihin en büyük ve önemli imparatorluğu haline gelmiştir.

XX. YÜZYILIN GETİRDİKLERİ

1918 yılı, cihan tarihinin — bizim fikrimize göre — en önemli tarihidir. Bütün siyasi ve içtimai sistemler yıkılmıştır. İngiltere, asla erişemediği bir güce ve büyüklüğe ulaşmış görünürse de, bu manzara aldatıcıdır. Zirveyi bulan Anglo - Sakson kudreti gevşemiştir, çözülmek üzeredir. I. Cihan Savaşı'ndan önce İngiltere'yi müteakip en büyük devlet olan Almanya, Hitler zamanında eski yerini alır. Hatta birkaç yıl için dünyanın en güçlü devleti olur. 1917 de Komünistler'in el koyduğu Rusya'nın durumu, büsbütün ilgi çekicidir.

Lenin ve Stalin, tarihin gördüğü en kanlı despotlar halinde, on milyonlarca insanın hayatı bahasına Komünizm'i Rusya'da hâkim kılarlar. Eski Mısır fi-

ravunları, zulümleri anlatıla anlatıla bitirilemeyen eski hükümdarlar, Stalin, Lenin. Hitler gibi modern diktatörlerin yanında, gayetle mütevazı birer derebeyi halinde kalırlar. Rusya ve Almanya'da, bir tek adamın iradesi, hatta keyfiyle, milyonlarca insanın yok olduğu, topyekün milletlerin mahvedildiği görülür.

II. Cihan Savaşı, ortaya Birleşik Amerika ve Rusya devlerini çıkarır. İngiltere ve Almanya, önemlerini kaybederler. Birleşik Amerika'nın devleşmesi, tabii bir gelişmenin sonucudur. Rusya'nın devleşmesi ise, Birleşik Amerika'nın akıl almaz sorumsuzluğunun sonucu olmuştur. Tarihteki en zalim ve gayri insani sitemler bile Komünist Rus sistemiyle mukayese edilemez. Çünkü Komünist Rusya kadar emperyalist bir sistemi tarih hiç bir devirde kaydetmemiştir (zira bütün bir dünyayı yutmak istiyor); çünkü Komünist Rusya derecesinde tarihte hiç bir devlet insan kanı akıtmamıştır (zira önemli bir kısmı kendi vatandaşları olmak üzere on milyonlarca insanın hayatına kasetmiştir); çünkü yüz milyonlarca insanoğlu, hiç bir devirde hiç bir devletin idaresinde, Komünist Rusya'da olduğu derecede hayvanlara bile lâyık görülemeyecek bir baskıya alınmamıştır. Tarihte Komünistler'in getirdiği korku ve şüphe iklimi hiç bir rejimde kaydedilmemiştir.

**BALTACI MEHMED PAŞA'YA
RAHMET OKUTAN BİR ADAM:
ROOSEVELT**

Komünist Rusya'nın II. Cihan Savaşı'nda devleşmesinden ve kendi sınır-

ları içindeki yüz milyona yakın Rus ve yüz milyona yakın gayri Rus'tan başka, Doğu ve Orta Avrupa'da gene bir yüz milyona yakın kitleyi ele geçirmesinden tamamen Birleşik Amerika'ya onu, tarihinin en kritik yıllarında yönetmiş olan Başkan Roosevelt sorumludur. Roosevelt, bir iktisatçıydı. Dış siyaset, hele Avrupa ve Asya meseleleri hakkında en iptidai bilgisi yoktu. Birdenbire Birleşik Amerika cihan siyasetinin merkezi ve hâkimi haline gelince, Roosevelt sandı ki, savaşı çıkaran Hitler ve onun temsilcisi olduğu faşist rejim ortadan kalkarsa, dünya güllük gülistanlık olur. Bununla da kalmıyordu. Etrafındaki Yahudi müşavirlerin etkisiyle yalnız Nazi rejiminden değil, en büyük çoğunluğu şüphesiz masum insanlar olan Alman milletinden de nefret eder hale gelmişti. Müşavirlerinin bazılarının komünist olduğu ve Rusya'ya sır verdiği de sonradan anlaşıldı. Cumhuriyetçi Parti'yi ezmesi ve yıpratması, Amerika tarihinde ilk ve son defa olarak dört defa başkan seçilmesi, 1942'nin son günlerinden itibaren cihanın en büyük devletinin başında olduğunu ve dünya mukadderatının elinde bulunduğunu anlaması, 1944'te Amerika'nın gücünün, dünyanın geri kalan bütün devletlerinin güçleri toplamından büyük bir dereceye ulaşması, Roosevelt'i şımartan ve yanlış adımlar atmaya sevk eden başlıca noktalar dır.

6 000 yıllık tarihin kaydettiği bu en kudretli devletin başkanı ilk cihan çapında hatasını «Kiralama ve Ödünç Verme» kanununu çıkartarak yaptı. Bu kanuna göre teknikten yoksun, fakir ve se-

fil, Alman darbeleri altında son nefesini vermek üzere olan Rusya'ya, makul hadlerin hepsini aşan çapta hibelerde bulundu. Yüz binlerce uçak, tank ve top, binlerce savaş ve nakliye gemisi, Rusya'nın kendi teknik imkânlarıyla on yılda yapamayacağı derecede cephane ve malzeme, Rusya'ya hibe edildi. Yardımın azameti karşısında Churchill, müttefikinin dikatini çekti. Fakat tarihte belki hiç bir fâniye nasip olmamış kudretinden sarhoş hale gelen ve vücut hastalığı şüphesiz akli melekelerini de bozan Roosevelt, aldırmadı.

Roosevelt, kazanılmak üzere bulunan savaştan sonra, Rusya'ya Avrupa'nın en güzel ülkelerini açık bırakmak suretiyle de dehşetli bir hata işledi. Tarihte görülmemiş bir şey olarak koca Almanya'nın kayıtsız, şartsız teslim olmasında ısrar etti. 100 milyon Alman'a, 10 milyonluk bir millet derecesinde değer vermedi. Bütün bu marifetlerini gene fazla kabiliyetli bir siyaset adamı olmayan muavini Truman'a miras bırakarak öldü. Truman, Amerika'nın yardımıyla zaten fevkalâde silâhlanmış ve teçhizatlanmış olan Rusya'nın, Almanya'yı ve Doğu Avrupa'yı yağmalamasına, on binlerce ilim adamının Rusya'ya götürülmesine, Alman fabrikalarının yerlerinden sökülerek âdeta Rusya'da yeniden monte edilmesine ses çıkarmadı. Fransa ve İtalya gibi ülkelerde Komünist partilerinin güç kazanması ve İngiltere'nin bile Amerika'nın kudretini kıskanması karşısında Truman, Komünist tehlikesinin Nazi tehlikesine rahmet okutacağını

kestirdiği halde, tarihi karar veremedi. 1948 de Çekoslovakya da düşünce tamamen aklı başına geldi. Fakat Rusya, Alman bilginlerine atom bombasını imal ettirmiş bulunuyordu. Gene de Rusya'nın iptidai ve mahdut sayıda atom bombasıyla, bu bombaları Amerika'ya kadar taşıyacak vasıtalara sahip olmadığı için, Birleşik Amerika'yı tehdit etmesine imkân yoktu. Truman'ın yerinde meselâ Mc Arthur olsaydı, Rusya'yı tabii sınırlarına çekilmeye ve Komünizm'in Nazizm gibi yeryüzünden silinmesine vesile teşkil edecek kısa bir atom savaşının (böyle bir savaş Japonya'ya uygulanmıştı) göze alınacağı muhakkaktı. Fakat en değerli müşavirlerinin ikazına rağmen Truman, Milliyetçi Çin'e lâzım gelen yardımı yapmadı ve dünyanın en büyük insan kitlesinin de komünistleşmesine göz yumdu. Kore'de Çin'in atom bombasıyla akıl yoluna sevk edilmesini teklif eden McArthur'u azletti.

Tecavüze uğramadıkça savaşmaktan çekinen dünyanın en müreffeh halkının yaşadığı Amerika'da umumî efkârın istikbali görmeyen sulhçu arzularını kıramayan Truman'dan sonra Birleşik Amerika, artık Komünistler tarafından tehdit edilmeye hak kazanmıştı. Tarihin gördüğü en büyük şer teşkilâtı olan komünizm, birçok alanlarda geliştirdi. Yalnız Kennedy, Rusya'yı tehdit ederek Küba'daki füze rampalarını söktürdü. Henüz Amerika derecesinde güç kazanmadığını ve bir nükleer savaşta yok edileceğini bilen Rusya, tehdide boyun eğdi.

RUS MİLLETİ BOYUNDURUKTAN KURTULACAKTIR

içinde yaşadığımız yıllarda Komünizm ve Rusya, kudretinin zirvesine erişmiştir. Bu zirveden inmeye başlaması hemen önümüzdeki yıllarda olacaktır. Bunu bizim neslimiz mutlaka görecektir. 6 000 yıllık tarih kanunları, bu işin gelecek nesle kadar gecikmesine müsaait değildir. Bu zirveden iniş, ya Batılı emperyalistlerin sömürgelerini tasfiyele-ri gibi yavaş yavaş olacak veya III. Cihan Savaşı'nda Komünizm'in topyekûn imhasıyla gerçekleşecektir. Bütün dünyanın en içten temennisi, birinci yol, yani komünistlerin kendikendilerine akıl yolunu seçmeleridir. Şüphesiz yüz milyonluk Rus milleti de büyük bir millettir. Pençesinde tuttuğu, daha doğrusu buna zorladığı yüz milyonlara insanın yaşadığı sömürgelerini kendi kendine bırakır. Doğu Almanya'ya, Polonya'ya, Çekoslovakya'ya, Bulgaristan'a, Romanya'ya, Macaristan'a Türkistan'a, Kafkasya ülkelerine, Ukrayna'ya, Baltık, Moğol, Tunguz ve Fin ülkelerine bağımsızlık tanır, daha rahat, daha bahtiyar, daha huzurlu olacaktır. Rusya'nın çözülmesinden sonra Çin, kendiliğinden çözülecektir.

Komünizmin, zirvesini bulduğunu kabul ettikten sonra, artık bu rejimin daha fazla yayılamayacağını tabiatıyla kabul etmek icap eder. Şu veya bu geri kalmış ülkeyi malûm metodlarıyla ele geçirebilir. Fakat hiç bir zaman artık büyük bir adım atamayacaktır.

Komünizmin ortadan kalkacağı yalnız Rusya'nın tasfiye edilmesinin tarihi kanunlara uygunluğuyla değil, bir de bu

sistemin, tamamen gayri beşerî olmasıyla açıkça anlaşılır. İnsanı insan yapan en belirli nesnelere bu derecede aykırı bir sistem, üzerindeki baskı gevşer gevşemez çökecektir. Çağımız, imparatorlukların çözülme çağıdır. Tarihte imparatorlukların çözülüşü daima böyle olmuştur. Rusya'da son yıllarda rejimin gittikçe yumuşaması çok ümit vericidir.

Bizim neslimiz, onların alâbetini görecektir. Beklemek kâfidir. Fransızların dediği gibi «qui vivra verra = yaşayan görür!»

Milyonların ıstaplarını istismar ederek eğlenen bir avuç komünistten başka hiç kimse, ne Rus, ne Amerikan ne Türk, ne Alman, ne Yeni Gine, ne Türkistan halkı, yeni bir cihan savaşı istemiyor. Üç milyarı çoktan aşan insanoğlunun büyük bir kitlesini yok olmuş, nükleer silâhlarla milyonlarca kişiyi en büyük acılara duçar olmuş görmeyi isteyen hiç bir millet yoktur. Rus milletinin son yıllar içindeki uyanışı, ümit vericidir. Muhakkak kendi kendilerine doğru yolu bulacaklardır. Ruslar, Avrupalı'ları daima geriden takip etmişlerdir. İngiltere, Fransa, Holanda ve Rusya'nın diğer tarihi üstatları kendi kendilerine akıl yolunu bulmuşlar, sömürgelerini bırakmışlardır. Rus milleti de ümit edilir ki, böyle olacaktır. Bu iş tedrici bir gelişmeyle veya bir ihtilâlle gerçekleşebilir. İhtilâller, patladıkları ana kadar katıyen vuku bulmalarına ihtimal verilmeyen, devletin başındakilerin bile hissedemedikleri hâdiselerdir. Onun için, 6.000 yıllık tarihte olamaz diye bir şey yoktur ve esasen daha tarihi çağların ancak ilk devrelerini yaşıyoruz.



Birleşik Amerika'da yerleşmiş bulunan Şimali Kafkasyalılardan dört hanım hemşehrimiz millî kıyafetleriyle.

NÜKLEER SAVAŞ İNSANLIĞI YOK ETMEZ

Rusya'nın kendi kendine yola gelmemesi halinde mutlaka şu veya bu zamanda yeni bir cihan savaşı çıkacak, insanlığın yüzyıllarca çalışarak ortaya koyduğu eserlerin büyük kısmı ortadan kalkacak, işe yeniden başlamak icap edecektir. Ben şahsen, nükleer bir savaşın insanlığın sonu olacağına inanmıyorum. Bu iddia, iki cihan savaşı için de ileri sürülmüştür. Nükleer savaşta iki devlet, birbirlerinin can noktalarına saldıracakları ve bu iş en kısa zamanda olacağı için, o devletlerin müttefikleri bile tahribattan — en büyük ihtimalle — masûn kalacaklardır.

Almanya'nın da, Doğu Almanya'yı Ruslar'dan sulh yoluyla alamayacağını kestirip savaş çıkartması ihtimali kuvvetlidir. Almanya, şu veya bu şekilde mut-

laka bütünlüğünü yapacaktır. Bu devletin nükleer silâhlar bakımından Rusya ve Amerika derecesine gelmesi için, bu işe karar vermesi kâfidir.

Tarih boyunca hiç bir siyasî sistemin istikrarı yoktur. Komünizm gibi tamamen insan tabiatına aykırı rejimin kitleler üzerinde baskısını arttırması da artık son haddine gelmiş, hatta son yıllarda bu baskının gevşediğine dair ciddi deliller ortaya çıkmıştır. Henüz insan eti yiyen kabilelerin bağımsızlık kazandıkları şu yıllarda, Almanlar'ın, Çekler'in, Macarlar'ın, Türkistanlılar'ın, Kafkasyalıların ve benzerlerinin tarihin gördüğü en korkunç emperyalist rejim altında sömürülmelerine imkân kalmamıştır.

İstikbal, istikbali görebilenlerindir.

(Hayat TARİH mecmuası, sayı: 12)

Ocak 1966

YALNIZ YÜRÜYORUM

Rezzan DİNCER

*Benim Elburuz dağında, çlgınca esmiş rüzgâr,
Kafkasyanın bağına yazılmış tarih benim.
Bu gün deyilse yarın, Kaf dağından arşa kadar,
Tekrar yükselecek ses, benim sesimdir benim.*

*Cihan tanıyor beni, dün yazdığım destânla,
Korkum yok, zalimlerin topundan, tüfeğinden,
Yalnız yürüyorum ben, kalbimdeki imanla,
Bileğim, bükülmez intikam çeliğinden.*

*Zulme boyun eymem ben, diktir başım ezelden.
Parolam istiklâldir, hürriyettir sancağım,
Milletimin kanıyla suladığı o yerden
Zalimi kovmayacak, kinimle boğacağım.*

Şamilin hayatından safhalar:

AHULGOH'UN SON GÜNÜ

Zübeyde ŞHAPLI

Mabudlar toprağı sarsıldı, gök yüzü sarardı, feci mahşer günü, ateş ve kın içinde Ahulgoş yok oldu!...

Ey korkunç isyanla taşkın günler. Cinayet ve ızdırapla dolu kara günler... Ahulgonun son günleri... Unutulmaz gün.

Düşman ateşi altında genç ve güzel bir lezgi kadını, kuağında çocuğı, bıtıp, bir melce arıyordu. Her taraf sarılmış, yiyecek tükenmiş, her şey bıtmişti. Günlerden beri ana yememiş, yavru açtı.

Acı bir çığlık. Müthiş bir ses... Bu sesi başka sesler takip etti. Genç kadın: — Ne var, kimdir, kim?... diye haykırmak, heyecanla, bağırsan bir kadın kalıblığına doğru koştu. Başlarına, göğüslerine vurarak, bir uçurumun kenarına bırakmış, iğilmiş, sanki o korkunç derinlikleri ölçüyorlardı. İsyen feryadları koparak ağlaşıp döğünüyorlardı. Hıçkıklarla kesilen ağır matem nağmeleri marıldıyor ve dua ediyorlardı.

Genç kadın ürktü: — Ne var, nedir?... diye telâşla tekrarladı. Kimse cevap vermedi. Fakat onların o titrek dudaklarından ancak bir isim sezebildi. Bir isim ki onu dehşete saldı. — Allahım... diye inledi ve olduğı yerde kaldı, tıkanıyor, boğuluyor, kâinat dönüyor, bastırıp toprak çöküyor, felâket iniyordu, onu duydu. Kesik bir sesle: — Söyleyin, her şeyi bilmek isterim, Allah için konuşun.. diye emretti. Bu söz üzerine ancak, kadınların en yaşlısı bulunan Çamastak,

ağır adımlarla ona doğru ilerliyerek konuştu: — Metin ol Cavharat, mütevekkil ol. Cavharat, endişe ile bir elile yavrusunu bağına bastı, diğerle yüzünü örterek, başını eğdi, idam kararı bekleyen bir mahkûm gibi bekledi. Çamastak bin müşkülâtla konuşuyor, Cavharat, kesik nefeslerle onu dinliyor, başından, yarısı kaymış, siyah ipek Dağıstan atkısının ucunu, genç dişlerle asabiyetle paralıyordu. Anlamıyor, anlıyamıyor, anlamak istemiyordu. Bu... elim... feci olacaktı. Çamastak, bütün gayretini topharak:

— Bu, mukaddermiş, dedi, hepimiz katlanacağız, çare yok. Allah bizi vurdu, yalnız bunun önüne geçemeyiz, ve tazimle yaklaşarak:

— Cavharat, dedi, Muhterem zevcin, aziz İmamımız Şamil, rütbei şehadete nail oldu.

Cavharat, acı, çılgın, vahşi bir feryadla dağları ürpertti:

— Öldü?... dağlar inledi.

— Öldü?... Şahin gözlerini boş bir noktaya dikerek, kendine sorar gibi:

— Öldü?... diye tekrarladı. Bembeyaz kesilmişti, sendeledi, serbest elile tutunacak yer aradı. Hayır Şamil ölmemişti, bunu Allah istemezdi, o yaşıyordu. Ve bu imamın ona verdiği kuvvetle, son demini yaşayan, can havlıle cihana meydan okuyan yaralı bir kaplan gibi pürvekar ve ihtişam, doğruldu:

— Bunu söylemeyin, cürümdür. Şamil öldü demeyin, küfürdür. Kadınlar hezeyan ediyorsunuz, günah işliyorsunuz.

nuz... Boğazı kurumuş, gözlerinde dehşet:

— Hayır, diye bağırdı. Susun...

Çamastak:

— Allahın emri budur Cavharat, alnımızın kara yazısı böyle yazılmış.

Cavharat:

— Hayır... Hayır... Susunuz kadınlar, Çamastak sus. Mesedu nerede? Onu görmek istiyorum, ancak o beni anlayabilir, o bana cevap versin... etrafına telâşla bakınarak aradı. — Mesedu, diye bağırdı... — Mesedu neredesin? Gel ve bunun yalan olduğunu bana sen söyle. Çamastak, titrek elile derin, karanlık uçurumu göstererek:

— Mesedu oradadır. Bu kayadan, şu boşluğa kendini attı. Onun bu cevabı sana kâfi değil midir?

Bedbaht kadın canhıraş bir feryad kopardı. Dağıstan bir anda bütün mitemile Cavharatın başına yıkıldı, ve kendini kaybederek etrafını alanların kolları arasına düştü.

Gözlerini açtığı zaman, güneş parhyordu, fakat onun için her taraf zulmet idi artık. Mesedu, Şamilin kıymetli hemşiresi, Gimrinin incisi, Dağıstanın gözbebeği Bahu Mesedu intihar etmişti. Kara haber demek hakikatti.

— Vahşet... Nefret... Gaddar düşman sana lânet.

Etrafına ürkek yabancı nazarlarla bakındı. Bu muzlim dünyayı o tanımyordu. Kapanmış dudaklarından tek bir söz çıkmadı. Cavharat konuşmıyacaktı. Onu ezen ve bu azim kaderin altında zayıf, kucağında yatan nur yüzlü çocuk



İmam Şamil bir Gazavat'tan önce, ordusunun önünde Cenab-ı Hak'ı niyaz ediyor.

kadar kudretsiz ve küçüktü. Susmuş, için için yalnız ağlıyordu. Akan sıcak göz yaşları, uyuyan masum yavrunun bağrına damlıyordu.

Çamastak, onun mukaddes hislerini hitabederek, onu teselliye çalışıyor:

— Taşındığın büyük isme hürmet, daha metin ol Cavharat, evet Şamil şehid oldu, nur içinde yatsın, fakat gavavat bitmemiştir, bir gün elbet bir halûkâr doğacak, Kafkasın her kayası, onun ardından gidecek, kahramanlar vatanını kurtaracak ve Şamilin intikamını alacak cengâverler yaradacaktır.

Fakat Cavharatın bu teselli kabul etmez sükûtu, elemi karşısında ihtiyar kadının maneviyatı kırılmıştı. Vaziyetin ümitsizliğini, bütün acılığile, bir bir zikir etmeğe, yanayakıla' içini dökmeğe başladı. Kendinden geçiyor, gittikçe coşuyor, hisleri taşıyordu. İstirap büyük, teselli yoktu. Çamastakın sesi, bütün bir milletin sesi idi, bu anda, Şamil'le her şeyi kaybetmiş bir milletin son nefesi idi.

— O bizim babamızı, hepimizi yetim bıraktı, yolumuzu bundan sonra bize kim gösterecek, ölen evlâdlarımızın, yanan köylerimizin, sönen ocaklarımızın intikamını kim alacak? O öldü, biz ne olacağız? İşte düşman karşıda, bizi sardı, kuşattı, erkeklerimizde mecal kalmadı, çoğu öldü, kalanlar yarı ölü, ümid yok, imdad yok, barut ve kan kokusu gözlerimizi ve ciğerlerimizi yakıyor, ruslar her taraftan ileriliyor, topları bizi bunalıttı, artık zafer diye bağrışıyorlar, bu her şeyin sonudur, bizim için her şey bitti.

O hâlâ söylüyor, Cavharat onu duy-

muyordu artık, evet dünya bizim için çökmüş, her şey yıkılmış, her şey mahvolmuştu.

— Şerefsiz yaşamaktansa ölmek evlâdır, demişti Şamil... Şeref ve namus bilmeyen, adalet ve kanun tanımayan bu yabani müstevlinin kirli ellerine düşmektense hakaretlerine maruz kalmaktansa ölmek... evet ölecekti.

Elinden kapacaklarmış gibi, çocuğuna sımsıkı sarılarak, — Zavallı yavrum, dedi, bu kadar küçük... ve yetim.. zavallı Muhammed Said, kim bilir kaderin ne olacak. Ve bu karardan aldığı yenilmeyecek bir kuvvêtle kadınları yarıp aralarından bir ok gibi fırladı ve hercümercin içinde gaib oldu, bir hayal gibi yürüyordu, nereye gidiyordu? Bunu kimse bilemedi... Vücudunu çocuğuna siper ederek düşmanın ateş yağmuru altında, fütursuz ilerliyordu. Çocuk açtı, susuzdu, ızdırıp çekiyordu.

— Bir yudum su çocuğum için...

Şimdi düşmana karşı, dik, çıplak, yamaçtan seri adımlarla iniyor, aşağıda Aşılta deresi akıyor. Bir kaç adım daha..

— Bir yudum su çocuğum için.

Sarp kayalıklar arasında, düşe kalka, narin ayakları kanayarak iniyordu. Menfur düşman, karşı yamaçta idi. Onu gördüler. Bu kadının hissiyatını, vekarını, ölümü istihkarını, ruhunun ve yüzünün müstesna güzelliğini gördüler. Kucağında kıskançca taşıdığı masumu da gördüler. Gördüler ve güldüler. Hisiz ve merhametsiz ona doğru nişan aldılar. Kurşunlar kulağında ışıklar çalarak etrafından geçiyordu. O, asil ve lâkayid:

Komünizm ve Türkiye...

Kadircan KAFLI

Rusya'da komünist devlet kurulalı kırk dokuz yıl oldu. Bu idare Rus milletinin arzusu ile yâni serbest seçimle değil, ihtilâl sonunda ve zorla kurulmuştur. O zamandan beri de zorla devam etmektedir.

Komünizm kendisini sosyalizm diye takdim eder, netekim Rusya'da ve sair memleketlerdeki bütün komünist devletler «Sosyalist devlet» diye anılırlar. Hür ve insan haklarına saygı gösteren demok-

ratik sosyalizmle ilgileri yoktur, ihtilâlcı sosyalizmdir, iş başındaki parti de Komünist Parti adını alır.

Komünizm milletlerarası bir zorba doktrindir, bütün dünyaya hâkim olmayı gaye edinmiştir, netekim 1919 dan bu yana Çin'de ve daha birçok ülkelerde bu tip devletler meydana gelmiştir.

Türkiye'de de 1919 da ilk gizli Komünist Partisi kurulmuştur, şimdi de vardır. *Vakit vakit, içinde sosyalist keli-*

— *Ateş edin edin sefiller, ateş edin*

Bir anda, vücudu delik deşik olarak yere yıkıldı. Gevşeyen kollarından kurtulan çocuk, yuvarlanarak, coşkun suyun akıntıları arasında yok oldu. Ana, kanlar içinde serilmiş, hareketsiz yatıyor, can veriyordu. Hezeyan başlamıştı, sayıkhıyordu artık... Bağışmalar... bir hercümerç içinde gidip gelmeler... yabancı şiveler... silâh şakırtıları... madeni pırıltılar... ölümler... yaralılar. Keskin, şeytanî bir kahkaha... oradan, karşıdan hâlâ ateş ediyorlardı, hep, hep ona nişan alıyorlardı... ne kadar da çoklardı... kolları boştu... ya çocuğu?... çocuğu yok... ortalık kapkara, onu görmüyordu.

— Evlâdım... Sevgili yavrum... Çocuğum...

Birden bir nur belirdi. Büyük, çok büyük, parlak bir hayal, siyah bir kalpak üstünde beyaz bir sargı... Mühîb bir muharib... Bu?... Şamil, o idi:

— Elveda... Ebediyen elveda, sözleriyle son nefesini verdi. Onu duyan olmadı ve bu nahak dünyaya, güzel gözlerini ebediyen kapadı.

Şamilin ikinci zevcesi, Gimrili Cavarat, böyle şehid oldu. Şamilin üçüncü oğlu Muhammed Said, bu şekilde Aşıltı ırmağında boğularak gaip oldu, ve Şamilin yegâne hemşiresi Bahu Mesedu, kendini böyle uçurumdan atarak bin parça oldu.

Bu musibet ve elem günü, cürüm ve matem günü, bu acı gün 1839 Ağustosun 22 inci sabahı... Acı gün, Ahulgo'nun son günü,

Rabbim, yüzlerini ak et

Zemblerini affet

Yerlerini nur et

Ey merhametlilerin en merhametlisi

mesi bulunan isimlerle maskeli komünist partiler de çalışmış, kapanmış, tekrar kapanmıştır.

Bu gün Türkiye İşçi Partisi aynı karakteri taşımaktadır.

Komünizm, kıskanç, fakir, dinî inançları zayıf, kolay şöhret ve servet bekleyen, zalim insanlar için çekici bir siyasi meslektir. «Siyasi eşkiyalık» demek olan bu siyasi mezhebi tercih edenler çoklukla anlayışsız, fırsatçı, haris, saltanat düşkünü kişilerdir, ahlâkları da hareketleri gibi kabadır, insaf, merhamet, vefa, fedakârlık bilmezler. İktidara geldikten sonra korkunç bir rekabet içinde olurlar, birbirlerini mahvederler, dostluğa, geçmiş hizmetlere saygı bilmezler. Netekim Rusya'da ve diğer komünist memleketlerde beraber savaşmış arkadaşların birbirlerini uydurma muhakemelerle, işkence ile, hile ile, tuzakla, iftira ile öldürdükleri çok görülmüştür.

* * *

Bugün komünizmin ipliği pazara çıkmıştır; bunun yalan ve sahtecilik, cinayet, barbarlık olduğunu, Rusya'nın ve diğer memleketlerin halkına açlık, sefalet ve bahtsızlık getirdiğini açıklayan binlerce delilli ve isbatlı eser yazılmıştır. Bu sebeple iktisadî seviyesi yüksek memleketlerde, komünist partileri kurulmuş olmasına rağmen başarılı olmamış, gerilemiştir.

Bu besbelli gerçeklere rağmen Türkiye'de Rus ve Çin idare şeklini tatbik etmek isteyenler vardır. Bunlar Millet Meclisine ve Senato'ya da girmişlerdir. Sayıları çok değildir amma mide bulandırıyorlar, fırsat bulurlarsa ihtilâl yapar-

lar, devleti ele geçirirler. Teşkilâtlıdır-
lar; 6 - 7 Eylül olaylarında ve bazı grev ve gösteri yürüyüşlerinde olduğu gibi kargaşalık çıkarırlar, polis ve askerlere, çarşılara, mağazalara saldırırlar, bu maksatla serserileri tahrik ederler.

Rusya ve Çin, yerli komünistler vasıtasıyla ülkeleri istilâ ederler, küçük memleketlerin komünistleri onların ajanları ve «beşinci kol» larıdır.

Türkiye'deki komünistlerin gayeleri bu milleti gerçek demokrat devletlerden ve müttefiklerinden ayırmak, yalnız bırakmak, sonra Rusya'ya kapıları açmak, onlara arka vererek saltanatlarını sürmektir... Bunlara işçi ve köylü değil, okumuş fakat imansız, milliyetsiz, sözde aydınlar âlet olmaktadır.

Bunlar derin bir gafelt, sapıklık ve basiretsizlik içindedirler. Aynı gafleti Rus istibdadı altındaki Azerbaycan, Kırım, Kuzey Kafkasya, Türkistan gibi ülkelerdeki aynı tip ahmaklar da göstermişlerdir. Meselâ Kuzey Kafkasya'da Rus ihtilâlinin önderi Lenin'in yakınlarından Celâl Korkmazof ve arkadaşları bile bir müddet sonra öldürülmüşlerdir.

* * *

Allahın koruması ve Türk milleti-
nin iman ve hamiyeti sayesinde komünizm Türkiye'ye hiç bir zaman musallat olmayacaktır, amma olsa bile bu uşak ruhlu insanlar kendi patronları tarafından imha olunurlar. Çünkü komünist yüksek idarecileri için insanlar ancak birer âlettirler, onları kullanırlar, sonra birer leş gibi çukurlara atarlar.

Komünizmde parti emirlerine körü körüne itaat şarttır, demek ki şahsiyet

tanımazlar. Şahsiyet, haysiyet, vefa tanımayan bir doktrinden kim iyilik görebilir? Bu rejimde iktidara gelenlerin başlıca işleri birbirlerini mahvedip daha sıvırmak, daha ziyade kudret kazanmaktır. Hal böyle olunca, bu rejimde en kudretlilerin bile huzur duyması, emniyet içinde yaşaması mümkün değildir. Bu olmayınca hayat bir zevk değil, zehir olur.

Kırk dokuz senelik deneme Rusya'da elli milyon insanın hayatına, iki yüz milyon insanın sefaletine mal olmuştur. Çarlık zamanında buğday ihraç eden Rusya yalnız bu sene Amerika ve Kanada'dan yedi milyar Türk lirası değerinde buğday almak zorunda kalmıştır. Memleket bir hapisane halindedir; seyahat yasak, iş hürriyeti yok, hür sendikalar yok, grev yok, serbest seçim yok.

ölecek olsanız yabancı memlekete gitmek yok, basın hürriyeti yok, toplantı hürriyeti yok, birden fazla parti yok, hükümeti şikâyet için mahkeme yok, daha bir çok şeyler yok...

* * *

Bu gerçeklere rağmen Türkiye'de hâlâ sosyalizmi ögenlerin, ihtilâl çıkarmak için fırsat kollayanların bulunması acıdır. Tek, Türk bırakılmayan zavallı Kırım'a, sömürülen zavallı Azerbaycan'a, yüz binlerce insanı sürülen masum Kuzey Kafkasya'ya, gittikçe daha fazla Ruslaştırılan bahtsız Türkistan'a, adı bile anılmıyan zavallı İdil Ural'a mı benzetmek istiyorlar?

Bu, en büyük hıyanet ve alçaklıktır. Bu alçaklar uyarılmalı, uyanmazlarsa mutlaka zararsız hale getirilmelidirler.



Naif Arslan

KAHRAMAN ÇEÇEN - İNGUŞ MİLLETİNİN FACIASI

Yazarlar : Dr. Bâhattin Vedioş — Naif Arslan

Fiatı : 250 kuruş

İsteme adresi : Bedir Yayınevi

P.K. 1060 - İstanbul

BU MÜHİM KİTABI MUTLAKA OKUYUNUZ!

veya : B. Kafkasya, P.K. 34

Fatih - İstanbul

KUZEYDE... KUZEYDE...

— Genç ülküdaşlarıma —

Kuzeyden esen rüzgâr
Götür beni...
Savur beni
Kuzeye... Kuzeye...
Kuzeyden esen rüzgâr mahzun
Gözü yaşlı...
Kuzeyde geceler uzun
Kuzeyde gözler yaşlı...
Yaşlı bir kadın khıbzeye söyler kuzeyde.
Bir genç kız ağlar.
Delikanlı ümitli, sabırsız; büyük GÜN'ü bekler.
Çelikleşir bilekler...
Dağlar da huysuz; «nâra!» der durur.
Nehirler kudurur kuzeyde, kudurur.

* * *

Ak saçlı kadın: Anam!
Ağlayan güzel kız: Yavuklum!
Ümitli ve sabırsız delikanlı: Kardeşim!...
O dağlar sizin
O dağlar benim.

* * *

KAFKASYA derler bir belde var Kuzeyde
Benim gönlüm Kuzeyde...
Akasyamın niçin boynu bükük, çiçekleri sarı
KAFKASYA'mın niçin kara bulutları?...

* * *

Gönlüm orda, ben burda,
Dön geri...
Kuzeyden esen rüzgâr.
Savur beni
Kuzeye... Kuzeye...

* * *

Kanım aksın istiyorum dağ'ımdaki karda
Aksın kanım Dağ'ımdaki sulara
Belki o zaman söner kızıl cehennem ateşi.
Evet söner
Ve Kuzeyden esen rüzgâr kuzeye döner...
İşte O GÜN doğar beklenen HÜRRİYET GÜNEŞİ!

* * *

İşte O GÜN, o büyük gün
Anamın kurumuş gözpınarları
Sevinç gözyaşlarıyla ıslanır.
Al al olur yavuklunun yanakları
Dudaklarında bir ilâhi tebessüm
Gözler süzgün...
Delikanlı yine sabırsız, debreşir ayak parmakları.
Ve başlar o ebedî düğün.
Kuzeyde... Kuzeyde...

Güsan BOÇATIR

İdarenin notu : Teknik bir hata yüzünden, geçen sayımızda yarım neşredilen bu şiirin tamamını yeniden neşrediyoruz.

KAZANUKUA CEBAĞI

— I —

Tanık CARİM

Terek, Laba, Kuban ve kollarının suladığı yayık ovalar, çakıllı berrak dere-ler, göller, çağlayanlar, karanlık vadiler, yarlar, yaylalar, dumanlı başlar, donuk buz düzlükleri, yalçın kaya tepeler, tek-bir ve salâvatla aşılan gedikler.

Albruz ve Kazbek bakir ak başları zaif, şeffaf, parlak açık kırmızı renk kar-larile şimal ovalarını cenahları altına al-mış, sarp yamaçlarda zamanın özlerini kemirdiği asırdide koyu yeşil meşe or-manları, tepelerden sağnak halinde esen rüzgârlar çamların hayat nefesini ovala-ra ulaştırıyor.

Yüzlerce ve yüzlerce senedenberi a-ğaçların dibine dökülen yapraklar en yu-muşak halıdan yumuşak bir tabaka teş-kil etmiş... Mevsim yağmurları bu taba-kadan ova topraklarını sulayan derelere, çaylara, insan elile açılmış arklara yeni hayat unsurları götürüyor.

Mai ve Menekşe renk dağ çiçekleri yer yer başlarını göklere ulaştırmağa yel-tenen «Ak beşeriyetin» o mağrur ve fa-kat artık kocamış dağların yamaçların-dan bir çocuğun saf ve taze dudakları üstünde uçuşan bir tebessüm...

Bütün uluhiyyetile... Bütün ihtişa-mile... Bütün efsanelerile... Eteklerin-de kudret ateşi fışkıran... Maşrıktan mağrube, cenup ufuklarını kilitliyen «Kaf» Dağı...

* * *

Açık yeşil, koyu yeşil, açık sarı, tunç ve yanık al murabbalar, müstatil-ler, müsellesler, kırmızı, sarı, beyaz çiçekli otlaklar, su ve hayat unsurlarile meşbu altın toprak...

Küme küme yemiş bahçeleri, güne-şe maruz eteklerde bağlar... Köy arası yollar sıra kavak ve çınar ağaçları ara-sında süzülüp gidiyor.

Ağaçlar içine gömülmüş köyler ve çiftlik binaları birer beyaz leke... Dağ köyleri ulaşılmaz çetin kayalıklarda ası-lı birer kartal yuvası...

Beşdağ ovası...

Akşam...

..... Her tarafda gölge...

Ovada, yıldızlı bir göğün durgun bir suda inikasını andıran binlerce ve binlerce ışık karanlıkları deliyor.

Ocaklardan tüten dumanlar henüz mütereddit, onları inkiyada alacak, isti-kamet verecek rüzgârlara muntazır...

..... Sükûn...

Tabiat yeni kudretler yaratmak için bir lâhza tevakküfde...

Kaf dağının arkasında batan güneş, geldiği şark diyarının hasretini çekiyor, gittikçe sönen kırmızı alev huzmeleri saçı-yor.

Bir iki mor, siyah bulut dağ zirvele-rini aşmağa nafiye yelteniyor... Gökde yıldızlar...

Ovalar siyah... Dağ etekleri siyah... Yamaçlar siyah... ve fakat Elbruz ve



Şimali Kafkasya'nın eşsiz güzelliklerinden bir görünüş.

Kazbek şahikaları yanıyor... Pembe, kızıl yanıyor... lalarda yüzlerce ve yüzlerce sığır ve koyun sürüsü... Saî... Bereket... Emniyet...

... Gece...

Ve fakat Elbruz ve Kazbek'de henüz gün...

En geç ışıktan ayrılan, en erken ziyaya kavuşan o eski velut Ana... Cenahlarına sığınmış emin uyuyan evlâtlarının üzerine eğilmiş mütefekkir bekliyor.

Ova düz arıasız... Eğilmemiş, işlenmemiş, düzlenmemiş bir avuç toprak yok. Her taraf mamur... Sulama işleri, yollar büyük bir dikkat, büyük bir zekâ eseri... Her yerde Himmet...

... Her tarafda insanlarla tabiat arasında yoğunluk, intibak, âhenk... Otlaklarda yüzlerce ve yüzlerce yıldı, yay-

Sık bir yemiş ağacı ormanında gömülmüş ufak bir «Adige» köyü, oldukça büyük dört köşe bir alan, ortada tah-ta kuleli ufak bir mabet... Bir çeşme... Etrafta birbirinden uzak evler, misafirhaneler...

Yollar geniş, her taraf düzgün ve tertipli, her taraf temiz, yakın mesafede bir dere... Bir köprü...

Herkes işinde gücünde...

Bahçelerde demir zincirlerle buklanmış saf kan «Şuluh» ve aygırları.

Hava ılık, şeffaf...

Alanda gurup gurup oynayan, gülüşen, bağrıışan, koşuşan gürbüz, sıhhatli çocuklar, mabet duvarı dibinde çömelmiş dertleşen üç dört ihtiyarın nezareti altında...

Küçüklerden biri seslendi:

Cebağı! Cebağı!... Gel bak... Ne söylüyor!... İki kütük attı... İkisi de çizgiyi geçti... Üçüncüsünü atabilir mi? Atmak istiyor...

Cebağı diye çağrılan küçük, on iki yaşlarında çekik bir çocuk. Bir an için oyununu bırakıp çağrıldığı gurbuza doğru yürüdü. Tarafları dikkatle dinledikten sonra yere bakarak,

— Üçüncü kütük!... İki kütük çizgiden ötede, iyi!... — Ayağıle ölçerek — bir ayakdan az... Şart koşmadınızsa atmak hakkıdır...

Diyerek oyununa döndü.

Çocuklar aralarında şart koşmamışlardı. Cebağının hükmü itirazsız kabul edildi ve herkes oyununa devam etti.

Civar evlerden çıkan genç bir kadının Cebağı'ya:

— Kazanukua!... Bedik çok yaramazlık ediyor... Rahat vermiyor... Babası çok kızıyor... Şuna sen bir iki söz söyle! Senin sözünü dinler!...

Ricasında bulundu.

Kazanukua Cebağı oyundan başını kaldırmış dinliyordu. Mütebessim:

— Nanay!... Henüz küçüktür... Uslanır... Onu hırpalatma. Ben onu görürüm... Nanay peki...

Dedikten sonra tekrar oyununa daldı.

Kazanukuanın tebessümü dudaklarından gözlere yayılan, derun gelen bir, tebessümdü. Bu tebessüm ona bütün kalpleri celbediyordu.

Koşa koşa alana giren yedi sekiz yaşında çöp gibi ince bir ufak kız:

— Cebağı!... Cebağı!... Hey Cebağı!... Dinle... Annem rica ediyor... Oyundan sonra eve uğra... Sana bir şey söyleyecek... Oyunu bırakmadan başını çevirip kızı süzdü. Cebağı bir peki savurdu ise de kız:

— Unutma... Bekliyor!... Ama mutlak gel... He... Gelmemezlik etme... diye feryat ederek geldiği tarafa bir keklik gibi seyirtti.

Cebağı aşağı, Kazanukua yukarı, bütün köy kadınları ve çocukları Cebağıdan istiane ediyor, tavassutuna, hakemliğine müracaat ediyor. Kazanukua mütalâalarile herkesi tatmin ediyordu.

Hele çocuklar arasında Kazanukua sevilen âdil bir hükümdar.

Cebağı henüz küçük olduğundan büyükler, ak sakallar ona pek ehemmiyet vermiyor, ona çocuk nazariyle bakıyorlardı. Zeki bir çocuk.

Onu herkes seviyordu. O da bu muhabbete lâyıktı. Herkes çocuklar arasın-

daki nüfuzunu takdir ediyor, müdahalelerle anaları hatta babaları bir çok zahmetlerden, üzüntülerden kurtarıyordu.

Cesur, dürüst, iyi kalpli, yaş ve vücudile mütenasip olmıyan bir kuvvete ve cesarete malikti. Zekâsile herkesi hayrete düşüren Cebağı muhtaçlara, zayıflara drettilere yardım eder ve fakat bu yardımların gizli kalmasına itina ederdi.

* * *

Akşam olmuş artık herkes evine dönüyordu. Kazanukua küçük kızın davet ettiği evin yolunu tuttu. Düşünceli idi. Niçin çağırıldığını seziyordu.

Evin büyük avlusunun kapısı açıldı, girmeden seslendi içerden bir kadın sesi:

— Kazanukua... Gel... Gir... Bekliyordum. Gel yavrum. Hoş geldin. Cebağı eve doğru yürüdü ve kapıda bekleyen kadını selâmladıktan sonra içeri girdi.

Uzun bir oda... Dıvar kenarlarında uzun halılar... Bir ocak... Asılı silâhlar.. At eğerleri... Birsuküğü...

Kadın Cebağı'ya oturmasını söyledi ve bunu iki üç kere tekrar etti. Nihayet Cebağı bir dizi üzerine çöktü. Kadın derhal çıktı ve elinde büyük bir kâse olarak girdi.

— Çok oynadın, yorulmuşundur... Sana «Kundusu» getirdim, iç...

Diyerek karşısına oturdu. Kazanukua teşekkür etti ve ağır yudumlarla Kundensuyu içti. Cebağı yavaşça boş kâseyi yere koydu ve dikkatle kadının yü-

züne bakmağa başladı. Parlak siyah gözlerini dikmiş kadının ruhuna nüfuz etmek onun belki saklı olan fikirlerini anlamak istiyordu.

Kadın çocuğun bu mütemerkiz nazarlarından sıkıldı, gözlerini kapıya çevirdi. Söze nasıl ve nereden başlayacağını şaşırmıştı. Adetâ Kazanukua'yı çağırıldığına pişman olmuş gibi idi.

Cebağı hiç ses çıkarmıyor, terbiyeli terbiyeli bekliyordu. Kadın nihayet bu sükûta son verdi.

— Bak Cebağı oğlum... Yaşın henüz küçük... Anlamazsın diye korkuyorum... Düşündüm... Bir türlü karar veremiyordum, seninle danışmağı muvafık buldum...

Ve içini çekerek:

— Büyük oğlan içindir... Yirmi yaşına girdi... Çalışmıyor. Tarlaya bağa çıkmıyor. Hayvanlarla meşgul olmuyor.. Elinde sanatı yok... Tembel mi tembel.. Erken kalkıyor. Camiye gidiyor. Öğlelere kadar orada kalıyor. Oradan çıktı mı ata biniyor. Köylere dolaşmaya çıkıyor. Ta gecelere kadar.

Bu hal beni çok üzüyor, Cebağı!... Çok!... Babası birşey demiyor... Bana da... Hiç bahsetmiyor... Bu hal beni üzüyor... Merak içindeyim...

Kazanukua: — Camiye gitmek, atla köyleri gezmek, günah değil... Çalışmak ise...

Kadın: — Evet hiç muavenet etmiyor... Hem onu bu halile... Evlendiremeyeceğiz...

Kazanukua: — Çalışmıyor... Çünkü çalıştırılmıyor... Babası...

Kadın: — Babası... Beni çok düşündürüyor... Bak Kazanukua, babası bir şey söylemiyor ama... Oğlunun bütün hareketlerini takip ediyor. Bundan eminim...

Kazanukua gayet ciddi: — Artık geç oldu... Müsaade ediniz de gideyim... Evden beklerler...

Kadın telaşla: — Dur Cebağı oğlum... Oğlun hareketlerine bir şey demiyorum... Şikâyetim bu değil...

Kazanukua: — Telaş edecek bir şey yok... Babası hareketlerini takip ediyor. Takip edilecek hareketler var veya olabilir demek...

Kadın: — Hayır Cebağı, bir şey saklamıyorum... Hayır! Bazen oğlan benden para ister veririm. Nereye sarf ettiğini sormam... Geçen gün yine istedi! Fazlaca... Vermedim... Anbardan bir miktar un eksilmiş... Altı çift kile kadar...

Kazanukua: — Bunu sana kim bildirdi?...

Kadın : — Kimse bildirmedi... Ben babasının anbardaki malı tekrar ölçmesinden anladım... Akşam fazla mısır sarf edilmiş dedi... Sonra belki anbara inerken yanlış ölçtüm dedi... O yanlış ölçmek... Çıkarken oğlunu aradı... Gece oğlana sordum, güldü... aldığını itiraf etti... Parayı nereye sarf ettiğini söylemedi.

Kazanukua düşünceli düşünceli: —

Belki hayır iş içindir... peki ne yapmamı istiyorsunuz?...

Kadın müteessir: — Bir çare bul... Oğlumun babasını tanırsın beni dertten kurtar...

Müteessir kadına bakan yufka yürekli Cebağı bir müddet teemmülden sonra:

— Henüz çocuğum dedin, büyüklerle hem böyle bir iş için konuşmak yarasır mı?...

Kadın mütevekkil: — Cebağı yavrum! Bütün ümidim sende... Bir çare bul oğlanın babasının haddini bilirim... Susar, sustukça tehlikeli olur. Onun için seni çağırttım. İşte evlâdım... Herşeyi biliyorsun..... Sana emanet...

Kazanukua: — Elimden ne gelebilir? Hiç... Belki... Oğlun nerede?

Kadın: — Bilmem köyleri geziyor. Henüz gelmedi...

Kazanukua: — Geldiği zaman... Yarın için beni beklesin... Bir kerede...

Kadın: — Ne olacak?...

Kazanukua: — Bir görüşeyim... Bakalım...

Bu sözler üzerine Kazanukua ayağa kalktı ve kadına veda etti. Vakur adımlarla evden çıkıp kendi evine döndü. Deruhde ettiği vazifeden endişeli idi.

* * *

Kazanukuanın ihtiyar bir dostu vardı. Bir çok muharebelerde bulunmuş

müteaddit defalar yaralanmış, çok seyahat etmiş olan bu dost Cebağı'yı çok se-verdi. Bazı akşamları Kazanukuayı yanına çağırır ona hikâyeler anlatır, müşahedelerini, başından geçenleri hikâye eder, Cebağının fikri terbiyesine böylece yardım ederdi. Kazanukua da bazı dertlerini münzevi yaşayan ihtiyara açar onu harekete geçirirdi.

Ertesi günü erken kadın Kazanukuayı çağırır. Oğlunu evde alakoymuştu. Kazanukua ile genç yalnız kaldılar. Uzun görüştüler neler söylendi?... Yalnız odadan çıktıklarında genç memnun gülüyor Kazanukua tebessüm ediyordu.

Gencin fikirlerini öğrenmiş olan Cebağı ihtiyar dostunu harekete getirdi. İhtiyar Kazanukua'dan aldığı ilhamla oğlanın babasını ikna edebilmişti.

— Oğlun dindar ve mütteki. Ufak tefek ehemmiyetsiz aykırı hareketleri var. Yarın kötü yollara sapabilir. Müşkül vaziyete düşersiniz. Uzaklaştırınız. Onu hacce gönder. Hidayet yeridir. Avdetinde Mısır'a, İstanbul'a uğrar. Tanışlarımız vardır. Onlara yazarız. Orada alakorlar. Çalışır.

Köy halkı bir ay geçmeden genç adamın Hicaza hareket ettiğini ve bu işin

de Kazanukuanın müdahalesile hal edildiğini öğrenmekde gecikmediler.

Haftada iki gün ak sakallar alanın bir köşesinde toplanır halkın dediklerini, şikâyetlerini dinlerlerdi. Meseleler, davalar müzakere edilir. Kararlar verilirdi.

Çocuklar etrafa toplanır, onlar da davaları dinler, büyükler dağıldıktan sonra kendi aralarında aynı mevzuları münakaşa ederler oynarlardı. Her daim Kazanukuayı reis intihap ederler, arz edilen meseleler hakkında verdiği hükümleri makul bulurlar, sevinirler, alkışlardı.

Bazı genç erkekler ve kadınlar da çocukların bu mahkeme taklidi oyunlarını seyre gelir, Kazanukuanın hükümlerine hayran olurdu. Terbiye gençlerin büyüklere çocuk oyunları hakkında söz söylemeyi müsaade vermiyor. Bununla beraber dayanamıyarak ak sakalların kararlarına zıt ve fakat dürüst, Cebağının hükümlerini büyüklerine nakledenler bulunuyordu.

Kazanukua on üç yaşında iken ceryan eden bir hâdise onu büyüklerin de nazarında yükseltti...

(Devam edecek)

«Birleşik KAFKASYA dergisi» fonuna yardımda bulunanlar:

Kambulat Kurtuluş	1050 TL.	Dergimizin yaamasında büyük hizmet
(Amerika'da ikamet eden hemşehrilerimizden)		görecek olan teberrularından ötürü muhterem hemşehrilerimize alenî teşekkürümüzü arzeder, diğer varlıklı okurlarımızın ve hemşehrilerimizin de bu kutsal yarışa katılmalarını bekleriz.
Hasan Aközden	100 TL.	
Zübeyde Şaplı	50 »	
Melek Kılıçgil	50 »	
Süleyman Keleş	25 »	
		Birleşik KAFKASYA

SELÂM

— Vatan'a —

Vatan dedikçe garib bir hüzün gelir bana.

Derim: Selâm benden, o garib vatana!...

Ah!... Nasıl olur... Nasıl olur da, birkaç nâmert,
Evlâdın sağ iken geziyor bağrında?. Hayret...

Ben değil miyim, yüce dağlarında eğleşen,

Ben değil miyim... Çetin rüzgârınla söyleşen?...

Ben değil miyim, kanımın son damlasını,

Adayıp yoluna, yıllarca tutan yasını?!...

Bir zamanlar Elbruzun evlâdları hep şendi,

Aslan Şamîlin elinde milyonları yendi...

Benimdir, diyordu, Kafdağlı... Benimdir bu yurt,

Ulusada çevremde aç kalmış binlerce kurt!

Neden esmiyor «Zafer, zafer...» diyen yellerin

Neden Kafkas'ım, bu zilleti çeker illerin ...

Moskof kinini beşikte ninniyle öğrenen

Binlerce Kafkasyalı kartal gibi dururken,

Neden çıkmaz sesin? Kahraman ruhun gitti mi,

Yıllarca baş koyduğun Kutsal Kazavat bitti mi?...

Derinden gelen bir ses diyor ki: Ey Uhu Yâr,

Sana göz dikene sinemde asırlık kın var!...

Çıksam güzel dağlarına, ben, seyrân eylesem,

Derdim döküp, «Ben de dağlıyım» diye söylesem!...

İnan ki Kafkasım, bunların hepsi olacak,

Kılıcıma hedeftir, sana göz diken alçak!

Ne beis var, bir canım feda olsun bu yolda,

Tek, seyredeyim, hür vatanımı bir avulda...

O zaman denir ki: İşte bir vatan evlâdı,

Şehid oldu... Lâkin ebedî kalacak yâdı!...

O ZAMAN; NEŞ'EMDEN BULAMAM DİYECEK KELÂM,
SELAM SANA GÜZEL VATAN... BİNLERLE SELÂM!..

Rüşdi BALCI

GARBİ ADİGEY KAHRAMANLARI

A. Canbek HAVJOKO

Kafkasya dağlılarının asırlar süren emsal-sız istiklâl mücadelesi ortaya birçok efsane kahramanları çıkarmıştır. Bu milli kahramanların şöhreti dünyanın her tarafına yayılmış ve tarihte şanlı izler bırakmıştır. Bu günkü mücadil dağlı nesli dahi işte bu kahramanların vaktiyle yürümüş olduğu yoldan yürümekte ve milli terbiye esaslarını onlardan almaktadır.

Bu kahramanlardan en fazla ileri gelenleri şunlardı: Şeyh Mansur, İmam Gazi Muhammet, İmam Şamîl, Muhammet Emin, Mi-sost - İko Ruslanbek ve Hacı Murat.

İşte Ruslara karşı on yıllarca yapılan millî savaşı idare ederek istiklâl mücadelesi tarihinin en güzel ve değerli sahifelerini yaratan şahsiyetler!...

Garbî Kafkasya - Çerkezistan yahut diğer tabiriyle Garbî Adigey'deki savaşı idare eden kardeşlerimizin isimleri bizce çok az tanınmıştır.

Buralardaki harp de diğer yerlerde olduğu gibi şiddetle devam etmiş, harbin siyasi hedefi Şarkî ve Merkezi Kafkasya'da olduğu kadar buralarda da sarahatla anlaşılmıştır. Adige dahi tıpkı Dağıstanlı, Çeçen, Karaçay ve diğerleri gibi Şimalî Kafkasya'nın istiklâli ve birliği yolunda savaşmıştır. Hürriyet uğrunda ölmek, büyük bir şeref ve mükâfat sayılıyor bu suretle ölmekten korkan adam Adige ismini taşımağa lâyık görülüyordu. Harb kahramanları muhtelif halk şair ve şarkılarında yer buluyor ve cesur ve kahramanca ölenlerin hatırası sonra gelen nesiller tarafından yâdediliyor ve hürmet görüyordu. Rusların gelişine kadar adigeler arasında ihtilâf, geçimsizlik ve harp namına kat'iyen birşey yoktu. Yalnız çalışmaktan ibaret olan hayatları temiz bir sükûnet ve pederşahi bir sadelik içerisinde geçiyordu.

Harp, 18 ci asrın ikinci yarısında patla-

dı ve ilk sıralarda cenuba hareket eden Rus Ordusu ile müsademe şeklinde vuku buldu. 19 cu asrın başlangıcında ise harp artık muntazam bir hale girmeye başladı. 1829 da Osmanlı Devleti ile Rusya arasında yapılan Edirne muahedesi sona harp daha da şiddetlendi. Bu muahedeye dayanan Rusya, Garbî Adige'yi işgal altına almak arzusunı göstererek sistematik bir tarzda askeri harekâta başlamıştı. Rusların işgal hareketi tabiatıyla adigelerde bir aksülâmel vücuda getiriyor ve bu aksülâmel Şimalî Kafkasya'nın şark hudutlarında aynı neviden olmak üzere yapılan İmam Gazi - Muhammed'in hareketiyle aynı zamana tesadüf ediyor.

Adige mukavemetini teşkil ve idare eden zat Muhammet Giray'ın oğlu maruf Kinyaz Zan - İko Sefer idi. Bu adam, o zamanlar adige hareketinin başında duruyordu. Memleketin payitahtı Zan - İko Kinyazlarının doğma yurdu - Anapa idi. Bu şehir aynı zamanda bir ticaret merkezi idi ve burada o zamanın bütün tüccar devletlerine ait muhtelif gemilere ve tüccarlara rastlamak kabildi. 12 birleşmiş vilâyetin birlik ve kardeşliğinin timsali olan millî Adige bayrağı Anapa üzerinde dalgalanıyordu. Adigeler bayrağa «Sancığı Şerif» namını vermişlerdi. Bayrak yeşil ipekten yapılmıştı. İpek üzerinde üç ok üzerine konulmuş 12 yıldız vardı. Üç ok en eski ve hizmeti dokunmuş Kinyaz ailelerinden Zan - İko, Aytek - İko ve Bolotok ailelerini, 12 yıldız da birleşmiş Natuhay, Şapsuk, Abadzeh, Abhaz, Ubuh, Bjeduh, Temirgoy, Hatukoy, Mahoş, Besni, Brakî ve Karaçay vilâyetlerini ifade ediyordu.

Her vilâyet umumi içtimada intihap olmuş delegelerini Sefer nezdine gönderiyor ve bu delegeler meyanından askeri reisler, sefirler, hâkimler intihap olunuyordu. 19 cu asrın ilk yarısında adliye işlerini herkesçe se-

Abaza askeri reisi Hacı - İko Muhammed idare ediyordu. Hacı - İko Muhammed aynı zamanda Sefer'in birinci muaviniydi.

Alelûmum askeri hareketi idare ve Rusya karşı mukavemeti teşkil için delegeler kendi aralarından umumî bir reis intihap ederek dahilî işlerde, reise geniş selâhiyet veriliyordu. Harici iş ve diplomatik münasebat Sefer'in elinde bulunuyordu. Sefer'in harici mesaisine ait mühim meselelerden biri harici devletlerden esliha yardımı almasıdır. Sefer, müteaddit defalar Türkiye ve İngiltere'ye esliha yardımı almağa muvaffak olmuştu. Sefer Anap'ta daima 1000 kişilik bir askeri kıta ve birkaç küçük top bulunduruyordu.

Delegelerin umumî toplantısında başkumandanın başka, her vilâyet için askeri reisler dahi intihap ediliyordu. Askeri reislerin yanında bermutad 100 atlı bulunuyorlardı. Harp vukuunda bu miktar, başkumandanın talebi üzerine birkaç misli arttırılıyorlardı. Fakat yanında birkaç yüz hatta bin atlı bulunduran askeri reisler de yok değildi. Meselâ Rusları mağlûp etmek şerefini kazanmış olan ve Garbi Adigey'de hürmetle anılan Kinyaz Aşaguago - İko Pşiguy'un yanında daima 6000 atlı bulunuyordu. Maruf reislerden Hacı Huz - Bek'in daimî olarak 700 askeri vardı.

Ruslara karşı yapılan askeri harekâtı idare hususunda 19. asır ilk yarısında en fazla ileri gelen Adige reisleri şunlardı: Kinyaz Aşaguago - İko Pşiguy, Hacı Huz - Bek, Sultan Kurhum Giray, Hacı - İko Muhammed, Dzadzu - İko Ali, Dzadzu - İko Nevruz, Kinyaz Besti - İko Pşemah, Hatuko - İko Selman, Kalabat - İko Hatuko, Şorat - İko Hamza, Girandüko Hacı Berzek, Hacı Dokum Berzek, Enaliko Aslan Girey, İndar - İko Nojay, Nardazau - İko Zepş.

Bunlardan en marufu bilhassa Aşaguago - İko Pşiguy idi. Pşiguy en maruf ve ileri gelen Adige askeri reislerinden sayılıyordu. O, daima kendi askerleriyle beraber Yekaterinodar yakınında bulunarak Rusların Garbi

Adigey içlerine sokulmalarına imkân vermiyordu. Buralarda General Velyaminov'u birkaç defa mağlûb etmişti.

Kurultayda Pşiguy, herkesin nazarı dikkatini celb ediyordu. Zira o, asker istidattan başka, güzel söz söylemek istidadını dahi göstermişti.

Kurultaya iştirak edenler onu dinlerken: «O milleti idare için yaratılmıştır» demekten kendilerini alamıyorlardı. Bu emsalsiz kahraman nihayet 1838 in Mayısında son derece mücehhez ve kuvvetli bir Rus kıtasıyla savaş esnasında şehit düşüyor. Ölümünden sonra halk, ona şu şiiri ithâf etmişti:

«O daha çocuk iken savaşın şöhreti, dağlarda bir aksi seda gibi çınlıyordu. O kendi doğma aulunda değil, savaşta, cesaret ve kahramanlığını gösterdiği savaşta öldü. O sarı saçlı rus reisinin musikisini dinledi ve kılıcını musikinin âhengi altında sallıyarak düşmanın içerisine sokuldu. Ailenin en son çocuğu olduğu için emlakî yabancıların eline geçti. Hemşiresinin saçları siyah ipek gibi kara idi. O, bu güzel saçları dertli ve yaşlı olduğu için kopardı. Zira evin büyüğü şehit düşmüştü.

Düşman içerisine sokulurken doğru sarı saçlı reise saldırdı, general sağ kaldı, fakat Pşiguy onun atını alıp götürdü. Sabahleyin evden çıktı, akşam ise onu ölüm elbisesinde geri getirdiler. Annesi seslendi: «Büyük Tanrıya çok şükür ki, dağların şeref ve haysiyetini kurtarmak yolunda şehit oldu.» Savaş esnasında altındaki atı birkaç defa değiştirmiş, asil kalbini hiçbir zaman değişmemiş ve asil kalbiyle ölmüştü. Aulunun kadınları kahramanın ölüm haberini duyunca, üzerlerindeki elbiseleri yırtarak bağırıyorlardı: «Halâskârımızı kaybettik. Onun kılıcı bizi tazyik ve esareten kurtarıyordu.»

O öldü fakat cesedi düşman eline geçmedi. O, öldürücü silâhını doldururken silâhından çıkan ateşler ve bu ateşlerden birer birer yere serilen düşman askerlerinin manzarası Moskof'lulara dehşet veriyordu. O, savaş meydanında tıpkı bir güneş gibi parlıyordu. Pşigo'nun kolları kanla boyandığı za-

manlarda, atı bir şahin gibi harp meydanında uçuyordu. Onun son sözü şu oldu:

«Sadık atımı alın ve sahibimin kızına götürün: Atı görünce, kız karşısında kendi Pşiguyusunu gördüğünü zannedecektir. Millet onun için hazin göz yaşları akıttı. O bir kahraman gibi öldü. Adı daima milletçe hatırlanacak ve o her zaman millet içerisinde canlı olarak yaşayacaktır.»

Garbi Adigey Harbinin diğer bir maruf kahramanı da «Garbi Adigey Arslanı» namıyla meşhur Hacı Huz - Bek idi. Hacı Huz - Bek ileri gelen süvari reislerinden olup, kendi süvarileri ile düşmanın ardına geçerek çok mühim askeri kabiliyet ve maharet göstermiş bir reis idi. Göstermiş olduğu büyük cesaret, Hacı Murat'ın Dağıstan - Çeçen cephesinde gösterdiği cesareten hiçte aşağı değildi. Fakat en büyük şöhret ve şeref, Abun altında (1834) 700 atlı ile Rusların 12000 askerini perişan hale soktuğu zaman kazanmıştı. «Garbi Adigey Arslanı» o sıralarda 60 yaşlarında bulunuyordu.

Berzekler ailesi dahi maruf idi. Bu aileden en fazla ileri gelenler, Hranduko Hacı ve İndar Hacı idi. İndar Hacı 1840 ta Mısır'a Mehmet Aliye gönderilen sefaret heyetine de iştirak etmiş bulunuyordu. Ruslar Hranduko Hacı'nın tesir nüfuzunu nazara alarak, onu kendi tarafına çekmeğe gayret ettiler de muvaffak olamadılar.

Mahdut bir şöhret kazanmış kahramanların halk tarafından unutulmadığını göstermek için, yukarıda ismi geçen Abun müsademesi üzerine söylenen şîirden şu parçayı alıyoruz:

«..... Onlar (yani ruslar) nehri kendi kanlarıyla boyayarakta Laba'yı geçtiler ve sonra Abun'da küçük bir tahkimat yaptılar. Sarı saçlı general geldi. O ne istiyor? Adigeyler «Büyük savaş» diye selendiler. Ey Gazi - İko - Pşimaho! sende bir aslan yüreği vardı. Fakat, ne yazık ki ülkenin hürriyeti uğruna erkekçe öldün. Cennetin kapıları yüzüne daha geniş surette açılacaktır. Çok cesur Te-

hik - İko Devlet Mirza, yurdunun sadık bir evladı gibi harp meydanında öldü. Hasef - İko Sabes'in elbisesi kandan, kırmızı bir renge boyanmıştı, ve moskoflar için bir zehir olmuştu. Şapsuk, Natuhay erleri kılıçla meydana atılarak şerefle öldüler.

Canbulat geceleri nöbette duruyor, gündüzleri harp meydanında kılıç sallıyordu. Haud - İko Mansur at üzerinde en cesur ve toplantılarda en akıllı bir adamdı. İndar - İko Noğay! gerçi şimdi ihtiyarladın. Fakat yaptığın işler gösterdiğin kahramanlıklar seni her zaman genç mücahidlerin önünde bulunduruyor. Kuşt Teham İko senin içinde şunu demek lazımdır. Gerçi sende ihtiyarladın ama harpte gösterdiğin kahramanlıkla vazifeni yaptın ve takdire mazhar oldun. Kalabat - İko Hatuko, hatta kendi atını bile almayarak düşman üzerine kılıçla yürüyordu. Kardeşi Kuşmat, atının göğsü ile düşman askerlerini kovalıyordu. Adigey'lerin kahraman gençleri! Haydi düşmanla müsademeye koşunuz, gençler harbi severler. Şehit düşmüş olursanız, cennetin kapıları üzerinize açılacak, muzaffer olursanız takdire mazhar olacaksınız.»

Zan - İko Sefer'in Rus ordusu kumandanı general Filipsona yazmış olduğu mektup büyük bir tarihi kıymeti haiz bulunuyor.

Mektupta pek sarıh olarak deniliyordu ki, Adigey'ler 1864 e kadar kendilerini müstakil addetmiş ve haksız olarak yapılan Edirne Muahedesi'ni kat'iyyen tanımamışlardır. Mektup Kırım Harbi'ne nihayet veren Paris Kongresi esnasında gönderilmiştir.

Zan - İko Sefer mektubunda şunları da kaydetmiştir:

«Gerek hicri 1269 dan 1273 senesine (Milleti 1853 - 1856)kadar itilaf devletleriyle Rusya arasında üç sene devam eden harp müddetince ve gerekse umumî sulh akdi esnasında ülkemiz, yani Adige milleti ve size ve itilaf devletlerine belli olduğu vechile daima Türkiye ile beraber bulunmuştur. Şu da herkesin malûmudur ki; Ruslarla 28 sene harp et-

mesine rağmen, milletimiz mağlûp olmuş değildir.

Memleketimizin itilâf devletleri tarafından ne vaziyette bırakıldığını bilmediğimiz için Türkiye Hükûmeti nezdine sureti mahsusunda bir elçi göndermiyoruz. Fakat İngiltere ve Fransa hükûmetini, bizim ayrı bir millet sıfatıyla Türkiye ile daima müttefik olduğumuz ve Paris Kongresinin milletimiz hakkında vereceği cevaba intizaren kendi işlerimizle meşgul olduğumuzu bildirilmiştir.

Hakiki hudut daha tayyîn etmeden, bizim taraflara doğru hareketinizden maksat nedir?

Fakat biz kongreden cevap almaya kadar ateş açmak (yani askeri harekâta geçmek.) niyetinde değiliz. Lâkin siz harp arzusunu göstererek, ekinlerimizin imhasına teebbüs edecek olursanız, şunu haber verelim ki Karağay'dan Anapa'ya kadar bütün Adigeler hepsi aynı fikir ve hissi besliyorlar. Bizimle harbedecek olursanız Tanrı büyüktür. Şimdiye kadar memleketimize hiç kimse sahip olamamıştır, şimdi de biz eskiden olduğu gibi Türkiye ile beraber (müttefik) olacağız. Soruyoruz: ne maksatla bize doğru hareket ettiniz?...

Bizimle herhangi bir müzakerede bulunmak niyetiyle gelmişseniz, o zaman topraklarımıza elde silâh olarak değil, hudutta duracak ve bizimle görüşmek arzusunu beyan edecektiniz. Yok bu şekilde harp açmak arzusunda iseniz; iyice biliniz ki, şimdiye kadar hiçbir devlet, silâh gücüyle, dağlarımızı istilâ edememiş ve biz de hiç kimseye mahkûm olmamışızdır. Biz bütün hükûmetlerden bizi ayrı bir devlet gibi adanmalarını talebediyoruz. Rusya'nın dağlarımız hakkındaki niyeti nedir? Arzumuz ayrı bir devlet halinde kalmaktır ve bu maksatla size hususi elçi göndermişizdir.

Adigey kahramanlarından bahsederken,

Şimali Kafkasyanın birliği için çalışan ve Hazer'den Karadeniz'e kadar tek bir mücadele cephesi vücûda getirmek isteyen diğer dağlı kabilelerine mensup şahsiyetlerden bahsetmek elzemdir.

Bu siyasi idealin tahakkukuna ancak 18. asır sonlarına doğru Şeyh Mansur muvaffak olmuştur. 1799 da Garbi Kafkasya'da nüfuz sahibi Kabarday kinyazlarından Adil - Giray Adujuko harekete geçmişti. Aynı yerde 1806 da da yardımcı bir küt'a ile genç kabarday kinyazlarından Misastiko Roslenbek çıkıyor. Nihayet Samil'in imamlığı sıralarında Garbi Adigey'de imanın naiblerinden adigelerce çok tanınmış Muhammed Emin harekete geçiyor. Muhammed Emin mücellâh mücadele-nin sonuna kadar Garbi Kafkasya'da kalmış, nihayet diğer birçok adigelerle beraber Türkiye'ye hicret etmiştir. Şunu da kaydedelim ki kendisi daima muhacerete çıkmak aleyhinde bulunmuş ve Rus Hükûmetinin tazyikine katlanarak vatanını terketmemek fikrini Adigeler arasında tervice çalışmıştır. Zira yeni bir mücadeleye atılmak niyetini beslemiş ve muhaceretin Şimali Kafkasya millî cephesini zayıf düşüreceğine kanant getirmişti. Rus Hükûmetinin muhaceret hususundaki tahriki ve ekseriya silâh gücüyle bu işe tatbik çalıştı Muhammed Emin için gizli değildi.

Kendisinden «B. K.»'nin ilk nüshasında ayrı bir makalede bahsettiğimiz Davit Urkhart'ı dahi adige kahramanları sırasına ithal etmek lâzumdur. Bu İngiliz diplomati ve maruf siyaset adamı adigelere dolayısıyla bütün dağlılara karşı derin ve hususî bir sempati beslemiştir. Bütün serveti, muharrirlik istidadı ve o zamanki Avrupalı siyasi mehabîl ve şahsiyetleriyle yaptığı temaslarda adigelere büyük yardımda bulunmuştur. O, adigelerin ve alelumum Şimali Kafkasya'nın çok çalışkan ve sadık bir dostu idi. Hatırası, Şimali Kafkasya'da diğer millî kahramanlar gibi daima hürmetle anılmaktadır.

VİRİSPİ(*)

M. L. İKİZ

Çocukluğumun hayalini kuşatan, gençliğimin güzel senelerini isgal eden bu kelimenin ruhumda uyandırdığı mânâyı ifade ederken aramızdan ayrılan arkadaşların mahzun ve mağmum hatıralarına mahmulûm...

Nehri Kubanın şimalinde esen rüzgârların taşıdığı tekbirin mânâyı şumulû Virispi...

Veza'n olan İmam sancaklarının sadayı salisi Virispi... Serhaddi Kafkasda nevbet tutan şehid kemiklerinin tesbihi Virispi... Adayı bedhah elinde iffetlerini şikest etmemek için uçurumların derinliklerinde yatan ay yüzlü Kafkas kadınlarının iniltisi Virispi...

Kefenleri Sibiryâ karlarından dokunan Kafkas gençliğinin hâtırası Virispi...

Anaların göz yaşı, babaların melâli, Abrek atlarının nal seslerinde aynı ses Virispi...

Irmaklar, çağlayanlar, rüzgârların sallandığı ağaçların müsterek terennümü Virispi...

Binlerce Kafkaslı çocuğuna âlem olmuş isim... Virispi...

Ne kadar acıdır ki vatanlarından çıkarılmış âlâmı gurbeti yaşamış binlerce Kafkaslı genç Suriyede, Ammanda Rusları ve komünizmi desteklemekte imiş... Haberin sıhhatindeki isabet üzerine bu yazıyı kaleme almak lüzumunu duydum... Fransızların Suriyeye hâkim olduğu devirler-

de Fransız komünistlerinin propagandasına maruz kalan zavallı mağfil Kafkaslı gençlerin komünizm denilen şüphe kanserine musab oldukları bir hakikattir... Bunlara telkin edilen fikre göre: «Bütün belâlara uğramalarının sebebi İslâmiyettir. Eğer müslüman olmasalardı, Ruslar onlarla çarpışmıyacaktı. Şimdi assimile olmaktadırlar. Halbuki Kafkasyaya dönmek imkânını komünizm hazırlayacak, Kafkas kavmiyeti devam edecektir» şeklinde hülâsa edilebilir... Bu gençler için ne kadar acınsa yeridir. Halen Kafkasyanın ve Kafkasyalıların Rusyada gördüğü muamelenin küçük bir kısmını Bohmurof'un ifşaâtı meydana çıkarmıştır... Bu kadar zulma bu kadar gayri insanî harekete rağmen Ruslar lehine hareket edebilecek tıynetle bir müslüman Kafkaslı bulunabileceğini düşünmek bile acı geliyor... Din, İman, örf, adet ve an'anelerine bağlı Kafkasyalılar onlara karşı asla bir yakınlık duymamışlardır ve duyamazlar. Onlar sadece bu dili konuşan ruhen ve bedenen ruslaşmış insan maymunlarıdır. Kafkasya müslümandır. Kafkasyalılar müslüman kalacaktır...

(*) Şapsığ şivesinde Pi, Abrek şivesinde Bi düşman, Viris ise Rus manasındadır. Virispi Rus düşman demektir Binlerce insanın ismi Virispidir.

KUZEY KAFKASYA'NIN İSTİKLAL İLANI

ve

TÜRKİYE (OSMANLI) BASININDAKİ AKISLARI

(11 . Mayıs . 1918)

Derleyen : A. Hazer HIZAL

(VAKİT — 8 Mayıs . 1918 — İstanbul)

ŞİMALİ KAFKASYA'LILARIN DEHALETİ

Dün Milli Ajansı şu mühim tebliğde bulunmuştur:

«Türkiyedeki Kafkasya-i Şimali Ahalisi namına anasır-ı muhtelifeden mürekkep bir hey'et Makam-ı Sami-i Sadaret-i Uzma'ya ve Başkumandanlık Vekâlet-i Celilesi'ne müracaatla, Şimali Kafkasya'nın Rusya'dan fekk-i irtibatile Hükümet-i Osmaniye ve Ahali-i Mahalliye'nin âmal ve menafiine muvafık bir tarz-ı idareye mazhar olmasına muavenet ve müzaheret buyurulması istirhamında bulunduğunu beyan etmiş ve bu «pek muhik ve mühim müracaatlarının» istinad ettiği esbab ve avamil-i siyasiye ve tarihiye ve diniyeyi mübeyyin mufassal bir muhtıra tevdi etmiştir.»

Mâlûm olduğu üzere Şimali Kafkas Hükümeti namına şehrimize geçenlerde Abdülmecid, Mehmed Kadı, Haydar Beyler namlarında üç zat gelmişlerdi. O vakit bu üç zattan alınan malûmata göre Rus inkılâbından sonra Kafkasya'nın akvam-ı sairesinde olduğu gibi Şimali Kafkasya'da da müstakil bir hükümet teşekkül etmiştir. Şimali Kafkasya Hü-

kümetine Dağstanlılar, Çeçenler, İnguşlar, Kabartaylar, Çerkes, Nogay, Türkmen, Kumuk, Abazalar, Zakatal nahiye ahalisi dahil olmuşlar ve onunla akd-i ittifak etmişlerdir.

Şimali Kafkas Hükümetinin âzası 16 nazırdan ibarettir. Evvelce Şimali Kafkasya Hükümetinin başvekili, şehrimize gelen hey'et âzasından Abdülmecid bey idi. Mümaileyh memleketimize gelirken Başvekillikten istifa etmiştir. Mafih elyeyin yerine kimin geçmiş olduğu malûm değildir. Şimali Kafkasya Hükümetinin ekser nazırları Müslüman unsurun o hayalide ekseriyet-i kat'iyeyi haiz olması hasebile Müslümanlardan mürekkeptir. Şimali Kafkasya Hükümetinin merkezi Vladikafkastır.

(TANİN — 30 Mayıs 1918 — İstanbul)

ŞİMALİ KAFKASYA'DA MÜSLÜMANLARA MEZALİM

Batum 27 (M.A.) — Şimali Kafkasya'dan varit olan haberler gittikçe calib-i dikkat ve şayan-ı endişe bir şe-

A Ğ I T

— Hızaloğlu M. Zihni Beğ'e —



Yücel İPEK

*Anadolu semalarında, garip
Ulvi bir davanın ruhuna sahip,
Bu şevkli cismini semaya saldın.
Nesli Kafkasya'dan gelmiş kartaldın,*

*Şamil'in yolunda giden mücahid,
Kalır mı yerde o mukaddes şehid?
Bayraklaşan ruhsun, Tanrı da şahid,
Bu şevkle cismini bekaya saldın.*

*Gerçi cismin topraklara gömülü,
Lâkin ruhun rahmetle örtülü.
Bir aziz şehidsin, cennet bülbülü,
Bu şevkle ruhunu Mevlâ'ya saldın.*

kil almaktadır. Şimali Kafkasya'nın ilân-ı istiklâli üzerine Kazaklar ve Bolşevikler İslâmlara karşı olan zulüm ve tecavüzlerini bir kat arttırmışlar ve Müslümanlara: «Siz Çarlığın çizmesinden kurtulduğunuzu söyleyerek seviniyorsunuz, fakat şimdi bizim çizmelerimiz altında ezileceksiniz!...» demeye başlamışlardır. Muntazam bir kuvve-i askeriye olmadıkça oradaki din ve ırk kârdşlerimizin halâsı mümkün olmayacak gibi görünüyor.

RUSYA HARİCİYE KOMİSERİNİN NOTASI

Berlin, 29. (M.A.) — «Berliner

Tagblat» gazetesinin Viyana muhabiri 24 Mayıs tarih ile yazıyor: Moskovadan varit olan bir habere nazaran Rusya Hariciye Komiseri, Almanya'nın Moskova Sefiri Kont Mirbach'a bir nota vererek Şimali Kafkasya'da Karadenizden Bahri Hazer'e kadar mümted ahaliden bir hükümet-i müstakile ilânını protesto etmiştir. Notada «Sovyet» hükümeti, yeni Kafkas Hükümeti'nin gasıbane teşebbüsünün önünü almak üzere elinden geldiği kadar çalışacağını beyan etmektedir.

General Sultan Kılıç Girey

— IV —

(Gönüllü Ordu İçinde Anlaşmazlıklar — Kuban Ülke Meclisi'nin Dağıtılması — General Sultan Kılıç Girey'in protestosu)

Sefer E. BERZEG

Kuban'lı Kafkas subaylarından İslâm Nalibko'nun da dediği gibi «... 1917 den 1920 ye kadar, hürriyet aşığı Çerkes halkına çok güç bir vazife düştü. Vatan ve hürriyetini, Bolşevik istilasına ve onu aynı derecede tehlikeye düşüren eski rejim partizanlarına karşı muhafaza etmek zorunda kaldı.» Kuzey Kafkasya'lılar için Bolşevizm behemahal tasfiyesi gereken amansız bir düşman, Beyaz Rus ve Kazaklar ise her an aleyhlerine dönmesi muhtemel zoraki müttefiklerdi. Nitekim Kafkaslılardaki vatan aşkı ve General Denikin'deki «Bölünmez Rusya» fikri sabiti bu ittifakı sık sık tehlikeye atmaktan geri kalmıyordu. 1919 yılı başında Kuban Çerkes Alaylarının kardeş Çeçen - İnguş'larla savaşmaktan kaçınması bunun ilk misaliydi ve daha sonra da bu kabilden olaylar eksik olmamıştı. 1919 yazında Kuban'da bulunan Çerkes Alayları Başkomutanlıktan gelen ve belli bir hedef göstermeyen bir emirle harekete geçirilerek Karadeniz kıyısında Tuapse'ye sevk edildiler. Burada General Sultan Kılıç Girey'a gelen bir emir durumu aydınlattı. Kuzeyde Bolşeviklere karşı kazanılan devamla zaferlerle ferahlamış olan Denikin, Sultan Kılıç Girey'ın Akhazya üzerinden Gürcüistan'a saldırmasını istiyordu. Kafkasya'nın menfaatleri ve kendi gayesi ile alakası olmayan bu emir karşısında Sultan Kılıç Girey tereddüt etmedi. Bir taraftan, şahsi dostu olan Gürcüistan Reisicumhuru Noe Jordanya'ya gizlice haber göndererek Gürcüistan'ın tedbirli bulunmasını isterken diğer taraftan da General Denikin'e istifasını bildirdi. Fakat kendisinin de tahmin ettiği gibi Denikin bu istifayı kabul etmedi. Çünkü kendisine esasen mecburiyetler tahtında ve âdeta pamuk ipiyle bağlı olan Kafkas askerlerinin, hatta bazı Kazak'ların bu taktirde tamamen yüz

çevireceklerini biliyordu. Emrini geri aldı ve böylece Sultan Kılıç Girey'ın vatanperverane politikası sayesinde Bolşevik Ruslardan başka bir kuvvete silâh çekmez hale gelen Kuban Çerkes Alayları bir müddet sonra kuzey cephesine hareket ettiler.

Şurası da dikkate değer ki Çerkeslerin bu vatanperverane tutumlarına mukabil Kuban Ülke Meclisi'ndeki Kazak temsilcileri - Kuzey Kafkasya sempatizanı ve ihtilâlcisi bir kaç üye hariç - General Denikin'in hareketlerini resmi kararlarla tasvip ediyorlardı. Nitekim 1919 yılı sonlarında Paris Konferansı'na gönderilmiş olan Kuban delegeleri burada müstakil Kuzey Kafkasya Cumhuriyeti lehine bir durum alıp onunla bir «dostluk anlaşması» imzaladıkları zaman Kuban Ülke Hükümeti General Denikin'e şu mealde bir telgraf çekmişti:

«Kuban Askeri Atamanı ve Kuban Ülke Hükümeti kat'i surette beyan ediyor ki, Ülke Hükümeti Dağılı (Kuzey Kafkasya) halkının meclisi ile hiçbir muahede bağlamamış ve kimseye böyle bir muahede bağlaması için yetki vermemiştir.»

Kuban Ülke Hükümeti adına Kazak Askeri Atamanı General Filimonov tarafından imzalanmış olan bu telgrafta bundan sonra, meselenin Ülke Meclisi'nde önemle ele alınacağı bildiriliyor ve Denikin'in «Bölünmez Rusya» sına tam bir bağlılık ifade eden şu sözler sarfediliyordu:

«Kuban evlâtları kendilerini ihanetle lekelememiş, bilâkis Rusya'nın yeniden kuruluması uğrunda kanlarını dökmekte büyük fedakârlıklarda bulunmuş ve bundan sonra da bulunacaklardır.»

İşte Kazak'ların General Denikin ve onun «Bölünmez Rusya» sı lehinde aldığı bu vaziyetten sonradır ki Kuban Ülke Meclisi, cep-

heden özel surette çağırılan Albay Buryak'ın Kazak brigadası tarafından cebren dağıtıldı ve brigada nezdindeki divanharp bahiskonusu delegelerden A. İ. Kulabukhov'un idamına karar verdi. Bu hüküm 6 Kasım 1919 da infaz edildi. Herkesin sustuğu bu facialı anda bütün Kuban'da yükselen tek protseto sesi de bir Kazak'ın değil Kafkas Generali Sultan Kılıç Girey'in sesi olmuş ve facianın daha geniş bir ölçü almasını önlemişti. Kulabukhov'un suç ortaklarından (!) olan Çerkes temsilcileri - ki bunlar arasında Murat Khatagovko, Sultan Şakhim Girey, Pşimakh Kot-sok da vardı - Sultan Kılıç Girey'in evine iltica ettiler ve onun müdahalesiyle bu bâdireyi muhakeme dahi edilmeksizin atlattılar. Onun evinde bir müddet misafir kaldıktan

sonra Novorosisk'e gitiler ve bazıları Türkiye'ye müteveccih olmak üzere memleketi terk ettiler.

Kulabukhov'un kurban gitmesi ile neticelenen bu sahneyi hazırlayanlar bizzat Kazak'lardı ve baş rolü oynayan Pokrovski Kuban Ülke Hükümeti tarafından büyük iltifatlarla taltif edilmiş bir kimseydi.

Bu kabilden olaylar yalnız Kuzey Kafkasya'da değil, Gönüllü Ordu tarafından işgal edilen Kırım, Ukrayna, İdil - Ural gibi ülkelerde de cereyan ediyor ve esasen daha menşesinde gayritabii bir teşekkül olan Gönüllü Ordu safları içinde mevcut fikir ve gaye ayrılıkları sarıh olarak belirmeye başlıyordu. (*)

(Gönüllü Ordu'nun Sonu — Şetkale'den Karadeniz Kıyılarına — Kabarday Tümeni Gürcistan'a Çekiliyor — Albay Kuşuk Ulaghay)

Gönüllü Ordu 1919 yılı sonlarında tam zafere ulaşmış ve Harkov, Kiev, Odessa, Oral gibi vilâyetleri de işgal ederek 400,000 mil-karelik bir bölgeyi Bolşeviklerden temizlemiş bulunuyordu. Ordunun kuvveti 150,000 e yükselmiş, Ural Kazakları vasıtasıyla, Sibirya'da Bolşeviklerle mücadele etmekte olan Amiral Kolçak ile irtibat temin edilmişti. Fakat Başkomutan olan General Denikin'in askeri ve siyasi kabiliyeti bundan fazlasını yapmaya kifayet etmedi.

Gönüllü Ordu'nun talihinin âniden zaferden mağlûbiyete dönmesi birçok karışık sebeplere bağlıdır. Bunlardan en mühimi eski Rus İmparatorluğunun içinde ve dışında onu destekliyenlerin gayelerinin başka yönlere dönmesi ve netice olarak ordunun moralinin bozulmasıdır. Şöyle ki:

1) Başlangıçta Gönüllü Ordu'nun en büyük desteği olan müttefik devletler, bilhassa İngiltere, hakikatte kuvvetli bir Rusya'nun mevcudiyetini istemiyordu. Bu yüzden ki başlangıçta Denikin'i istiklâlini ilân eden Kafkasyalılara karşı bile desteklediği halde, sonradan ona vadettiği yardımları âniden ke-

serek Gönüllü Ordu'yu meflûc bir hale getirdi.

2) Gönüllü Ordu'ya dahil bulunan Kafkasyalılar Denikin'in ulaşmaya çalıştığı «tek ve bölünmez Rusya» idealini asla benimsemiş değillerdi. Denikin'in istiklâl arzularına karşı takındığı menfi tavır, onunla esasen mecburiyetler tahtında ittifak etmiş olan Kafkasyalıları kendisinden tamamen soğuttu. Hatta bir kısım Kazak'lar dahi meclislerinin dağıtılması, temsilcilerinin tevkif ve idamı gibi olaylar yüzünden «Kimin için ve niçin savaşıyoruz?» demeye ve kitle halinde Gönüllü Ordu'dan kaçarak kendilerine yalan da olsa birçok cazip vaadlerde bulunan Bolşeviklere iltihaka başladılar. Denikin muhtelif Kazak bölgelerini birleştirerek yeni bir hükümet kurmak vadinde bulunduyorsa da bu gidişi değiştiremedi. Buna mukabil General Sultan Kılıç Girey ve diğer Kafkaslı komutanlar so-

(*) Bu konu için : Temur Bazırıkho : Son-suz İstihalar. Şimali Kafkasya. No: 55 - 56. Varşova 1938.
M Çukua. Yine Şimali Hudutları Hakkında. Aynı dergi. No: 45 - 46.

mana kadar, hatta Denikin'den sonra da Bolşeviklerle savaşa devam ettiler. Çünkü vatanlarına hürriyet ve iyi bir gelecek sağlama yolunda mücadele eden onlar, «kimin için ve niçine» savaştıklarını gayet iyi biliyorlardı.

3) Bolşevik şefleri Rusya dahilindeki milletlerin, sosyal grupların, zaaflarını ve zaafiyetlerini gayet iyi anlamışlardı. Denikin'in hatalarına mukabil onlar — başta Kuzey Kafkasya olmak üzere — milletlerin istiklallerini tanıyarak, köylülere arazi ve askerlere sulh vaadederek karşılarındaki cepheyi parçaladılar ve iktidarlarını takviye ettiler.

4) Bolşevik orduları başlangıçta büyük sayıda yağmacı sürülerinden başka birşey değildi. Askeri nizam ve disiplinden mahrumdu. Fakat sonraları durum değişti. Lev Trotski'nin teşkil ettiği düzenli ve disiplinli kızılorda Budienov, Sorokin, Lebedev, Tuhaçevski gibi komutanlar idaresinde muvaffak olmaya başladı.

Böylece 1919 yılı sonunda Bolşevikler bütün cephelerde teşebbüsü ele aldılar. Batıda Çek Generali Gayda'nın ve General Yudenic'in antibolşevik kuvvetleri tasfiye edildiler. Ural-ları batıya doğru aşmış bulunan Amiral Kolçak'ın beyaz ordusu bolşevikler tarafından geri püskürtüldü ve Sibirya yollarında açlık ve soğuktan mahvoldu. Kolçak, 1920 Şubatında yakalanarak Irkutsk'da kurşuna dizildi. Güneyde ise Gönüllü Ordu kuvvetleri Moskova üzerine tsarruza hazırlanırken Kızılorda daha evvel davrandı. Bu savaşlarda bilhassa yeni teşkil edilen Bolşevik süvari kıt'alarının büyük faaliyeti görüldü. Bolşevikler, 20 Ekim'de Voronej ve 17 Kasım'da Kursk şehirlerini alarak Ukrayna'ya girdiler. Bunun üzerine Ukrayna Bolşevikleri de ayaklandılar. Harkov, Poltava ve Kiev şehirleri sırayla işgal edildi. Bolşevik Ruslar 2 Ocak 1920 de Tsaritsin ve Rostov'u da alarak Kafkas sınırlarına vasil oldular. Parçalanmış Gönüllü Ordu kuvvetlerinin bir kısmı Kırım'a, bir kısmı da Kafkasya'ya çekilmeye mecbur oldular.

Kuban Çerkes Tümeni bu zamanda müthiş bir soğuk ve işe güçlüğü içinde Şetkale

(Stavrapol) cephesinde çarpışıyordu. Ordu en yüksek rütbeli subayından en basit neferine kadar aynı şartlar içerisinde fedakârane savaşıyor, büyük kayıplar veriyor, birçok güzide elemanlarını kaybediyordu. Nitekim bu savaşlarda bütün Çerkes ordusunca çok sevilen Yüzbaşı Kanamet Şumaniko ölmüş, üçüncü alay komutanı Albay Sultan Kadir Girey ağır yaralanmıştı. General Sultan Kılıç Girey de soğuklardan yanmış ve ağır hastalanmış olmasına rağmen görevi başından ayırmamıştı. Durum o kadar tehlikeli idi ki Tümenin Kuban'dan gelen yeni gönüllülerle takviyesi icabetti. Nihayet Mart ayı başlarında General Sultan Kılıç Girey durumun vahametini gözönüne alarak, boşaltılmış olan Armavir şehrine, General Mudar Anzoroko komutasındaki Kabardey Tümeni de Terek Bölgesine kadar geri çekildiler. Bu sırada General Denikin de Novorossisk'e çekilmiş ve gemilerle Kırım'a müteveccihen Kafkasya'yı terketmişti. Çerkes subaylarından ağır yaralı olan Sultan Kadir Girey ile İslâm Natırbıko ve Kuşuk Şeretliko gibi bazıları da onu takiben Kırım'a geçmek zorunda kaldılar.

Artık Bolşevik orduları her taraftan ilerliyorlardı. General Sultan Kılıç Girey, Armavir şehrini de halkın gözyaşları arasında terk ederek Karadeniz sahillerine doğru çekilmeye başladı. Yollarda evlerini, köylerini terkeden birçok Çerkes de ordunun peşine takıldılar. Sanki 1864 büyük hicretinde cereyan eden feci olaylar yeniden yaşanıyor. Gırginskaya'da ansızın yapılan bir Bolşevik süvari baskını Çerkesler arasında büyük telefata sebep oldu ve Bolşevik süvari ordusu onları Beloreçen'e kadar takip etti. Tümen böylece, Bolşeviklerin önünden kaçan Kuban ve Don Kazak'larıyla birlikte Karadeniz sahillerine, Soçi ve Gagri'ye kadar çekildi.

Kuzey Kafkasya'nın tarihi bir eyaleti olan Abkhazya'da bu zamanda fiilî iktidar Gürcü Hükümeti'nin elinde bulunuyordu. Onların baskısından müşteki olan Abkhazlar 1918 de Simon Basarba'yı Kuzey Kafkasya murahhasları meyanında olarak İstanbul'a göndermişler ve yardım talep etmişlerdi. Yine aynı yılda Tatarş Marşan, Türkiye'den te-

darik ettiği silâh yardımı ile burada Kuzey Kafkasya lehine milli bir harekete teşebbüs etmiş fakat muvaffak olamamıştı. General Sultan Kılıç Girey de o günün şartları içinde Abkhazya'daki Gürcü idaresini Denikin idaresinden ehven görmüş ve Denikin'in emrine, hatta Abkhaz'lardan gelen müteaddit taleplere rağmen burayı işgal etmemişti. Fakat Denikin'in yanlış siyaseti neticesinde Gürcistan'da Gönüllü Orduya karşı büyük bir düşmanlık meydana gelmiş bulunuyordu. Bu yüzden ki Gürcüler şimdi perişan bir halde Abkhazya'ya çekilmekte olan Çerkes ve Kazak'lara yol vermediler. Bolşevikler, muhacirleri her taraftan sıkıştırıyor, kurtulma ümidi gittikçe azalıyordu. Bulunduğu yerden Gürcü Hükümeti ile tespasa geçmek imkânını bulamayan Sultan Kılıç Girey kumandası subaylarına bırakarak geçiş izni almak üzere acele Gürcistan'ın merkezi Tiflis'e hareket etti.

Çerkes ve Kazak'larda moral tamamen bozulmuştu, perişan ve ne yapacaklarını bilmez bir halde idiler. Birlikler arasında irtibat kalmamış, askerler arasında çeşitli şayialar doluyor, gruplar arasında intihar edenler, birbirine girerek döğüşenler görüyordu. Açıklarda bulunan müttefik (!) İngiliz ve Fransız gemilerindeki subaylar bu olayları durbünlerle seyrediyor fakat müdahale etmek lüzumunu duymuyorlardı. Anı, dönüşleyle meşhur olan İngiliz siyaseti kendisine inanma kşafletinde bulunanları bir kere daha son anda yüzüstü bırakmıştı. Bu durum karşısında bilhassa Kazak'larda maneviyat sıfıra düşmüştü. Son Kuban'lı Ataman General Bukretov ümitsizliğe kapılmış ve General Morozov'u Bolşeviklerle teslim anlaşmasını yapmak üzere görevlendirmişti. Bolşevikler kimsenin orduyu terketmemesi şartını koydular, aksi takdirde teslimi kabul etmeyeceklerdi. Aynı zamanda bütün emirlerine itaat edildiği taktirde umum bir af çıkaracaklarına söz veriyorlardı. Uzun münakaşalar sonunda Çerkeslerin bir kısmı da Kazak'larla birlikte teslim olmaya karar verdiler. Bir kısım ise teslimi kabul etmediler. Bolşevikler

ve Gürcülerle çarpışarak gruplar halinde güçlkle Abkhazya'ya geçtiler. Sayıları 1500 ü aşan bu mülteciler arasında Albay Pşimaf Ajeghoyko, Albay Sultan Beyazıt Girey, Yarbay Sagat Kazaniko gibi birçok subaylar da bulunuyordu.

Bu sırada Tiflis'te başta Cumhurbaşkanı Jordanya olmak üzere Gürcü Hükümeti üyeleri ile görüşen ve Çerkesler için geçiş izni almış bulunan General Sultan Kılıç Girey de son sür'atle geri dönmüş ve Adler civarına kadar gelmişti. Kazak'ların ve Çerkes'lerin de çoğunun teslim olduklarını burada öğrendi. Birkaç saat evvel gelebilse askerlerini kâmilten Abkhazya'ya geçirebilecekti, fakat maalessif talihi yaver gitmemişti. Buna rağmen toplayabildiği askerleriyle yoluna devam ederek diğerleri için de birşeyler yapmak istedi. «Kendilerini terkettiğini düşünebilirler, onları kurtaramadım, hiç değilse akibetlerini paylaşmalıyım...» diyordu. Neyse ki yanındakiler onu bu faydasız fedakârlıktan güçlkle vazgeçirdiler ve geri döndürdüler. (Nisan 1920).

Bolşevikler teslim olan Çerkes ve Kazak askerlerini silâhtan tecrit ve yürüterek Kuban'a sevkettiler. Subayları ise daha evvel toplanarak Merkezi Rusya'ya götürülmüşlerdi. Bir müddet sonra memlekette tevkif ve sürgünler başladı. Yalnız askerler değil, hiç orduya katılmamış kimseler de tevkif ve sürgün ediliyorlardı. Ayrıca birçok Çerkes ve Kazak askeri de Bolşevik kıt'alarına alınarak cepheye sevkedildiler.

Gönüllü Ordu Novorosisk yoluyla Kırım'a ve Kuban Çerkes Tümeni Karadeniz sahillerine çekilirken 2000 kadar Çerkes asıl kuvvetlerden ayrı düşerek Ekaterinodar civarında kalmışlardı. Başlarında Çerkes ordusunun en cesur subaylarından biri olan Albay Kuşuk Ulaghay vardı. Albay Ulaghay, tümeni ile birleşebilmek veya askerlerini Kırım'a geçirerek kurtarabilmek gayesiyle onları Novorosisk'e göttürdü. Binbir zahmedle buraya ulaştığı zaman kendisine yalnız subayların gemiye binebileceğini, askerlere yer olmadığını söylediler. Hiçbir Kafkas subayı askerlerini bu şekilde terkedemezdi. Ulaghay da reddet-



Şimali Kafkasyalı yaşlı bir kadın 'derin bir ved' içinde ibadette.

(Karaşaylı Canközleni Süyümkhan)

ti ve teslim olacağına pek ihtimal vermediği Çerkes Tümeni ile birleşebilmek gayesiyle Karadeniz sahilini boyunca güneye ilerlemeye başladı. Hafitsey (Gelincik) yakınlarında yol büyük sayıda Bolşevik kuvvetleriyle kapanmıştı. Bunlar Ulaghay'dan teslim olmasını istediler. Albay Ulaghay kabul etmedi ve onları yarıp geçebilirim ümidiyle hücumu kalktı. Fakat düşmanların üstünlüğü ve yolun darlığı bunu imkânsız hale getiriyordu. Birkaç günlük mücadeleden sonra Ulaghay epeyce kayıp vermiş ve yolu açmaktan ümidini kesmiş bulunuyordu. Üstelik epeyce de yaralı vardı ve bunları ne yapacağını bilemiyordu. Büyük bir şans eseri olarak, sahile yanaşan bir İngiliz harp gemisi yaralıları almaya razı oldu. Albay Ulaghay yaralılarını gemiye naklederek askerleriyle ormana çekildi ve böylece birliğini bir müddet daha Bolşeviklerden korumaya muvaffak oldu. Fakat as-

kerlerinden çoğu dağılmıştı, yanında kalan birkaç yüz kişi ile, dağlarda çarpışmakta olan General Khvastikov'un birliğine ulaştı ve bir müddet sonra temin edilen gemilerle askerlerini onunla birlikte Kırım'a geçirmeye muvaffak oldu.

Bu sırada Terek Bölgesine çekilmiş bulunan Kabardey Tümeni de General Mudar Anzoroko'nun komutasında, Gürcü'lerle çatışarak aşağı yukarı tam mevcuduyla Vladikafkas şosesinden Gürcistan'a ve oradan da Kırım'a iltica ediyordu. Muhtelif zamanlarda Kırım'a geçmiş bulunan Çerkes subay ve askerleri orada bulunan General Vrangel'in kuvvetlerine katıldılar. Daha sonra General Sultan Kılıç Girey'in teşebbüsüyle yapılan çıkarmada yer aldılar. Vrangel kuvvetleri Kırım'ı terkedinceye kadar Bolşeviklere karşı savaştılar.

(Devam edecek)

O BENİM DAĞLARIMDA...

(1864 - 1964)

— Ağabeyim Şapli - Bereketuko Şamil'in ölmez hatırasına —

Hürriyet kelepçeli
O benim dağlarımda...
Mücahitler can verdi
Moskof cephelerinde.
Onlar and içmişlerdi
Ölmeğe o toprakta...
Dağlar ağlar inlerdi:
— «Yok mu hak bu dünyada?»
Kalplerinde yer yoktu
Yurt sevgisinden başka,
Hırs ve servet hep boştu
Tek hürriyetten mâada.
Örf ve âdetlerine
Hepsi derin bağlıydı,
Harpte, meclislerinde,
Onlar sofu dağlıydı.
Yüzlerinde yazılı
Kahramanların bahtı,
Ruhlarında kazılı
Ölmez o vatan aşkı.
Yiğitler sürülmüştü
Sibiryâ yollarında...
Gaziler çürümüştü
Moskof zindanlarında.
Onlar yüz yıl ceng etti
Vatan, iman yolunda,
Şehitler hep kan verdi
Büyük - Gaye uğrunda,
Yok mu imdat inecek
Dağlara, nur halinde?
Yok mu dost el verecek
Bu cihan âleminde?
Dedelerimin ruhu
Kalksın tabutlarında!
İsyan sabahı yok mu

O benim dağlarımda?

— «VARDIR İMDAT İNECEK

«DAĞLARA, NUR HALİNDE...

«VARDIR DOST EL VERECEK

«BU CİHAN ÂLEMİNDE.

«YARIN O GÜN DOĞACAK

«O DAĞLAR KALKINACAK

«MİLLETİN ŞAHLANACAK

«DÜŞMAN LÂNET OLACAK

«O GÜNEŞ PARLAYACAK

«DAĞLARIN HÜR OLACAK

«GÖKTE DALGALANACAK

«KAFKASLI, ŞANLI SANCAK!»

Aradan yüz yıl geçti...

Hürriyet gülümsedi:

— «ZİNCİRİ KIR,» emretti,

«BÜYÜK GÜNÜMÜZ GELDİ!»

Dedelerimin ruhu

Kalktı tabutlarında:

İsyan sabahı koptu

O benim dağlarımda...

Şapli Bereketuko ZÜBEYDE



«Kafkasya Konfederasyonu» sembolü (Ressam Musa Yasul) dan

NIDA-I VATAN

Şhapli Bereketuko Gazi - Muhammed tarafından
Cenevre, 1914

Bunca zamandır işitirsin âhı figanımı...
Feryadımın aksi sedası, pervâne misali dolaşır etrafını...
Dönüpte bakmazsın,
Bakmak istemez misin?
Yoksa istemez misin beni?
Uzaklaştın,
Süründün...
Sürünmekteisin...
Bıraktın, yadigâr, bir çok damla kanı!
Kansız mı kaldın?
Unuttun mu vatanı?
Sen ki, can verirdin ismine,
Unuttun, demek nâmnı!
Sanki siyah settareler,
Kanlı sancaklar,
Pâre pâre bayraklar,
Kefen gibi, örttü artık şehid vatanı...

Şiirin yazarı hakkında Zübeyde ŞHAPLİ'nin notu :

Bu şiir, merhum ağabeyim Gazi - Muhammed tarafından, Cenevre'de, 1914 de, kendisi 17 yaşında iken yazılmıştır. Aynı sene, merhum ağabeyim, Kafkas cephesine gönüllü olarak gitmek üzere İsviçrede tahsilini terkederek, İstanbula geliyor. Fakat o zamanki Türk dış siyaseti icabı, İmam Şamil'in bu hafidini milli ve mukaddes vazifesini icra etmekten men ve mahrum ediyor ve Irak cephesine sevk ediyor. Orada validemizin dayısı Dağıstanlı Muhammed Fazıl Paşanın yanında büyük yararlıklar gösteriyor ve harp cephesinde aldığı bir rahatsızlık neticesinde, pek genç yaşında, bir kaç sene sonra vefat ediyor. Gazi - Muhammed Şhapli faziletli, nezih ve çok kıymetli bir Kafkas vatanseveriydi.

— Zübeyde ŞHAPLİ —

Kafkas Dilleri Ocağı ve Gürcü Dili

Ahmet ÖZKAN

Birçok dil bilgini, gürcüceyi lisan tasnifinde bir yere koymak için büyük çabalar harcadılar. Fakat başaramadılar. Araştırmalar sonunda Gürcücenin kendine öze (suigeneris) bir dil olduğunu ilân ettiler. (1)

A. Manvelişvili «Histoire de Georgie» sahife 23 - 27, de dil bilgilerinin bu konudaki düşünceleri ve teorilerini şöyle özetliyor: Gürcücenin etüdü büyük bir çalışmayı gerektirdi. Leibnitz, M. F. Brosset ve Bopp Gürcüceyi Hindu Avrupalı dilleri gurubuna yerleştirdiler. Fakat bugün bu teori değerini yitirmiştir. Max Muller ve Jacques de Morgan Turan dilleri, A. Trompette ise Sami ve Hami Dillerine yaklaştırdılar. (2)

Meşhur Gürcü Prof. N. Marr'a ise Japhetique teorisini ortaya koyuyor: Çok önceleri bir tek Noétique dilin varlığını kabul ediyor. Bu dil ocağından Samitik, Hamitik ve Jafetik dillerinin doğduğunu, Gürcü ve Bask dillerinin Jafetik dil gurubuna dayandığını öne sürüyor.

Son yapılan incelemelerden sonra dil bilgileri, ölü batı Asya dilleri ile yaşayan Gürcü ve Kafkas dilleri arasında yakınlık kurmayı başardılar. Bu düşünceler Klaproth, Ph. Muller tarafından geliştirilmiştir. (3)

Ph. Hommel Gürcücenin Elamit, Hitit, Kapadokya dilleri ile Bask dillerinin aynı kökten olduğunu öne sürdü. Lenormant, Maspere ve H. Vinkler'e göre Gürcü Tebel ve Muskhi kabile dilleri ile Urartu dilleri akrabadırlar.

Sayce da Hitit (Proto - hitit) Aloradiyen (Urartu) ve Tiberaniyen (Tebel - Gürcü) dillerinin Gürcüce ile akrabalığını kabul etmektedirler.

Eski dillerden Urartu dilinin Gürcüce ile akrabalığını, ortak etnik elemanlarının varlığını Herodot da teyit ediyor ve şöyle yazıyor: Mushî, Tiberani, Makroni, Kolhi, «Gürcü kabileleri» ile Aloradi ve Saspriyenler aynı gelenek, silâh ve karaktere sahiptirler. Van'da bulunan ve bir kısmı Tiflis (Tbi-

lisi) müzesinde muhafaza edilen M. Ö. VIII. ve IX. yüzyıllara ait Urartu küneformlarını, Şarkiyatçı Georges Tseretelli çözmüş ve şu sonuca varmıştır: Eski Urartu dili ile şimdiki Gürcüce arasında hayrete şayan bir yakınlık vardır. İltisaki olan Urartu dili ile Gürcüce arasında deklinozonların formunda, çoğul teşkilinde genitifler yardımıyla sıfatların ve son eklerin teşkilinde şüphe götürmez benzerlikler mevcuttur. (4)

Diğer bir Gürcü bilgin Mişel Tseretelli, Gürcüce ile eski halklar arasında münasebetlere dair önemli araştırmalar ve Silmer - Gürcü idyomları üzerinde etüdlerinde şöyle yazıyor: Şu sonuca vardım ki Silmer dili Gürcü diline akrabadır. (5)

Yine aynı bilgin Boğazköyde bulunan tabletler üzerindeki etüdlere Proto - Hitit, Huri, Mitani dilleri ile Gürcüce arasında yakınlık kurmuştur. (6)

Diğer yandan Dr. Contenau «Huri dili konuşan Hurler Asyalıdırler. Bu etnik elemanın Zagros dağından Akdenize kadar yayıldığı görülür» diyor. (7)

Bilindiği gibi Gürcü ırkının ilk mümes-silleri, ilk defa Zagros dağında Kaskhi (Kast ve Gutli), Muskhi ve Priky'a'da Tobal nam-ları ile görülmektedirler. Bordo Üniversite-

- (1) Michel Tamarati «Eglise Georgienne» Roma 1910 sah: 44
- (2) A. Manvelişvili «Histoire de Georgie» Paris 1951
- (3) J. Cavahişvili «Historie de la Nation Georgienne» 1907 Tbilissi
- (4) G. Tseretelli «The Urartean Monuments in the Georgien Museum» Tbilisi 1939.
- (5) M. Tseretelli «Gulgsmasch» Notes de la traduction Georgienne, Constantinople 1924
- (6) M. Tseretelli «Le Pays des Hitites» Constantinople 1924
- (7) Dr. G. Contenau «L'Asie Occidentale ancienne» sahife 232 Paris 1936

sinde Ed. Fakültesi Prof. Rene Lafon «Le Georgies et le Basque sont - ils des langues parentes?» adlı makalesinden: Gürcü dili ile Bask dilinin akraba oldukları fikri yarım asırdanberi birçok dil bilgini tarafından savunulmaktadır. Bunlar arasında hayatta olmayanlardan Trombetti, N. Marr ve Uhlenbeck, hayatta olanlardan Georges Dumezil, Karl Bouda ve değerli Kafkas dilleri uzmanı A. Tchikobava bulunmaktadır.

Birçok dil bilgini İber - Kafkas ailesi denen geniş bir dil gurubunun varlığını kabul etmektedirler. Çünkü onlar eski Yunancadan modern Yunan dili, Latince'den Fransızca çıktığı gibi, vaktiyle (Kafkasya'dan İspanyaya kadar) çok geniş bir alana yayılan eski İber dilinden de Bask dilinin doğduğunu kabul ediyorlar (8)

Prof. R. LAFON bu makalesinde Gürcüce, Çerkezce ve diğer Kafkas dilleri ile Bask dili arasındaki yakınlığı birçok örnekler vererek ortaya koymaktadır.

Meşhur Arkeolog ve Tarihçi J. Cavahişvili bu konu üzerinde yaptığı geniş araştırmalar sonunda, (Gürcülerin cedleri, Sint, Gülgvi, Lezgi, ve Albani'ler ile kardeş kabileler idiler, ve ortak bir dil konuşuyorlardı) sonucuna varıyor. (9)

Görülüyor ki Amerikan, Fransız ve Gürcü arkeolojik, antropolojik ve linguistik çevrelerinde, eski batı Asya ve Akdeniz halklarının Gürcülerle akrabalığı hususunda deliller sayısız ve tatminkardır. Azianik denen bu ırkın halkları ilk insanlık medeniyetinin kurucularıdır. Sami ve Hindu Avrupalı ırklardan önce tarih sahnesine çıkmışlardır. Bu ırk Sümer, Gutti, Proto - Hitit, Huri, Mitani, Elamit, Pelask, Etrüsk, Bask ve Gürcü kavimleri (Kaskhi, Muskhi, Khaldi, Tobal) lardan teşekkül ediyordu. İlk çağlarda Kafkasya ile İspanya (Batı Asya, Anadolu, Yunanistan, İtalya, güney Avrupa) arasında geniş bir alana yayılan İber dil ocağından yukarıda adı geçenler, birçok kavim akınları yüzünden erimişler, ölü diller arasına karışmışlardır. Ancak bunlardan doğuda «Kartvel İberleri» batıda Bask İberleri veya Özkaroitler, savunması kolay dağlık bölgelerde bulunduklarından akınlardan az zararlı çıkmışlar, dillerini ve varlıklarını koruyabilmişlerdir. (10)

Eski İberyalıların yayıldığı bölgelerde dağ, nehir, ova gibi topografya isimleri hâlâ kullanılmakta olup bugünkü Gürcü ve Bask dili ile çözülmektedir. (11)

Bugünkü Bask dili Hindu Avrupalı veya ari dilleri ile, Latın dilleri etkisi altında kalmıştır.

Gürcü dili primitif durumundan çok erken sıyrıldı. Daha ilk çağlarda aslından sapmadan gelişmeye, kelime yönünden zenginleşmeye başladı. Tarihi ve kültürel ilgiler sonunda bir miktar ari, farisi, arabi ve türk aslından kelime Gürcüceye geçmiştir. Fakat bunlar sayıca çok azdır. En son yayınlanan büyük sözlük (Kartuli Ganmartebiti Leksikoni) bugünkü Gürcücede 112,949 işlenmiş ayrı kelime kökü bulunduğunu ortaya koymuş bulunuyor.

Doğu İberleri bugün Kafkas dillerini konuşmakta olup Kafkas dilleri ocağını teşkil etmektedirler. Bu dil ocağı beş guruba ayrılır:

1 — Gürcüce (Kartuli) gurubu:

- a) Gürcüce
- b) Mingrelce (Hristiyan lüz dili)
- c) Çtan dili (Müslüman lüz dili)
- d) Svan dili

2 — Sint dilleri gurubu:

- a) Aphazca
- b) Ublıce
- c) Çerkesce
- d) Kabartayca

3 — Gülgvi dilleri gurubu:

- a) Çeçence
- b) Kist dili
- c) Tso dili

4 - 5 grup: 30 kadar lehçesi ile Lezgi ve Dağıstan (Albani) dilleri.

(8) Prof. R. Lafon «Revue Karthvelelogie» No. 26 - 27 Paris 1957

(9) J. Cavahişvili «Introduction à l'Histoire de la Nation Georgienale» T. II. Tbilisi 1937

(10) Préface Prof. Joseph Karst, Al. Manvelichvili «Histoire de Georgie» Paris 1933

(11) Prof. Joseph Karst «Essai sur l'origine de basques Ibères et peuples apparentes» Strasburg.

Bibliyografya :

TÜRK KÜLTÜRÜ (*) — Aylık dergi, yayınlayan : **T. K. A. E.**, İmtiyaz sahibi : **Prof. Dr. Ahmet Temir**, Yazı işleri Md.: **Doç. Dr. Şerif Baştav**, Yıllık Abonesi : **10 TL.** Adres : **Kavaklıdere C. 16, Kavaklıdere-ANKARA.**

Bu sayıdaki yazılar:

TÜRK KÜLTÜRÜ muvacehesinde **GÖKALP** ve yorumu: İnsanoğlu hayat sahasına ilk atıldığı gün tabiatla mücadele etmek zorunda kalmıştı. Bu mücadelede korkulu anlar yaşayan insanlık zamanla insiyatifi elde etmiş; tabiata «durs» derçesine haykırıyordu. Bu hâkimiyet asrımızda daha güzel tebarüz etmiş olup eserlerle kendini göstermiştir. Canlı mahlûk bu hengâmede asla yılmamış, alından akan teri sağ eliyle silerek ıcratında maddenin yanında mânâyı tesise çalışmıştı.

İnsanlık bu gerçek ideâliyle büyük bir hâkimiyet kazandıktan sonra, insiyatifi karşı cepheye kaptırmak tehlikesiyle karşı karşıya gelmiştir. «Her devlet doğar, büyür, zayıflayarak yok olur» şeklindeki tarihi kaide mevcut ise de: Bu, idealist milletlerin yok olmasına manasına anlaşılmamalıdır. Zira o millet yok edilip ismi kaybedilse de o ruh kaybedilemeyecektir.

Biz Türkler bu cihetten kendimizi tetkik edersek şöyle bir durum kendini gösterir: Tarihin ilk çağlarından beri Orta Asyada, etrafındaki milletlerin aleyhine gelişerek büyük devletler kuran Türkler, aralarındaki uzun mücadeleler sonunda parçalandılar. Ancak büyük tarihi güçle, Anadolu ve diğer ilkelere kadar uzanan Bozkurtların nesli İslâmiyeti kabul ettikten sonra tekrar şahlandılar... Üç kıtada at oynattılar. Onların medeniyetleri Avrupada, Endülüste'ki Elhamra sarayının kubbelerinde çiçeklerini açarken J. J. Rouso'yu: «Avrupayı uyandırıp Avrupa yapan Türklerdir» demek mecburiyetinde bıraktı.

Artık bir Türk hâkimiyeti teessüs etmişti. Ama bu gidiş nereye kadar sürecekti. Yoksa yukarıdaki tarihi kaidenin uydusuna uyarak tarihe veda mı edecekti? Şayet böyle bir şey olacaksa onu bu hastalıktan hangi cereyan kurtaracaktı? İşte aradan asırlar geçmiş bütün bu hakikatler zuhur etmeye başlamıştı. Devleti devlet yapan büyük mütefekkirler hayata veda etmişler, yeni yetişenler sadece onların eserlerine hâşiyeler yazarak vakit geçiriyorlardı. «San'atı san'at için» deyip bir ideal peşinde değillerdi. Dolayısıyla halk da milli ruhtan yoksun yetişiyordu. Bu ise modası geçmiş olan Avrupanın «Aristo mantığına» benziyordu. Fikren yoksun olarak yetiştikleri gibi maddi varlıklarını da kaybediyorlardı. Onlar bu hengâmede iken «Balkan Savaşı» patladı. Bu savaşın mağlûbiyetiyle, öteden beri müstevillerin plânları olan Anadolu ve Boğazları kaybedeceklerine kansat getirdiler. Bu kanaatle milli duyguyu kesbederek biraz toparlanırlar gibi oldular. Artık «milliyetçilik» fiilen başlamış sayılırdı. Fakat bu cereyan harbi önleyemedi. Üstelik mağlûb da oldular. Bu mağlûbiyetin neticesiyle, Anavatan olan Anadolu müsteviller tarafından takime uğrayınca, Balkan harbinde tohumları atılan milliyetçilik gelişti. Türk milliyetçileri bendini aşmış sel gibi akarak güzel Anadoluyu onlara mezar ettiler. Böylece güzel vatanımızı kazandığımız gibi «Milliyetçilik» de yeni Türkiyemizde kökleşmiş oldu. Burada büyük milliyetçi R. Oğuz Arık'ın şu vecizesini genç arkadaşlarıma hatırlatmak isterim: Türk çocuğu sen kendini kurtaramazsan kimse kurtaramaz seni.»

* 39 aydan beri muntazam ve muttasıl yayımlanmaya devam eden Türk Kültürü dergisinin Ocak 1966 tarih ve 39 nolu sayısı da neşredilmiş bulunmaktadır. Biz burada, önemi ne binaen sözü geçen derginin 36 nolu ve Ekim 1965 tarihli «Ziya Gökalp Özel Sayısı» nı tanıtmayı uygun bulduk.

Bu gün Türk neşir hayatında, Türk topluluğunu milli bir cemiyet, Türkiye'yi milli bir devlet olarak kabul edip savunan neşir organları arasında «Türk Kültürü Dergisi»nin yeri çok büyüktür. Türkiye'de milliyetçiliğin kurucu ve savunucularından olan Gökalp'e T. K. A. Enstitüsü hürmet etmeyi kendine şiar edinmiştir. Bu cümleden olarak Enstitünün neşir organı olan «Türk Kültürü»nün 36. sayısını ona ayırarak özel bir sayı çıkarmıştır. Her sayısında ilmi otoriteleri, kuvvetli şahsiyetleri toplamaya muvaffak olan dergi bu özel sayısında da ilim ve Edebiyat mümessillerinin makalelerini nakletmektedir. Gökalp milliyetçiliğinin savunucusu olan dergi Türk gençliğinin önüne maziye sererek ona benliğini tanıtmaya çalışmakta, böylece milli duygunun önderliğiyle yükselmelerini arzulamaktadır. O, kendi benliğini kaybetmeden kalkınmamızın yollarını aramaktadır. Bunun için de gençliğin dimağına milli harsı aşılamaya çalışmaktadır. Fikirsiz, cahil bir idealin muvaffak olamayacağına inandığından Gökalp'in Türkçülüğün = Milliyetçiliğin bölümleri olarak kabul ettiği «Felsefi Türkçülük, Bedii Türkçülük, Lisanî Türkçülük, Ahlakî Türkçülük, Hukukî, Dinî, Siyasî, İktisadî Türkçülük cihetlerinden millete fikirler, bilgiler sunmaktadır.

Preveze Zaferinin yıldönümü münasebetiyle **Hakkı Dursun Yıldız** makalesinde: Türk gücünün icabında neleri yaratabileceğini izah ederek, Preveze deniz savaşının nedenlerini, safhalarını, sonuçlarını tarihî vesikalarla izah etmektedir. Şüphesiz ki, Barbaros bu savaşı kazanarak altın sayfalarla süslü «Türk Tarihine» yepyeni bir sayfa eklemiştir. Bu savaşta madde ile mânâ karşı karşıya gelmiş, her defasında olduğu gibi mânânın, maddeye maddeye galebesiyle sonuçlanmıştır. Şöyle ki Osmanlı donanması 122 gemi, ve 20.000 asker, buna mukabil Haçlı donanması 302 savaş o kadar da nakliye gemisi ve 60.000 askerden müteşekkildi. Türk ordusundaki 166 adet topa karşılık, düşman donanmasında 2500 top bulunuyordu. Bu birbirine zıt korkunç rakamlar iktisatçılar ve münekkittler önüne sürülseydi netice belliydi... Zafer Haçlılarındı. Halbuki...

Savaşa düğüne gidercesine koşan, şehadet mertebesini içten arzulayan Müslüman Türk levendleri denizin dalgaları arasında coşmuş... «Allah Allah» nidalarıyla Haçlı sü-rülerine kılıcını sallıyor... Mukaddes olan şehadet mertebesine yükselirken «Allahım muradına erdim, fakat Türkü daima muzaffer kıl» diyerek ebedi istirahatgâhı olan iki dalganın arasına dalıyor kayboluyor... Barbarosa göre: «Her üstünlük onlardaydı. Zırh ve harp eslihası bakımından onlar son derece üstündü... Bizim en büyük üstünlüğümüz iman kuvvetimizde, cihan padişahının tebaası oluşumuzdaydı.»

Cemiyet hayatında anlaşmak en büyük bir meseledir. Dil ise bir anlaşma vasıtasıdır. Toplum içinde herkesin aynı dili konuşmaları arzu edilen bir gayedir. İşte eşsiz idealist Gökalp bunun üzerinde durarak «Lisanî Türkçülüğün» ehemmiyetini belirtmiştir. Bu cümleden olarak Prof. Necati Akder «Ziya Gökalp'e göre dil inkılabı ve ötesi» isimli makalesinde, vukua gelen bir dil davasını izah etikten sonra, dil davasının uyandırdığı ilginç yeni ve bir türlü olmadığını ifade ediyor. Ona göre yenilik ve bir türlü olma, olsa bu davanın muayyen bir istikametinde temyiz edilebilir.

Necati bey, Gökalp'in fikirlerini tahlil, tenkid ve münakaşasını yaparak bu hususta nihai bir hesaplasmaya yönelmektedir. Filhalka dil davasında dikkat olunacak nokta da bu davanın (halk için) fakat (halka rağmen) halledilecek bir mesele değil, (halk ile birlikte ve halka dayanarak) neticelendirilecek bir problem olduğudur.

Gökalp kendi hayatında İstanbulda iki türlü Türkçe görür. Biri, konuşulup ta yazılamayan İSTANBUL LEHÇESİ, diğeri yazılıp ta konuşulamayan OSMANLI LİSANİ'dir. Halkın kullandığı İSTANBUL LİSANİ olduğuna göre o, Türkiye'nin milli lisanıdır. Çünkü bu şekilde birbirini nakzeden iki türlü lisanın bir memlekette mevcudiyeti ise tenakuzluktur. Zira bu hâl hiç bir memlekette görül-

mez. Her hastalık tedavi edildiğine göre, bu hastalığı kaldırmak icab eder. Gökalp bu hastalığın tedavisi için iki türlü çare ortaya koyar. Bu «Ya yazı dilini, aynı zamanda konuşma dili haline getirmek, yahut konuşma dilini, aynı zamanda yazı dili haline koymak.»

Düşünülecek olursa, bu iki şaktan birincisinin mümkün olmadığı meydana çıkar. Çünkü, İstanbulda yapılan lisan tabii bir dil değil Esperanto gibi sun'î bir dildir. Arapça, Acemce, Türkçenin kamuslarını, sarflarını ve nahivlerini birleştirerek meydana gelen bu Osmanlı Esperantosunu nasıl konuşma dili olabilir? Daha doğrusu bu sun'î lisan = yapma lisan nasıl canlı bir lisan haline gelebilir? Kaldı ki asırlarca bu yönde sarfedilen çaba muvaffak olamamış, sadece dar zümrenin yani münevver tabakanın konuşabildiği Aristokrat bir lisan olmaktan ileri gidememiştir. Gökalp böyle bir Aristokrat lisanı karşı koymuş onun sadeleştirilmesini müdafaa etmiş «San'atın halk için» olmasını savunarak halkın seviyesine inmenin icab ettiğini bütün varlığıyla müdafaa etmiştir. Şöyle ki:

I.—

Arapçaya meyiletme
İrana da hiç gitme
Tecvidi halktan öğren
Fasihlerden işitme

II. —

Uydurma söz yapmayız
Yapma yola sapmayız
Türkçeleşmiş türkçedir
Eski köke tapmayız.

mısralarıyla sade lisanın kullanılması için bizlere seslenmektedir. Ancak, Gökalp, bazı yazılarında ağır bir lisan kullanmaktan çekinmemiştir. Prof. Necati Akder bunun sebebini şöyle izah ediyor: «Ziya Gökalp'ın ilim terimlerini, dini camianınla ayarlamak teklifi (hissi selim) ve (Akli selim) tesanüdünü korumak kaygusuna atfolunabilir.» Bu kaygı iki noktaya ehemmiyet verilmesini gerektirmiştir. Biri Türk zümrelerinin çeşitli siyasi hâkimiyetler altında olmasıyla ilgilidir. Diğer müslüman milletlerle kurulmuş dinî kültür birliğinin verimlendirilmek düşüncesini

tazammun etmektedir. Fakat gene de esas, terimlerin millî bünyeye uygun olmasıdır. Ancak bu mümkün olmadığı takdirde, Fransızca yahut Rusça olacağına arapça ve acemce olması daha hayırlıdır. Her halde bütün müslümanlar arasında olmasa bile, bütün Türkler arasında lügatlar gibi istilâhları da müşterek olması, yani bütün Türklerin bir edebiyat ve ilim lisanına malik olması elzemdir. Bu kısa izahlara denk olarak Gökalp «Lisanî Türkçülüğün» esaslarını izah ederken Türk dilinin islahı için şu iki noktayı kabul etmiştir.

1 — Türklerde Arap, Acem dillerinin kapitülasyonları ilga ofunarak, bu iki lisanın ne sırgaları, ne edatları, ne de terkipleri lisanımıza ithal olunmalıdır.

2 — Türk halkının bildiği ve kullandığı her kelime Türkçedir ;halk için munis olan ve sun'î olmayan her kelime millidir...

Bundan sonra Prof. Dr. Fındıkoğlu Ziyaeddin Fahri «Ziya Gökalp'ta Sosyalizm tehlâkisi» adlı yazısıyla Gökalp'ın Sosyalizm tehlâkisini dile getirmektedir. Filhakika eşsiz insan Gökalp, toplum arasında dil davasını hal edip dayanışmayı sağlamlaştırmaya çalışırken, onlara maddî yönden de teoriler hazırlamaktadır. O cemiyette Sosyalizmi hâkim kılmak arzusunda. Ancak günümüzde mevcut olan Sosyalizm modası onun ölümlünden sonra çıktığı için o, bu teoriden «Mesele-i içtimaiyye» olarak bahsetmişti. Zira 1917 den sonraki ihtilâle Sovyet devletleri sosyalist kelimesini kullanmaya başlamışlardır. Prof. Fındıkoğlu Gökalp'ın sosyalizmi hakkında fikrini şöyle izah eder: «Gerçek, batılı manasiyle anlaşılan «Sosyalizm» Ziya beyin bize sunduğu iktisadi sistemin kendisidir. O bunu bazan da sosyalizm demişti. O halde hem kendisine kelimece sadık kalmak için, hem de taşıdığı yüksek «Sosyalist ruhu» ifade için «Solidarist Sosyalizmin» mütefekkeri olduğunu söylemekle kalalım.»

Bugün Sosyalizm hangi neviden olursa olsun, her sosyalist çağırda şu üç mesele hal edilmiş tarzda istenmektedir.

I — Mülkiyet Problemi : Külli veya kısmi bir kolektif mülkiyet istenir.

II — Sosyal sınıflar problemi : Şu veya bu sınıfın önceliği, ehemmiyeti külli veya kısmi sınıf izalesi ileri sürülür.

III — İktisadiyatın külli ve kısmi olarak, devlet otorite, belediye, cemaat eline geçmesi gerektiği düşünülür. Çağır içindeki kanatlarda, umumiyetle üçlülük göstermektedir. Sağ - orta - sol. Burada her nedense «sol» diye vasıflandırılan sosyalizm çizgisi üzerinde ve durak nokta tasarlanır. Bir ucu liberal iktisat politikasına, öbür ucu komünist ekonomiyne bitişmektedir. 1917 den yani Çarlığın yıkılışından sonra «sol» un en «sol kanadı» artık «Komünist»likle vasıflandırılmaktadır. Gökalp sosyal düşüncelerini şuur mahsulü şiirlerinde şöyle terepñnüm etmektedir.

«Kaldır a'şâr usulünü, aç (BANKA)

Yap her semtinde bir zirai (SENDİKA)»

Gökalp denince Türkçülük, Milliyetçilik, akla gelir. Onun türkçülüğünü «Prof. Dr. Ahmed Caferoğlu «Gökalp Türkçülüğünün yorumlanması» adlı yazısıyla izah etmektedir. Şurası bir hakikat ki «Gökalp'in MİLLİ HARS ilkesi, en verimli zeminini dış Türk âleminde, hususiyile Azerbaycan topraklarında buldu. Gökalp Harsçılığının Turancılığı, Rus kültürünün harsının köküne içten rahatsız eden bir TURAN BİTİNİ düşürmüştür. Turancılık psikolojisi, millete hars verasetini sokmakta ve yerleştirmekte olduğu kanaatine varmıştır. Bu ise Turancılığın psikolojik tipinin değerini ve içtimai, medenî kıymetini arttırmaya yaramaktadır. Üstadın nazariyesine göre «İçtimai hayatlar» şunlardır: Dini hayat, ahlâki hayat, hukuki hayat, muakalevi hayat, fenni hayat. Bu sekiz türlü sosyal hayat topluluğu, Gökalp'in «hars» adı verdiği, yahut yeni bir mânâ ile değerlendirilen medeniyetin tam kendisi olmuştur.

Prof. Ahmed Caferoğlu'ya göre: Türkçülükten ve dolayısıyla Gökalp'in «millî hars»ından en çok tiksinen komünistler olmuştur. Onlara göre komünizmin en dehşetli düşmanı millî teceddüd olmuştur. Harsla başlayan bu yenilenme akımı, dış Türkler için tam bi-

çilmiş bir kaftan idi. Ne var ki komünist idaresi, Türklüğü bastırmak için bütün çarelere başvurmaktan bir an geri durmamıştır. Ziya beyin millî harsına karşılık 1913 yılı Lenin' in «millî hars, burjuva sınıfının aldatmasıdır» sloganını koydular. Konuyu daha fazla genişletmek yoluyla edebiyatı, musikiyi, resim ve heykeli, bütün estetik sahasını, toptan insan psikolojisine nüfuz eden, hayata hâkim sınıfın hâkimiyetinden doğan bir varlık ve netice olarak kabul ettiler. Komünist yorumcuları daha ileri vararak eski hayat kuruluşuna dini inançları muhafaza ve himaye eden edebiyatı, güzel sanatları, mevcut her şeyi ve millî harsı imhaya yarar birer âlet haline getirmeğe koyuldular...»

Fikirleri hislerine tevakuf etmeyen bir adam hastadır. Böyle bir adam hayatta mesut olamaz. Büyük İskender: «Benim hakiki babam Filip değil Aristodur. Çünkü birincisi maddiyatımın, ikincisi mânevîyatımın tekevvününe sebep olmuştur.» İnsan için manevîyat maddiyattan mukayyettir. Bu itibarla milliyette şecere aranmaz. Yalnız terbiyenin ve mefkûrenin millî olması aranır. Normal bir insan hangi milletin terbiyesini almışsa, ancak onun mefkûresine çalışabilir. Çünkü mefkûre bir vecd menbaı olduğu içindir ki aranır. Halbuki terbiyesiyle büyümemiş olduğumuz bir millet bize asla vecd veremez. Bîlâkis terbiyesini almış olduğumuz milletin mefkûresi ruhumuzu vecidlere gark ederek mesut yaşamamıza vesile olur. Bu bakımdandır ki insan, mefkûresini aldığı cemiyetin uğruna canını feda edebilir. Halbuki, zihnen kendisine nispetliği millet uğruna ufak bir menfaatini bile feda edemez. Tarihte bunun misalleri çoktur. Son bir merhale olarak: «Türküm» diyen ferdi Türk tanımaktan, yalnız Türklüğe hayaneti görülenler varsa cezalandırılmaktan başka çare yoktur.

A . Battal Taymas «Ziya Gökalp'te Milliyetçilik» adlı yazısıyla onun ideallerini ortaya koyuyor. Gökalp'in milliyetçiliği, bazı değişmeler geçirmiş bir Türkçülüktür. Türkçülüğün uzak mefkûresi ise Turandır. Onun Türkçülüğünü izah etmeden önce Turanın ne

demek olduğunu izaha çalışayım. Turan, bularının zannettiği gibi Türklerden başlar, Moğolları, Tonguları, Finvaları, Macarları da içine eden bir kavimler haritası değildir. Bu zümreye ilim lisanında Oral - Altay zümresi denir. Bazı tarihçiler Orallarla - Altaylar arasında benzerlik olmayıp ayrı olduklarını söylemektedirler. Buna göre TURAN, Türkleri içine eden camiaya verilen bir isimdir ki Türkistana hasredilebilir. Türkçülük mefkûresinin büyüklüğü bakımından üç devreye ayrılır:

- 1 - Türkiyecilik
- 2 - Oğuzculuk yahut Türkmenlik.
- 3 - Turancılık.

İşte Gökalp'in milliyetçiliğinde bir zamanlar Turancılık hayali vardı. «Vatan, büyük ve müebbet bir rûlkedir: TURAN» dediği yıllarda böyle bir idealin tahakkuku için emiltir gözüktüyordu.

Birinci Dünya Savaşı yıllarında yazdığı Kızıl Elma destanına :

Düşman ülkesi viran olacak.

Türkiye büyüti, Turan olacak.

diye başlaması aynı idealin ifadesiydi. Fakat hadiseler, millî emellerde acele etmenin, hele bir tarih ve içtimaiyat iddiasını, bir devlet siyaseti haline koymanın acı neticeler verdiğini gösterince, Gökalp, bundan derin bir üzüntü duymuştur. Onun Türk milletinin geleceği için duyduğu heyecan, zamanın iktidar koltuğundaki adamları tarafından istismar edilmiş ve Türk birliği kurmak şöyle dursun bir imparatorluk coğrafyasından mahrum kalmak gibi acı bir netice vermişti. O artık Anadolu'nun elden gitme tehlikesi karşısında: Çoban dedi : — Ülkeler hep gitsede Kopmaz benden Anadolu ülkesi.

Bülbül dedi : — Düşman haset etsede İstanbul'da şakıyacak Türk sesi.

diye son bir defa imanla haykırmıştı. Bu sebeptendir ki Ziya Gökalp'da zamanla daha realist bir Türkçülük fikri kuvvetlenmiş, umumi Türkçülüğün «Kültür Türkçülüğü» fiili Türkçülüğün de bir «Türkiye Türkçülüğü» olması kanaatine varmıştır.

Dr. Müjgan Cünbur «Ziya Gökalp ve Kadın» başlıklı yazısıyla onun bu husustaki anlayışını ortaya sermiş, Türk feminizminin doğmasında Gökalp'in Türkçülüğünün âmil olduğunu kabul ederek Gökalp'in şu fikrini ileri sürüyor: Türkçülük cereyanı doğar doğmaz feminizm mefkûresi de beraber doğdu. Türkçülerin hem halkçı, hem de kadıncı olmaları, yalnız bu asrın, bu iki mefkûreye kıymet vermesinden değildir. Eski Türk hayatında demokrasi ile feminizmin iki başlıca esas olması da bu hususlarda büyük bir âmildir.

Kadın yükselmezse alçalır vatan,
Samimi olmaz onsuz bir irfan.

Bundan başka Türk Kültürü dergisinde başlıca şu yazılar yer almaktadır: Deniz kuvvetleri günü münasebetiyle, Deniz kuvvetleri Komutanı ile Cumhurbaşkanı, Başbakan ve Genel Kurmay Başkanı arasında teati edilen telgraflar... «Ziya Gökalp'i nasıl tanıyorum — Prof. İ. Hakkı Baltacıoğlu. «Ziya Gökalp eşsiz idealist — Ahmet Emin Yalman, «Ziya Gökalp'in idealizmi ve Mehmet İzzet — Dr. Ziya Somer. «Gökalp ve Türk Folkloru» — Abdülkadir İnan. «Marxizmin ilmi tenkidi — Tarihi maddeciliğe reddiye — M. Necmettin Hacıeminoğlu. «Eski Türk Çini fırınları — Prof. Dr. Oktay Aslanapa. «Türk Kitapçılık tarihinde cilt san'atı — İsmet Binark. Ayrıca Üstat Faruk Kadri Timurtaş'ın kaleme aldığı «Ziya Gökalp'in dil üzerinde düşünceleri adlı ilmi mahalesi yer almaktadır.

Daha sonra, Haberler: «Neden Türk Kültürü — M. Ş.» «Genç istidatlar Kültür Kulübü — T. K.» «Danimarkada toplanan Tarih Kongresi — Prof. İ. Kafesoğlu» **BİBLİYOG-RAYA** — Kitaplar : Dr. Pethi Tevetoğlu «Açık oturum» (Pierre GEORGE, L'U.R.S.S. (Ahmet Ardel)

Dergiler : Türkoloji dergisi Cilt I, Sayı 1. 1964 — Cilt II, Sayı 1. 1965 (T. Gülensoy). Bize gelenler.

Türk Kültürü dergisini kıymetli okuyucularımıza hararetle tavsiye ederiz.

Yaşar ŞENGÜN

«VOLGA KIZIL AKARKEN» in yayımlanması münasebetiyle:

TEMEL ve MALZEMESİ

Osman ÇELİK

«Zarniat tarafından, 1926'da; Don nehri kıyısında, ocaklı daimi bir mesken tabanı bulunmuştur. Temelleri kaba taşlardan ve mamut kemiklerinden yapılmıştır. Bu mesken tabanı, taş çağına aittir.» (*)

Yontma taş çağı insanı, taş ve kemik aletler yapan basit bir avcıydı. Avladığı hayvanın etini yiyiyor, derisini giyiyor, kemikleriyle de muhtelif aletler veya kulübesinin temelini yapıyordu. Henüz sosyal hayatın eşliğinde idi. Rejim bilmez, siyaset yapmazdı. Ama, ölümlerine hürmetkardı. İnsan kemikleri, hayvan kemikleriyle benzer yapı göstermesine rağmen; her ikisine olan muamelesi farklıydı. Hayvan kemikleri ile, kulübesinin temelini inşa ederken; kendi cinsinin (insanın) kemiklerini hürmetle toprağa gömüyordu.

Tarihi kazılar şu haberi veriyor: Yontma taş çağından bu yana, 10,000 sene geçmiştir.

M. S. 7. asırda, Volga ve Don nehirlerinin kollarını, yukarı mecralarını içine alan ormanlık ve bataklık sahada çok iptidai bir kavim yaşıyordu. Tarih bu kavme, «Slav» adını verdi.

Slav'lar; uzun zaman, yerleşik olmayan bir hayat sürdüler. Çoban ve toplayıcı idiler. Zamanla kuzey-batıya doğru kaydılar. Onuncu asırda, Moskova Knezliğini kurdular. İlk Moskova; şehir olmaktan çok, basit bir oba idi. Bunu başkaları takip etti.

Slav'lar, komşuları gibi bir devlet teşkilâtı kurmak istediler. Yapamadılar. Komşula İsveç Kralına bir heyet gönderdiler. İsveç Kralına: «Başımıza, bizi idare edecek bir kral tayin et» dediler. İsveç Kralı, Slav'ları idare etmek üzere, üç kardeşi gönderdi. Üç kardeşin herbiri, mevcut uç kneze bey oldular. Moskova beyinin adı: «Russie» idi. Kardeşleri ölüncə Russi, bütün Slav'ların başı oldu. Slav'dan türeme, Rus ve Rusya; bu, yapıcı

dış müdabele ile ortaya çıktı. Russi idaresi ile de, çarlar devri başlamış oldu.

Devlet teşkilâtının toprağa bağladığı Slav, dış dünyaya da bakmasını öğrendi. İlk fark ettiği şu idi: «Çok geri kalmış olmak». Büyük bir açlık ve kıskançlıkla çalışmaya, etrafına saldırmaya başladı. Yeryüzünün büyük imparatorlukları çökerken; milletler, gerçekten kendilerine ait topraklara çekilirken; Slav, durmadan ilerledi, yayıldı. Gasp ettiği toprakların insanlarını sürüyor ya da Slav kazanının içinde eritmeğe çalışıyordu. Geri çekilmemek için bu şarttı. Gözleri önünde çöken imparatorlukların, çöküş sebeplerini buna bağlıyordu. Geri çekilmemek, çökmek için; hak istiycek, bütün toplulukların yok edilmesi gerekiyordu. Slav, bunu fazlasıyla yaptı.

20. asırda Slav: Dünyanın en geniş ülkesine ve tabii servet bakımından da en zengin olanına sahipti. Fakat, açtı. Hiç bir ahlaki esasa dayanmayan idare, açlıkla birleşince, denge bozuldu. İşte, bolşevik ihtilali!

Doymayan iştahının yeni tımdı: Komünizm! Çağımız, Allahsız bir dine şahit oluyordu. Bunu ilk kabul eden de Slav'dı. Slav yeni bir denemeye girmişti. Dünya devleti hayali, henüz uzak. Fakat, Slav: Dünyayı ikiye bölmüş, kendine pay kabul ettiği geniş sahada, büyük bir kuklalar sirkı meydana getirmişti. Ferdî kabiliyeti ve dehâyi geliştirmek yerine, hür dünyanın buluşlarını çalan, en büyük hırsızlıklar çetesini kurmuştur. Bu şekilde, Slav ülkesi; güya, buluşlar ülkesi olmuştur. Sanayide, ziraatta, her türlü istihsalde göz kamaştıran -propagandaya göre- bir başarıya ulaşmıştır.

Son elli yılda meydana gelen ve komünizmin eseri kabul edilen, Sovyet binasının temel malzemesi nedir acaba? Bunu, her yönüyle incelemek, kısa bir yazıyla mümkün

(*) İnsanlığın kaynakları ve ilk medeniyetler. (Yazan: Prof. Ş. A. Kansu)

değildir. Bir fikir edinmek için; 1918'den 1956'ya kadar Rusya'da kalan, Muallim Şevki Bektöre'ye kulak vermek kâfidir. (**)

1917 Bolşevik ihtilâli, Rusya'da tam bir anarşi meydana getirmişti. Rus olmayan bütün milletler istiklâl için harekete geçmişlerdi. Kırım da bunlardan biriydi. Kırım'da halk, bilhassa köyler uyarılmaya muhtaçtı. Bu maksatla, Kırım istiklâl hükümeti, ana vatandan öğretmen istemişti. Anavatan; mağlup, her bakımdan yıkılmış olmasına rağmen, bu isteği cevapsız bırakmadı. Ş. Bektöre, yola çıkışlarını şu şekilde anlatır. «Elliden fazla öğretmenle, İstanbul'dan ayrılarak Kırım'a gidiyorduk. Birkaç gündür yoldaydık. Kısa bir zaman sonra Siyastopo'ya varacağımızı ümit ediyor, bir an önce vazifemize başlamak için çırpınıyorduk.»

Ş. Bektöre Kırım'da, Kurduzen köyünde öğretmenlik yapar, Akmesçit'te gazete çıkarır. Fakat, çok geçmeden komünistler Kırım'a girerler. «Akmesçit bir ana-baba günü yaşıyordu.» diyen Bektöre, hâdiselerin dehşetine rağmen yılmadı. Türkiye'ye dönmedi. Mücadeleye devam etti. «Türkiye'nin müdafaası buralardan başlıyor.» diyordu. Kafkasya'ya geçti. Bakü'de, Türkmenistan'da, tek alfabe, tek dil esasını savundu. Bektöre'ye göre, parçalanmaktan kurtulmanın yolu bu idi. Daha sonra, Türkmenistan'da, maarif teşkilâtında görev aldı. Orada da rahat yoktu. «Sene 1930. Türkmenistan'daki bütün köylerde totaliter rejime karşı ayaklanan halk, selâmete kavuşmak için İran'a, Afganistan'a ve ya muazzam Karakurum çöllerine kaçıyor, mallarını, canlarını, bolşeviklerden kurtarmaya çalışıyordu.» 1930 isyanı kanla bastırılıyor. Moskova, ayaklanmanın yatışmasını kâfi bulmuyor. İsyanın sebebi yerine, isyanın muhayyel başlarını arıyor. Komünistler, gözlerini Bektöre'ye dikmişlerdi. Komplô! G.P.U. ajanı:

— «Adını söyle.»

— «Şevki Bektöre.»

— «Pedagoji Teknikum'unda ve Fakültede Türk dil'i ve lisan dersleri veriyorum.»

— «Suçunuzu biliyorsunuz?»

— «Suçlu değilim ki, bileyim.»

— «G.P.P. (***), Türkmenistan'da Sovyet devletine ve Bolşevik idareye karşı, Türkmen Milliyetçilerden mürekkep gizli bir teşkilâtın çoktanberi faaliyette olduğunu biliyordu. İstihbaratımıza göre siz de bu teşkilâtın ileri gelenlerinden birisiniz. İnkâra tevessül edip boş yere kendinize ve bize eziyet etmeyiniz Bektöre yoldaş...»

Bektöre tevkif edilmiş ve meçhul bir istikamete götürülmek üzere, yola çıkarılmıştı. Karısı ve çocukları ile görüşmesine müsaade edilmemişti. Her sürüklendiği yerde, asık suratlı polis şefleri, ifadesini alıyorlardı. Hücra ve hapisane gardiyanları, hayvan terbiyecilerini aratıyordu. Kaba ve soğuk sesler: «Yürü!» G.P.U. merkezlerinin bodrum katları işkence yerleriydi. «Taşkent'teki G.P.U. teşkilâtının merkezi, dört katlı bir bina idi. Bu kocaman taş binaya girince bir ürperme hissettirdi kendimde. Zaten insanları ile beraber, binalar da ürperti veriyordu. Burada da beni bir hücreye koydular. 13 No. lu hücre... Tuhaf tesadüf... Ahşabat'taki hücremin numarası da 13 dü... diyor Bektöre. Bu vahşi muamele, ruhunda derin izler bırakmıştı.

Komünist Rusya'da suç işlememiş olmak mühim değildi. Suçu kabullenmek mühimdi. Adı, muhakerne etme olan işlem, bir itirafnameyi imzalamaktan ibarettir. Bektöre inad etmişti: İtiraf etmiyor, öüne sürülen kâğıdı imzalamıyordu. Hem neyi itiraf edecekti? 1930 isyanı, baskı rejimine bir direnişti. Bu direnis, tabii bir haktır. Komünistler bunu biliyorlardı. Ama... «Üç dört gün beni kimse aramadı. Artık sorgu için çağrılmıyordum. Fakat, daimi olarak göz altında tutulduğumu, hareketlerimin kıymetlendirilmeğe çalışıldığını hissediyordum. Rahat bir uyku uyumama imkân bırakmıyorlardı. Hücre penceresi sık

(**) Ş. Bektöre'nin Rusya-hatıraları : «Volga kuzal akarken» adı altında kitap haline getirilmiştir.

(***) G.P.U.: Sovyet gizli polis teşkilâtının rumuzu.

sık açılıyor, her seferinde gayri ihtiyari ayağa fırlıyordum. Uyku saatlerinde, koridorda müthiş gürültü yapıyorlardı. Uykusuzluğun verdiği yorgunluk ile beraber, diğer hücrelerden gelen ağlama sesleri, işkence yapıldığını ifade eden feryatlar asabımı iyice bozuyordu.»

Taşkent'te, arkası gelmeyen sorgular, çekilmez hücre hayatı 20 ay sürmüştü. Yolculuk yine başlamıştı. «Bizi, Zerefsan ırmağı kenarında bir pamuk çiftliği haline getirilen kampa götürüyorlardı. Normal olarak trenin bu yolu on sekiz saatte almasına rağmen yolculuğumuz beş gün devam etti. Vagon saman, insan nefesi ve ter kokuyordu.» En lüzumlu ihtiyaçların giderilmesine, müsaade etmiyorlardı. Trende, sinirleri bozulanlar, delirenler vardı. «Yolculuğumuzun üçüncü günü bir başkası daha cinnet getirdi. Yerinden fırladığı zaman anlamıştım bunu. Birdenbire kendini demir kapıya atmış, yumruklamaya ve kapıya kafasını vurmağa başlamıştı.» «Gözlerimi sıkı sıkıya kapamıştım. Biraz sonra ses kesilince herşeyin bittiğini anladım. Baktını, adam ölmüştü. Kapıda ve yerlerde beyin parçaları vardı.»

Zerefsan kampının etrafı derin hendek ve tel örgüyle çevrili idi. Kampın dışında da polis köpekleri vardı. Zerefsan; Orta Asya'da ve Sibirya'daki yüzlerce kamptan biriydi. «Sovyetler Birliğinde, mecburi çalışma kampları, lüzumlu ihtiyaçları karşılamak ve hükümetin siyasetini desteklemek maksadıyla meydana getirilmiştir.» Kamplarda, çeşitli suç işlemiş insanlar vardı. Rejime karşı gelenler, ekseriyeti teşkil ediyordu. «Toplu olarak sürgün edilmiş, çeşitli milletlere mensup guruplar vardı.» «İnsan hayatına, şeref, ahlâk gibi mânevi değerlere zerre kadar kıymet vermeyen komünistler, terör ve silâh kuvveti ile mahkûmlar ordusunu teşkil ederek, bu vasıta ile dünyaya hâkim olmak için gerekli kaynaklarını geliştirme tekniğine başvurmuşlardı.» Mahkûmlar, yeter gıda alamadığı ve sıhhi tedbirlere tâbi tutulmadığı için, ölüm vak'aları çok oluyordu. Ölenler, her ihtimale karşı süngüleniyordu. «Sonra da ceset, hiç bir dinî me-

rasime, hatta insanlık kaidelerine bile tâbi tutulmadan kampın dışında, daha evvel hazırlanmış çukurlara atılıyordu.»

Zerefsan kampında altıncı ayı doldurmuş-tum.» Bektöre'ye tekrar yol göründü. Zengia-ta kampına! «Tren hareket ettiği zaman, bu-
raya gelişimi hatırladım. Bir hayvan vagonun-
da seyahat ettiğimizi, yolda çıldıranları, ölen-
leri, birer birer bir sinama şeridi gibi haya-
limden geçirdim. Trenimiz, uçsuz bucaksız
ovalardan, steplerden geçiyordu. Bu toprak
bizim, Türklerin toprağıydı. Her karışında,
kanımız, emeğimiz, alın terimiz olan toprak.
Halbuki şimdi! Yine biz kan döküyorduk. Yi-
ne bizim terimiz akıyordu. Ama, parsayı is-
tismarcı bir zümre toplamaktaydı. Bu komü-
nist zümre, sadece mahkûmları değil, sözde
hür vatandaşları da cebri hizmet usulü ile
baskı altında tutuyor, her türlü hürriyetten
ve Tanrının bahsettiği maddi ve manevi ni-
metlerden mahrum ederek çalıştırıyordu. Üs-
telik bu çalışmanın, komünizme ulaşmak için
yapıldığını da ikna etmeye uğraşıyorlardı.»
Bektöre kampa geldiği zaman durum hiç te
iyi değildi. «Zengia-ta kampında sekiz bine
yakın mahkûm bulunuyordu. Kamış baraka-
lar öylesine doluydu ki, içine girmek değil
yanına yaklaşmak bile imkânsızdı. Hepimiz
dışarda yatmağa mecbur olmuştuk.» İlgililer,
gerekli tedbirleri almağa lüzum görmüyorlar-
dı. «Çünkü, komünistlere göre mahkûm edil-
miş herhangi bir şahıs, vatan haini, halk düş-
manı, kapitalist ve emperyalist devletler aja-
nı, mürteci idi. Bu yüzden de insan gibi mua-
meleye lâyık değildi.

İkinci dünya harbi başlamış; çok geçme-
den, Alman'larla Rusların arası açılmıştı. «Al-
man orduları sür'atle Rusya içinde ilerledik-
çe, kızıl ordu mütemadiyen geri çekiliyor,
halk da büyük bir paniğe kapılıyordu. Halk-
ta zorla cepheye gönderilmek korkusu hâ-
kimdi. Hiç kimse bolşevikler uğruna hayatını
kaybetmeyi istemiyordu.» Bunun için, suç iş-
liyerek çalışma kamplarına girenlerin sayısı
günden güne artıyordu. Kamplardaki mah-
kûmlar ise, Alman'ları nasıl karşılayacakları-
nı hayâl ediyorlardı:

« — Ben bir kamp mahkûmuydum.» di-
ş başlayacaklar ve Rusya'daki bütün meza-
kamplardaki hayatı kısaca anlatacaklar-

Savaş bitti. Mahkûmların bütün ümidi su-
ştü. Çünkü, Alman'lar yenilmiştir. Türk
mahkûmların kederi daha da fenalaşmıştı.
Savaş harp bitmeden, Kırmılı Türkler, yurt-
larından toptan sürülmüştü. Bir Kırmılı
mahkûm, Bektöre'ye şunları anlatıyordu. Bir
kaybetme gününü andırıyordu ortahk. Birbiri-
ni kaybeden aile fertlerinin feryatları yürek-
leri parçalıyordu. Ama bu yalvarmaların, çığ-
lıkların hiç bir faydası yoktu. Trenler, yolu-
na devam ediyor, meçhul bir istikamete doğ-
ru yolcularını götürüyordu.» Bektöre, ilâve
ediyor: «Sonradan öğrendiğime göre bunların
bir kısmı Sibirya'nın Ural dağları bölgesine,
bir kısmı da Özbekistan'a götürülmüştü.»

Harpten sonra çalışma kamplarında te-
minlik başlamıştı. Bektöre'yi: «Mahkûmiyetin
bitti.» diye serbest bıraktılar. Yaşlanmış Bek-
töre'ye yapılacak başka muamele yoktu. Tür-
kiye'ye dönmek için müracaat etti. Aldığı ce-
vap:

(— İmkânsız işlerden bahsetme Bektöre.
Senin Türkiye'ye gitmene müsaade edilemez.
Ezra sen, tehlikeli bir adamsın. Türkiye ise
bizim, Amerika'dan sonra en çok korktuğu-
muz yerdir.)

Bektöre iş bulmak için müracaat etti.
Sovyet vatandaşı olduğuna dair pasaport (nü-
fus cüzdanı) lazımdı. Aksi halde, serseri ve
işsiz muamelesi görecekti. İşsizler, rejimi sa-
bote eden hainlerdi. «İşte, Sovyetler Birliğin-
de müsavat ve sosyal adalet anlayışı buydu.
Komünistlerin iddiasına göre emekçi sınıfın
hayat standardı yüksek olacak, icraat ve ida-
rede söz sahibi bulunacaklardı. Fakat, en kö-
tü durumda olan ve bugün dahi ezilen emek-
çi sınıfı. Muhakkak olan husus, sınıfların iş-
tismar edildiği ve hürriyetin zincire vuruldu-
ğu yegâne memleketin (RUSYA) olduğuydu.»
Diyen Bektöre, pasaport alamadığı ve dolayı-
sıyla iş bulamadığı için, tevkif edileceği günü
beklemeğe başladı.

Bektöre tekrar tevkif edildi. «Taşkent ha-
nihayet, 26 Mart 1949 sabahı «tehlikeli ele-
man» olduğum iddiası ile müebbet olarak sü-
rüldüğüm Sibirya yolculuğuna başladım.»
«Balşoy Murta'ya akşam üzeri vardık. Bura-
sı Krasnoyarsky - Yenisey şehirleri arasın-
daki şose üzerinde, Yenisey nehrinden 20 ki-
lometre batıda bir kasabaydı.» Bektöre'nin,
sürgün hayatının son durağı burası idi.

Sibirya'da bir çok milletler, büyük gu-
ruplar halinde sürülmüştü. Alman'lar, Polon-
ya'lılar, Kırmılılar, Karaçay - Balkarlar, Çe-
çen - İnguş'lar, Kalmık'lar, Abıska Türkleri
(Kars - Ardahan dolaylarından sürülmüştür),
Letonya'lılar, Estonya'lılar... Sibirya milletler
pishanesinde uzun müddet kaldıktan sonra
hapishanesi galine gelmiştir. Bu mahkûm mil-
letlerin şeref ve namuslarıyla oynanıyor, zor-
la çalıştırılıyorlardı. Alman kadın ve kızları-
na hayasızca tecavüz ediliyordu. «Sibirya'da
sürgün olarak yaşayan Alman kolonisi bu
müthiş işkence ve ahlâksızlıklara karşı bir-
sey yapamamaktan mütevellit ıstırap çekiyor-
du.»

Bektöre'nin Sibirya'daki mahkûmiyeti
1956 senesine kadar devam etti. İhtiyarlamış-
tı. Sığına, açığa tahammülü kalmamıştı.
Yaşama gücü tükenmişti. Bir taraftan, Tür-
kiye'deki karısına, çocuklarına olan hasreti
içini yakıyordu. İlk tevkif edildiği ve çalışma
kampına gönderildiği zaman, kurtuluş ümi-
dini kaybetmişti. Onun için karısına: «Türki-
ye'ye dön. Çocuklarımızı Türk terbiyesi ile
yetiştir.» demişti. Şimdi ise, çocukları büyü-
müştü olmalıydı. «O akşam, eve dönerken vü-
cudumun sızladığını hissediyordum. Artık
çok yaşlanmış ve çok yorulmuştum. Lâpa
lâpa kar yağmasına rağmen hava simsiyahtı.
Bu gece çok dertliydim. Hele çocuklarımın
doğum günlerini hatırladığım o anda üzüntüm
bir kat daha artmıştı.» «Odaman ışığını yakıp,
sobamı tutuşturdum. Yatağıma uzandığım
zaman elimde olmadan ağlamağa başlamış-
tım.» Son on yıl, Türkiye'ye dönmek için
durmadan mücadele etti. Neticesiz dilekçeler
yazdı. Türkiye'deki karısı ve çocukları da,
Türk hariciyesi ile temas kurmuşlardı. Niha-

yet 7-Eylül-1956 da, ihtiyar Bektöre'yi sevindiren haber çıktı. Pasaportu tamamdı.

Yol uzundu. Moskova'ya kadar güçlükle geldi. Yaşamak, çocuklarının arasında, hür yurt toprakları üzerinde ölmek istiyordu. Moskova'dan sonra, uçakla yolculuk yapacaktı. Ayrılmadan önce ilk ve son defa Moskova'yı dolaşmağa karar verdi. «Bindiğim otobüs Kremlin'in de bulunduğu Kızıl Meydan'a gelmişti. Bir zamanlar Rus Çarlarının, şimdi de komünist diktatörlerinin oturduğu bu muazzam binalar karşısında duruyor, beni tam yirmi beş yıl maddi ve manevi değerlerden uzak bırakan bu Kızıl Diktatörlere içimden lânet okuyordum. Sokaklarda telaşa, korkuyla yürüyen insanlar, herkes ve herşey benim gözümde birer zavallıydı.» Viyana, Belgrat üzerinden, İstanbul'a doğru uçu. Yeşilköy'e indiği zaman heyecanlanmış, gözleri yaşarmıştı. «Birden etrafımı kalabalık bir gazeteci gurubu sarınca, bana yardım eden hostes, kolumdan çıkarak gözden kayboldu. Gözlerimi kamaştıran flaşların parlaması, gazetecilerin soruları bitince eşimin bana doğru geldiğini gördüm. Aradan geçen uzun seneler, saçlarını gümüş tellerle doldurmuştu.»

Komünistlerin işkencesine, 25 yıl dayanan Bektöre; ertesi gün, gazetelerin en mühim konusu olmuştu. Halbuki, komünist Rusya'da, Bektöre gibi binlerce, milyonlarca insan halâ inliyordu.

...

İşte, komünist binasının temel malzemesi: Milyonlarca insanın hayatı. Milyonlarca insanın karşılıksız emeği. Kan, kemik, insan varlığının tahammül edebileceği en büyük ıstırap.

1930 dan 1946 ya kadar Sovyet Rusya'nın mecburi çalışma kamplarında, on milyondan fazla insan yaşıyordu. II. Dünya harbinden sonra, bu rakam düşer gibi oldu. Fakat, aynı seneler yeni sürgünler yapıldığından, mahkûmlar sayısı bir kat daha arttı. (Kafkasya halklarının toptan sürülmesi...)

Yüz milyonu aşkın Rus, Rus olmıyan insan boğaz tokluğuna çalıştırıldı. «Tanrı benim!» diyen Mısır firavunları, Kızıl Şeflerden

çok daha samimi idiler. Firavunlar kullarına, Tanrıca davrandılar. Kulları, kendilerine: «Tanrıdır» diye itaat ettiler. Gerçek değildi. Fakat, tatlı bir oyundu. Ya Kızıl Şefler! Cennet vad ederek milyonları cehenneme sokmaları. Milyonlar, cehenneme girdikten sonra anladı sahtekârlığı. Ne var ki, iş isten geçmişti. Milyonlar, ilâhi bir itaatla değil, silâh zoruyla boyun eğiyor.

Evet. Bir devletin elinde, milyonluk ırgat gurupları olur ve bunlar bedava çalışır, hazine elbette dolacaktır.

Dünyanın diğer ülkelerinde, hür camiada: bazı kuş beyinli aydınların gözünü boyayan, parlak Rus zaferlerinin temelinde bu gerçekler yatmaktadır.

Yaşayanların budalalığı daha uzun zaman devam ederse, modern çağda bir mucize olacaktır: Komünizmin kurbanı milyonlarca ölü, mezarlarından fırlıyacak, bu işkence idaresini yıkacaktır. Çünkü; insan tabiatına aykırı ve mutlaka kalkması lâzım gelen bu fesat şebekesinin, yok olması için, birtek bu yol kalıyor.

...

Don nehri kıyısında, 10,000 sene öncesine ait bir mesken tabanında, mamut kemikleri bulunmuştu. Eğer bu gün; Don nehri kıyısında, bir N.K.V.D. (****) veya bir parti merkezinin temellerini kazarsak, çok korkunç şeyler bulacağız. İnsan kemikleri. Karşılığı ödenmemiş insan emeği. Hertürlü toplumsal haklar. Hürriyet!

Osman KELİK

İdarenin notu : «VOLGA KIZIL AKAKEN» adını taşıyan ve Şevki Bektöre'nin hatıralarını ihtiva eden bu son derece önemli ve kıymetli eserin mutlaka okunması lâzım geldiğini okuyucularımıza hatırlatmak isteriz. Kitabın isteme adresi: **Bütün kitapçılardan bulunabileceği gibi, şu adresten de temin edilebilir: Saadet Bektöre, ZAFER gazetesi, Çankırı C. Kıraner İşhanı - ANKARA.**

(****) N.K.V.D.: Gizli polis teşkilatının rumuzu.

GENOSİD'in 22. Yıldönümü münasebetiyle :

Batı Avrupa İslâm Cemiyeti'nin Bildirisi

İçinde bulunduğumuz mevsimde Sovyetler Birliği ve Balkanlardan gelen mültecileri araya toplayarak, Stalin İdaresi tarafından işlenen en korkunç cinayetin kurbanları - topluca sürgüne gönderilen 3 İslâm ve 2 Buddist milletini - birlikte anmak, teşkilâttan adet haline getirilmiş bulunuyor. Müslümanlar: Çeçen-İnguşlar, Karaçay-Balkarlar, Kırım Tatarları, Budistler: Kalmuklar.)

Bir milleti toptan imha, başka deyimle, Genosid bugün için, ancak Asurilerin fetihlerini hatırlamıza canlandırabilir, ki çok eski zamanlarda olmuştur.

Cinayet, 1943 senesinin son baharında Karaçay, Karakay ve Kalmukların sürgünüyle başlar, 1945 te Kırım Tatarlarının sürülmesiyle biter. Arada, 1944 senesinin çok soğuk kış aylarında, Çeçen-İnguşlar da topluca gurbete yollanmışlardır. Gurbet yolu binlerce insan ölüsü, hassaten kadın, çocuk ve ihtiyarların cesetleriyle süslenmiş bulunuyordu. Binlercesi yeni ve ağır hayat şartlarına tahammül edemeyerek, sürgün yerinde hayata veda etmişlerdi. Keyfi muamele kurbanlarının sayısını, SSCB de 939 ve 959 senelerinde yapılan nüfus sayımı neticelerinden tahmin etmek mümkündür:

1959 da Çeçen-İnguş ve Karaçay-Balkarların sayısı 1939 a nazaran eksilmiştir, oysa SSCB de yaşayan diğer milletlerde, harbin sebep olduğu kayıplara rağmen, arada geçen 20 yıl içinde %20 ve hatta daha büyük artış kaydedilmiştir.

1956 da aktedilen S. B. K. Partisinin 20 inci kongresinde Stalin Diktasının gayrimensuruluğu ve keyfi idareciliği üzerinde durulmuş ve Hruşçov, keyfi kararlara millî toplulukları sürgüne gönderenleri suçlamıştı. Bir sene sonra, 1957 Şubatında gadre uğrayan milletlerin çoğu resmen affedilmişti. SSCB Yüksek Şurasınca verilen karara atfen Çeçen-İnguşlar, Karaçay-Balkarlar ve Kalmuklar eski yurtlarına dönme ve lâgvedilmiş cumhuriyetlerini yeniden kurma hakkını elde etmişlerdi. Ancak Kırım Tatarlarına

bu hak tanınmadı ve yarım milyonu bulan bu halkın nerede kaldığını bugün dahi katiyetle kimse bilmemektedir.

Fakat katiyetle bildiğimiz bir şey varsa, o da, affın resmi görünüşüyle tatbikatın aynı şey olmadığıdır.

Evvelâ, affedilmişlerden bir çoğunun hâlâ sürgünde bulunması bir hakikattir. Dönüş müsaadesinin affedilenlerin hepsine verilmemesi keyfiyeti, Sovyet Makamlarınca, Sovyet İktisadiyatına zarar verdirmemek için alınmış bir tedbir olarak gösterilmektedir. Netice olarak affedilmiş millet mensuplarının bir kısmı yurttan uzak kalmaya ve zor şartlar altında çalışmaya mahkûm edilmiştir ki, bu olay Birleşmiş Milletler Teşkilâtının Genosid'le ilgili konvensyonuna tamamen aykırıdır.

Saniyen, sürgünden yurtlarına dönenlerin durumu normal olarak mütalea edilemez. Sürgün edilirken mal ve mülk tamamının zayi olmasına mukabil, dönenlere herhangi bir tazminat verilmemiştir. Hatta bu hususta kendilerinden, hükümetten maddî talepte bulunmayacağına dair, bir ibraname dahi alınmıştır. Bu ibranameye atfen, gelenlerin çoğuna eski köy veya kendi evlerine dönüş müsaadesi verilmemiştir. Bu tutumun neticesi olarak eskiden nüfus kesafeti yüksek olan, Çeçen-İnguş ve Karaçay-Balkarların yaşadığı Simali Kafkasyanın yaylası bugün boş denemek kadardır. Geri gelenlerin çoğu kendi köylerinde iskân edilmeyerek, bu maksatla teşkil edilen Sovhoslarda yerleştirildi. Affedilmiş görünenler, Kolhoz mensuplarına tanınan mahdut haklardan dahi istifade edemez oldular.

Dönenlerden hatırı sayılır kısmı daha da kötü şartlar altında kalmaktadır. Bunlar Sovhoslarda çalışmak «imtiyazından» dahi mahrum edilmiştir ve Devlet İnşaatlarında hususî ekipler halinde, en ağır inşaat işlerinde çalıştırılmaktadır.

Önünüze serdiğimiz bu hakikatlar muvecehesinde Cumhuriyetlerdeki durumun, Stalin tarafından başlanan genosid'in deva-

mından başka bir şey olmadığı aşıkardır

Birleşmiş Milletler Teşkilâtı beşer viedanın sembolüdür. Bu teşkilât dünyanın bir tarafında beşerin merhamet ve insanîyet hislerine hitab ederken, Dünyanın öbür ucunda yapılan haksızlıkları da görmemezlikten gelmemelidir. Biz, Sovyet Birliğinde gadre uğrayan İslâm Milletlerinin hür temsilcileri olarak Beşer Viedanın en üst makamına hitab ve Stalin Diktasının kara günlerinde işlenen cinayetlerden en korkunçunun, suçsuz kurtanların bu defa tam ve hakiki manada affedilmelerini talep ederiz.

Bunun için aşağıda yazılı hususların yerine getirilmesi lüzumludur:

1. 1957 senesinde verilen kararın şümülüne girenlerin tamamına dönüş izni ve uğradıkları zararın tazminatı verilmelidir.

2. Suçsuz olarak gadre uğrayan halka, kendi Cumhuriyetlerinde, sürgünden erve kendilerine tanınan bütün hak ve imtiyazlar aynen iade edilmelidir.

3. Suçsuzluğu meydana olan Kırım Tatarları keza 957 kararının şümülüne alınarak affedilmelidir. Onlar da eski vatanlarına dönme imkânına kavuşturulmalı, eski hakları kendilerine iade edilmelidir.

Suçsuz olarak ölenleri anmak için yapılan toplantıda Ulu Tanrıya dua eder ve hayatta kalanların akıbetlerini hafifletmek yolunda gösterdiğimiz çabada bize yardımcı olmasını dileriz.

İbrahim GACAOĞLU

25 Aralık 1965

Batı Avrupa «İslâm» Cemiyeti Reisi.



BARASBİ BAYTUGAN İstanbul'da. 1965 Kasım ayının ilk haftasında, Kafkas millî idealinin yılmaz savunucusu, 45 yıl vataneli olarak Şimali Kafkasya'nın kurtuluşu için mücadele eden değerli milliyetperver Barasbi BAYTUGAN İstanbul'u ziyaret etmiş ve bu arada dergimiz mensupları ile de tanışmıştır. Barasbi Baytugan el'an Almanya'da ikamet etmektedir yukarıdaki resimde B. Baytugan (ortada gözlüklü zat) dergimiz mensupları ile bir arada görülmektedir.

Birleşik Kafkasyadan Haberler...

Kuzey Kafkas-Türk Kültür ve Yardım Derneği geleneksel balosu 18 Aralık 1963 tarihinde İstanbul Taksim Belediye Gazinosunda verildi. Gece geç vakitlere kadar devam eden balo samimi bir hava içerisinde cereyan etti. Musa RAMAZAN tarafından idare edilen milli folklor ekibimizin gösterileri enğin bir veda ve heyecan içerisinde takibedildi. Dernek idare heyeti tarafından özel surette yaptırılarak, dernek yararına satışa arz edilen, üzerlerine rakeseden bir çiftin resmi nakşedilmiş bulunan su bardakları ile gümüşten mîmîyatür kamacıklar ve gümüş kol düğmeleri hemşehriler tarafından ilgi ile karşılandı. Ayrıca gecenin cereyan şekli ve rakslar filme alındı. Renkli olarak hazırlanan film, zaman zaman dernek merkezinde üyelere gösterilecektir.

★ Türkiye Kafkas Kültür ve Yardımlaşma Derneği'nin tertiplediği sene sonu çayı 31 Aralık 1963 tarihinde Şehzadebaşı Yenîsaray düğün salonunda yapıldı.

Diğer taraftan Türkiye Kafkas Kültür ve Yardımlaşma Derneği'nin senelik balosu 3 Nisan 1966'da Taksim Belediye Gazinosunda verilecektir.

★ Türk-Amerikan Üniversiteler Derneği, 19 Ocak 1966 tarihinde Teknik Üniversite Mimarlık Fakültesi Salonunda «Kafkas Milli Dansları» konulu bir san'at şöleni tertibetti. Dernek Umumi Sekreteri Bn. MEBRURE AKAND tarafından Türkçe-İngilizce olarak hazırlanan ve «Kafkas Milli Dansları» ile ilgili bir broşür davetlilere dağıtıldı. Çok güzide ve kalabalık bir davetli kitlesinin hazır bulunduğu şölen gece saat 9'dan 12'ye



Barasbî BAYTUGAN, şereflerine tertibedilen bir sohbet toplantısında hemşehrilerle bir arada.

kadar devam etti. Bu arada **Kuzey Kafkas-Türk Kültür ve Yardım Derneği** folklor ekibinin takdim ettiği Kafkas milli dansları büyük ilgi gördü ve umumi ısrar üzerine program tekrar edildi. Bu güzel gecenin vücut bulmasında büyük emeği geçen Sayın **Mebur Akand** hanımı ve Türk-Amerikan Üniversiteler Derneğini yürekten tebrik ederiz.

★ **Bursa'da Kafkas Derneği Kuruldu.** Geride bıraktığımız yıl içerisinde Bursalı hemşehrilerimiz kendi aralarında bir dernek kurmuşlar ve kültür faaliyetlerine başlamışlardır. İlk olarak bir gece tertibetmişler ve İstanbul Kafkas Dernekleri ile dergimiz idarecilerini de geceye davet etmişlerdir. Fevkalâde samimi bir hava içerisinde cereyan eden gece'de dergimiz mensuplarından Mustafa Beştoy, Yılmaz Lu Kenan Sah ve Seyfi Şahin'de hazır bulunmuşlardır. Bursa Kafkas Derneğine muvaffakiyetler diler Kafkas Kültürüne kıymetli hizmetler görmesini bekleriz.

★ **ATIYE KESKİN «Yeni İstanbul»** da. Bursalı hemşehrilerimizden kıymetli hanım yazarımız Atiye Keskin «Yeni İstanbul» gazetesinde «Bir nükte bir ışıık» başlığı altında günlük fıkralar ve sohbetler yazmağa başlamıştır. Ayrıca, yine aynı gazetede «Kader Köprüsü» adlı güzel bir romanı tefriks edilmektedir. Atiye Hanım'a başarılar diler, kendilerini tebrik ederiz.

★ **Osman Çelik** Erzincan'da, Dergimiz redaktörlerinden genç Orman Yüksek Mühendisi **Osman ÇELİK** Erzincan Orman İşletmesi'ne tayin edilmiştir. Değerli arkadaşımıza yeni vazifelerinde muvaffakiyetler dileriz.

★ **Dr. Nurhan Cengiz** Erzurum'a tayin edildi. Kıymetli hemşehrımız **Bn. Dr. Nurhan Cengiz** İstanbul Tıp Fakültesinden mezun olmuş ve 1965 Kasım'ında Erzurum Veyis-

efendi Sağlık Ocağı Tabipliğine atanmıştır. Kendilerine yeni görevlerinde başarılar temenni ederiz.

★ **Acı bir kayıp** - Beyşehirli hemşehrilerimizden, Kuvay-ı milliyeci ve Kafkas İslâm Ordusu gönüllülerinden merhum **Mülâzam Abdülmecid Koytemir**'in oğlu **Azmi Koytemir** genç yaşta, 7 Ocak 1966 tarihinde vefat etmiştir. Ufûlû ile muhitinde derin bir üzüntü uyandıran kardeşimize Allah'tan rahmet ve mağfiret niyaz eder kederdide yakınlarına sabır ve başsağlığı dileriz.



Bursa Kafkas Kültür Derneği balosundan bir görünüş. Ön plânda Bursa temsilcimiz **Dilber Kaşay** (armonik çalan); arka plânda: Dergimiz Müdürü **Mustafa Beştoy** (Kulpaklı), Bursa Derneği İkinci Başkanı **Naci Berk** (ortada) ve diğer hemşehrilerimiz.

BABIÂLİDE SABAH

Günlük Milliyetçi, Muhafazakâr Gazete

MUTLAKA OKUYUNUZ...

Basıldığı tarih: 25/2/1966

"NOHÇU,, ABREK GELİYOR

Yazan - Çizen: TARIK KUTLU



1 — Küçük kuşluk vaktiydi... Güneş bir birbuçuk mızrak boyu yükselmışti. Güneşin hür ve altın ışıkları, Kafkasyanın yaraları nasırlaşmış ovalarına, dağlarına ve taşlarına tamamen hâkimdi. Sessiz ve sükun içindeki dağ yamaçlarının yalçın kayaları arasında sağ ayağını bir taşa dayıyarak uzakları keder içerisinde süzen «Abrek Umur» gözlerini kısmış, bekliyordu...



2 — Abrek Umur, ovadan dağlara doğru bir atının yaklaşmakta olduğunu gördü. Siyah kalpaklı süvarinin atı bir yel hızıyla geliyordu. Taşlara değen nallar etrafa kıvılcımlar sıçratıyordu. Umur'un dövüşe heveslenen kalbi, bu defa dostça çarptı. Binici, silâh arkadaşası Muhammed Nasib'di. Abrek Umur toparlandı. «Hızlı geliyor, haberleri olsa gerek?» dedi aklından.



3 — Muhammed Nasib, Umur'un önüne gelince dizginleri çekti. Arkadaşını selâmladı. «Sana haberler getirdim.» dedi. «Hayırdır inşallah!» «Hem hayırlı, hem şerli!» «Ruslar mı?» «Evet!» «Anlat bakalım. Ne zamandan beri Rus kanına hasret kaldım.» «Vadinsky Kale'si kaymakamının kızı Katerin çevreye, gezmeye çıkmış... Onları gördüm, muhafızlar da var yanında...»



4 — Muhammed Nasib de bu ara atından inmişti. «Muhafızların önemi yok!» dedi. Umur: «Sen şimdi benimle onları karşılamaya gelecek misin?» «Elbette Umur! Yaşayan bir Dağı olarak Rus itinden intikam almalıyım ki anacığımın akça sütü dünya ve âhîrette helâl olsun. Ve daima emrindeyim Umur!» «Emir yok! Kardeşlik ve kader birliği var Nasib!»



5 — Rusların yollarını keseceklerdi... Top, tüfek, kılıç veya kamalarla öldürülmek, delik deşik edilmek alınlarında yazılı idi... Kucaklaşıp helallaştılar. Tanrıya kollarını açtı her ikisi. Dua ettiler. Salâvat getirdiler. Her an şehadete ermek akıllarında idi... Sonra atlarına bindiler. Hırs, kıpırdı içlerinde. Hep öldürmek, tek Rus bırakmamak istiyorlardı... Atlar dahi aynı heyecanı tadıyorlardı...



6 — Yıllarca kanların döküldüğü, başların gövdelerden koptuğu Kafkas'inde Nohçu Umur ve Muhammed Nasib gibi, Rus zulmüne boyun eğmeyen Dağlı Abrekler vardı. Onlar Çarların önünde eğilmeyenlerin çocuklarıydılar. «Ne düşünüyorsun Umur?» dedi Muhammed Nasib. «Halkımıza, topraklarımıza, anama, bacım Sıdkıyeyi...» «Allah çok büyüktür Umur!» «Çok, çok büyüktür!...»



7 — İkisinin de yitizleri durgundu... İpü taşılığına gelince atlarından indiler. Önden aşağılarında Vardinsy Kalesinin yolu boyu boyunca uzanıyordu. Ortalarda bir canlı varlık görülmüyordu. Aradan biraz zaman geçince Muhammed Nasib güneydeki dönemeci gösterdi. «Bak, geliyorlar!» dedi. «Gördüm. Çok yavaş ilerliyorlar. Tuzağa düşmekten korkmuyorlar gibi bir halleri var.»



8 — İki önde, iki de arkada dört muhafızın koruduğu ve Kurstofun kızı Katerini taşıyan atlı araba yol boyunca katediyordu. Muhafızlar gibi sürücülde de bir korku sezilmiyordu. Dağlıların mevkisinde bulunduklarını belki de düşünmüyorlardı. Veya bunu bile bile, artık bu topraklara hâkim oldukları için gururlanıyorlardı. Zira, Şeyh Şamil'den sonra Dağlar onlarca tamamen çökmüştü...

(Devamı var)

Fiati 250 Kuruş